

Scrisoare

Domnul Vintilă Brătianu a adresat o scrisoare ziarului „International Herald Tribune”, în care a comentat o rela-tare apărută în februarie, în amintitul cotidian, avînd ca titlu „Alte moșteniri ale lui Ceaușescu”. Iată textul scrisorii: Partidul Național Tărănesc nu a fost niciodată un partid al moșierilor și s-a bizuit, în cea mai mare parte, pe țărănime. Partidul Național Liberal nu a fost un partid conservator cu vederi înguste, ci un partid care, după primul război mon-dial, a introdus o reformă agrară radicală și a pregătit o Constituție care a garantat tuturor cetățenilor dreptul la vot și a asigurat drepturile minorităților. Cu apariția nazismului și a comunismului, în anii '30, a fost foarte greu să se apere democrația în acea parte a Europei. Totuși, ambele partide au adoptat o atitudine hotărîtă împotriva doctrinelor rasiste și totalitariste. Primul ministru liberal Ion Gheorghe Duca și unul din liderii PNT, Virgil Madgearu, au fost asasinați de extremiști de dreapta. Iuliu Maniu, președintele PNT, și Con-stantin Brătianu, președintele PNL, au murit în închisorile comuniste. Recent, m-am întîlnit în România cu actualii li-deri ai celor trei partide democratice de opoziție, național-tărănesc, național-liberal și social-democrat. Ei sînt toți anti-comuniști și, de asemenea, au obiective comune: libertatea, drepturile omului și democrația.



Liderul Partidului Socialis-mului Democrat, Gregor Gysi (stînga), într-o po-sură mai puțin cunoscută: cea de parașutist.

Aur

Ministerul de externe britanic a anunțat că Marea Britanie a vîndut, în anul 1967, rezervele de aur depozitate înainte de al doilea război mondial de statele baltice la Banca Angliei. Scopul tranzacției a fost despăgubirea cetățenilor britanici care au suferit daune prin intrarea celor trei republici în componența URSS. Cele aproape 13 tone de aur au fost vîndute, atunci, pentru un total de 5,8 milioane lire ster-line, iar astăzi, ele ar valora circa 112,17 milioane. Diferen-dul dintre Londra și Moscova privind „aurul baltic” a fost reglementat în ianuarie 1968, părțile renunțînd reciproc la pretențiile lor. Exilații litua-nieni din Marea Britanie afirmă, însă, astăzi, că numai aurul depus de Lituania valora

6 milioane de lire la cursul din 1967 și au cerut ca patriei lor să-i fie restituită „cî” mai cu-rînd” valoarea acestui aur. În legătură cu disputa, observato-rii politici remarcă faptul că Londra nu a recunoscut nici-odată apartenența la URSS a țărilor baltice.

1 milion dolari

În orașul Toronto din Ca-nada, reporterii au făcut un sondaj de opinie în mijlocul unui grup de copii între 6 și 10 ani. Singura întrebare pusă a fost: „Ce-ai face tu, dacă ai avea un milion de dolari?” Claudia, o fetiță în vîrstă de opt ani, a răspuns: „Dacă aș avea atîția bani, aș cumpăra școala. Aș face din ea un mare loc în care să ne jucăm. În felul acesta, nu vom mai tre-bui să ne facem lecțiile iar curat vor face, bineînțeles, profesorii”. Un băiețel pe nume Mark și în vîrstă de nouă ani, a spus că, dacă ar avea atîția bani, ar săpa o groapă mare în dormitorul lui, unde o să depoziteze numai aparate TV și video. Această cameră ar urma să aibă mai multe uși secrete și în ea vor avea acces numai copiii. Iar Bettina, în vîrstă de opt ani, a spus: „Aș cumpăra pentru toți colegii mei un creion fer-mecat, în stare să ne facă sin-gur compunerile, lecțiile și temele la matematică”.

Alternativă

Sovietul Suprem al RSS Es-toniene a adoptat legea pri-vind serviciul militar alterna-tiv, respectiv „serviciul de muncă”. Astfel, tinerii din Es-tonia care, din motive etnice religioase sau de alt gen nu doresc să efectueze serviciul în cadrul forțelor armate, po-ter face acest lucru „pe frontu, muncii”. Durata serviciului este, în acest caz, de trei ani, în loc de doi.

de MATTY



— Terorist odios!

„Maxwell”

Un exemplu al interesului manifestat de unele firme oc-cidentale față de potențialul deschis prin schimbările din Europa răsăriteană îl constituie anunțul făcut în Bulgaria că Robert Maxwell, magnat britanic al presei, a încheiat o serie de contracte în domeniul presei și cinematografiei. O delegație a uneia dintre cele mai mari corporații de comu-nicații din lume, „Maxwell”, — informația BBC — a ținut o conferință de presă la Sofia, la capătul unei vizite de tatonări, care a durat trei zile. Lordul John Maulgham, director al Departamentului de relații internaționale al companiei și fost ambasador al Marii Britanii în Mexic, a spus că nu este un secret faptul că firma Maxwell dorește să investească în ziarele din Bulgaria. El a precizat că firma deține un fond între 1 și 2 miliarde dolari. Sir John Maulgham a spus că echipa sa a analizat scena presei bulgare vizitînd, în mod special, redacțiile publicațiilor „Rabotnicesko Delo” și „Ote-cestven Front” și că, acum, așteaptă propuneri.

Lordul John Maulgham a spus, de asemenea, că „Maxwell” a obținut 40 la sută din acțiunile ziarului maghiar „Magyar Hir-lap”, care apare într-un tiraj de 100 000 exemplare și a adăugat că, înzestrat cu noi echipamente, acesta va fi, în curînd, cel mai modern ziar din Europa răsăriteană. Lordul Maulgham a dat acest exemplu pentru a arăta că și în Bul-garia s-ar putea proceda în același fel. Totodată, nevoia de hîrtie de tipărit din Bulgaria ar putea fi rezolvată tot de către corporația „Maxwell”, care deține o mare fabrică de hîrtie în Canada. Astfel, în Ungaria, stocurile de hîrtie au fost îmbogățite în schimbul vinului unguresc vîndut în Ca-nada, tranzacție care, din nou, este posibil de realizat și cu Bulgaria. Lordul Maulgham a sugerat și posibilitatea ca Bulgariei să-i fie oferită o donație de hîrtie, ca sprijin în trecerea către democrație.

Lordul Maulgham a precizat, de asemenea, că, după ce întreaga situație se va mai clarifica, „Maxwell” ar putea înce-pe negocieri pentru investiții în televiziune sau în arhi-vele cinematografice bulgare. După cit se pare, firma „Max-well” a descoperit în jur de 70 de filme artistice bulgărești care s-ar putea bucura de o largă audiență pe plan interna-țional. În plus, firma „Maxwell” are în vedere propunerea, venînd din partea televiziunii bulgare, de a furniza echipa-ment tehnic în schimbul unor spații publicitare pe un nou canal de televiziune comercial. Conferința de presă de la Sofia a fost găzduită de Fundația internațională „Kiril și Metodiu”, care, pînă nu demult, purta numele „Liudmila Jivkova”.



Pentru numai 69 de mărci vest-germane pe zi, Martin Antelmann (în imagine), dorește să își închirieze propriul Trabant. El intenționează ca două treimi din câștiguri să le trimită prietenilor săi din R.D.G.

1989

„Există anumiți ani, rari, în care evenimentele se detașează dincolo de datele calendarului și devin adevărate icoane ale transformării social-istorice” — notează într-un editorial cotidianul american „Los Angeles Times”. Un astfel de an a fost 1776, când s-a proclamat independența americană, 1789, când a izbucnit Revoluția franceză, 1848, când Europa a fost zguduită de o nouă revoluție, 1914 și 1939, când au fost declanșate cele două războaie mondiale ale veacului nostru. Astăzi, pare a fi clar că 1989 va fi amintit, de asemenea, ca unul dintre acești ani de cumpănă, de dimensiuni istorice. După evenimentele din 1989, care au dus la prăbușirea comunismului, una dintre cele mai delicate manevre politice europene este reunificarea democratică a Germaniei de Vest cu o Germanie de Răsărit care a ființat, cea mai mare parte din era războiului rece, ca stat stali-

nist, dublat de o puternică forță a poliției secrete. Dar nu toți aliații Americii sînt entuziasmați de perspectiva unei Germanii unificate, ce ar aminti o istorie care include câteva războaie continentale, înainte de deceniul 1870—1880, când Germania fragmentată a devenit o singură națiune și, două războaie mondiale în secolul al XX-lea conchide „Los Angeles Times”.

Schimb

În cursul întîlnirii de la 1 decembrie 1989, Mihail Gorbaciov și Papa Ioan Paul al II-lea au convenit să dea un caracter oficial relațiilor dintre URSS și Vatican. În acest scop, înfărmăză „TASS”, Uniunea Sovietică și Sfîntul Scaun au decis să facă schimb de reprezentanți oficiali, inițial fără reședințe permanente, la rang de ambasadori extraordinari și plenipotențieri și, respectiv, de nunțiu apostolic cu misiuni speciale.



O formă de luptă originală și demnă de urmat împotriva poluării. La trei zile o dată, Boldul Schoenberg din localitatea Rheinbach (lingă Bonn) renunță la „serviciile” autoturismului său în favoarea unei „tricycle”, spre marele amuzament al celor trei copii ai săi.

10000+1



Un grup de aborigeni din nordul Australiei a primit de la Muzeul de Etnologie din Frankfurt câteva valize speciale pentru haine, în schimbul unui par folosit în scopuri rituale. E greu de spus care parte a apreciat mai mult cadoul celeilalte...

Elevii americani

Corespondentul „Europei libere” la New York, Andrei Brînduș, a studiat problema elevilor care lucrează și ce fac aceștia cu banii pe care îi câștigă în orele de după-amiază sau seara, lucrînd în timpul săptămîinii sau în cele două zile libere de sfîrșit de săptămîină.

„Iată, de pildă — comentează domnul Andrei Brînduș — cazul Damitei Horthman, în vîrstă de 18 ani, elevă în ultima clasă de liceu. Simbăta și duminica, este chelneriță într-un restaurant unde, în afară de salariu, capătă bacșișuri. Ce face cu banii? Potrivit propriilor ei declarații, din banii câștigați își poate cumpăra îmbrăcămîntea de care are nevoie, poate să-și cumpere benzina pentru mașina pe care o conduce, poate face ceva economii pentru taxele pe care le va avea de plătit la colegiu, începînd de la toamnă. În plus, ca să poată dansa cu prieteni și colegi la un club din orașul în care trăiește (în statul Missouri), ea își plătește singură cei 6 dolari pentru intrare. E ceva rău în toate acestea?”

Elevii americani nu prea interesează de repercusiunile asupra învățămîntului afirmă că obiceiul acesta de a munci de tînr este caracteristic Americii, care s-a clădit nu numai cu munca părinților, ci și cu cea a copiilor.

Pe de altă parte, părerea celor mai mulți dintre profesori este că dorința aceasta a elevilor din clasele de liceu de a câștiga bani se lărgeste pe zi ce trece, punînd în pericol îmbunătățirea învățămîntului secundar, în general, și performanțele individuale ale liceenilor în special.

Sectorul comercial din Statele Unite, aflat în plină dezvoltare, este neîncetat în căutare de tineri care să lucreze în domeniul turismului, al restaurantelor populare cu servire rapidă gen McDonald's, în magazinele generale de vinzări cu amănuntul. În legătură cu această nevoie de mîină de lucru, se citează faptul, cunoscut de altfel și de străinii care vizitează orașele Statelor Unite, că la tot pasul pe străzile comerciale, în vitrine se văd afișe care anunță locuri vacante pentru care se caută postulanți, din rîndul cărora, evident, elevii de liceu nu sînt excluși, ci din contră. De aici, posibilitățile care se oferă tinerilor, lucru care a făcut ca unii directori de licee să ajungă la concluzia că 65 la sută din elevii din cursul superior își dedică o parte din timpul lor activînd în cîmpul muncii un număr de ore pe săptămîină.

Rubrică realizată de C. Ștefan

Să fim serioși, domnilor!

— însemnări hazlii ale unei „persoane de încredere” —

Correspondență din Chișinău de la Boris Marian

Dar ce o mai fi și aceasta : „persoană de încredere” — o să se întrebe, probabil, cititorii din România. Bănuiesc că e o noțiune neaoșă sovietică, însemnând misiunea sau, mai precis, funcția obștească de a-l prezenta și reprezenta pe un candidat în lupta lui pentru un mandat, în parlament, ceea ce presupune, efectiv, să-l lauzi în public, atribuindu-i, uneori, merite nemeritate și tăgăduindu-i cusururile.

Întorcînd însă vorba mai pe moldovenește, candidatul își numește persoana de încredere „naș”, iar aceasta i se adresează „finule”. Conform legii, „finul” nu are voie să-și angajeze mai mult de cinci „nănași”.

Personal, am avut doi „fini” : pe un președinte de colhoz, gospodăru priceput, cu multă experiență, care candida pentru Sovietul Suprem al Republicii, și pe un procuror, specialist în materie de drept civil, a cărui miză era mult mai modestă : deputat într-un soviet raional din Capitală. Acesta din urmă nu prea avea concurenți serioși, deși erau patru la număr, însă îi crea, se pare, probleme funcția pe care o exercita : cuvîntul „procuror” trezește la cetățenii noștri, printr-o tradiție de tristă amintire, repulsie. Cu mari eforturi, am reușit, să anihilăm imaginea procurorului, înrădăcinată în opinia publică, ca om necruțător care taie în carne vie, demonstrînd alegătorilor că e o imagine învechită și că „finul” nostru a făcut mult bine oamenilor.

De remarcat faptul că, la oraș, cel puțin în Capitală, lumea e cu mult mai pasivă în ce privește participarea la campania preelectorală și la alegeri, decît la țară. Poate pentru că sătenii au nevoi mai stringente și sînt, într-un fel, mai naivi, crezîndu-l, pe viitorul deputat, făcător de minuni — ce e drept — mărunte, cum ar fi asigurarea reparației calitative a televizoarelor la sate, lichidarea deficitului de medicamente în farmacia locală, pedepsirea brigadierilor samavolnici ș.a.m.d. Pe cînd orașenii, mai versați în politică și în practica vieții publice, se uitau chiorîș la candidați, zicînd : „Să fim serioși, domnilor, nimeni nu-ți mai dă nimic și nici nu-ți face nimic !”

În general, candidații erau foarte dărnicii în promisiuni, unii făgăduind mai mult chiar decît marea cu sarea — spre exemplu, pămînt țăranilor (fără să-i întrebe dacă aceștia îl vor), bani (din păcate, nu valută forte) etc.

Mari și multe sînt minunile tale, Doamne !... Atei înfocați, comuniști de vîfă, activiști de partid plătiți bine — în total, vreo 90 la sută din acești candidați la mandat — au devenit, peste noapte, grozavi de bisericosi, fiecare cu cite un paragraf obligatoriu în platforma preelectorală. Oamenii care nu cunoșteau nici un sfert din „Tatăl nostru” și nu aveau idee cu ce mînd se face semnul crucii, acum, înainte

de a apărea în fața alegătorilor, buchiseau pagini din Evanghelie.

Primul secretar al Comitetului raional de partid Cimișlia a mers atît de departe, încît s-a declarat adept al introducerii religiei în programa școlară. Ce e drept, la o întrunire preelectorală, un sătean — vorba cîntecului țigănesc — i-a boțit fașonul, amintindu-i că, acum un an, tot dumnealui, secretarul prim adică, l-a exclus din partid pe un învățător pentru că se cununase la biserică. Bietul candidat nu știa pe unde să-și scoată cămașa. I-a venit, însă, în ajutor un bătrînel mucalit, propunîndu-i să adopte la comitetul raional o hotărîre, prin care să-l oblige pe fiecare comunist să se ducă, cel puțin o dată pe săptămînă, la biserică, iar, drept confirmare, starostele sau dascălul să-i pună în carnet pecetea : „mers la biserică”...

Un președinte de colhoz din raionul Lazo a mers mai departe și mai concret, dăruind celor două biserici, plasate în circumscripția respectivă, cite 25 mii de ruble — din buzunarul colectiv, desigur. Fierște, dragostea enoriașilor pentru darnicul candidat a sporit brusc, adversarii săi încremenind în lipsa contra-argumentelor financiare.

Cei mai inventivi dintre candidați au găsit o modalitate, un procedeu foarte eficient de agitație, angajînd preoți în calitate de „persoane de încredere”. După cum am observat, de serviciile acestora se bucurau, în speță, candidații Frontului Popular. Dar reușeau, uneori, să-i atragă

de partea lor pe slujitorii bisericii și anumiți conducători locali, așa-zii reprezentanți ai sistemului administrativ de comandă.

Îmi amintesc de o întîlnire cu alegătorii în satul Batîr, raionul Căinari... Duelul dintre persoanele de încredere ale candidatului meu și ale unuia dintre concurenți, directorul sovhozului din localitate, era pe sfîrșite, cînd, în sala plină a clubului sătesc, și-a făcut apariția al treilea candidat, redactorul șef al ziarului raional, susținut de Frontul Popular. În fruntea alaiului său mergea un tînăr și frumos preot în odăjdii negre, cu o cruce mare de argint la gît. Toată lumea din sală s-a ridicat în picioare, izbucnind în aplauze furtunoase. Ne-am dat seama pe loc că pierdem partida înainte ca papa să-și blagoslovească „finul” de la tribună. Surprins și cam supărat pentru „surpriză”, candidatul gazdă, directorul Tomescu, a zis : „Păi stați, fraților, dacă e pe acestea, apoi eu o să-mi-l aduc, data viitoare, pe arhiepiscopul de la Chișinău !...”

În fine, aceste meciuri preelectorale cu participarea unor fețe bisericești, dar mai cu seamă transformarea masivă în apostoli ai creștinătății a comuniștilor, atei înfocați și adesea asupritori ai bisericii, mi-o explic doar prin marea concurență în lupta pentru scaunul de deputat și extraordinara dorință de a nu-l lăsa altuia. Fiecare nimerise în situația moldoveanului din cunoscuta snoavă. Ajungînd, într-o noapte infernală, la un pod șubred, omul și-a zis : „Pînă trec podul, mă fac frate de cruce cu dracul”. În cazul nostru, podul simbolizînd alegerile. În Parlamentul republicii au trecut peste el 384 de candidați, restul, vreo 1600 de inși, s-au prăbușit și nu i-a putut ajuta nici Dumnezeu, nici Aghiuță.

Vreau să explic, în încheiere, că am făcut aceste însemnări ghimpoase, cu tot respectul pentru majoritatea candidaților și deputaților noștri, aprobînd noul sistem electoral liber și democratic. Pur și simplu, am luat în „ochire” partea comică a situației, căci e știut de cînd lumea : orice lucru serios, orice eveniment măreț conține, neapărat, și unele elemente ridicole. Nu-i așa ?

STOP CADRU



Tsai Shi- Juan (în stînga), membru al Partidului Progresist Democrat (DPP), într-un „dialog” cu Ting Chih, 79 de ani, membru al Partidului Naționalist, de guvernămînt — „deputați în parlamentul” (Adunarea Națională) din Taiwan. Reprezentantii DPP cer retragerea persoanelor în vîrstă din forul legislativ.

O experiență originală îngă Acropole

În momentul în care distinșii noștri „mini-parlamentari” discutau Legea electorală, punând și rezolvând, în felul lor, complicata problemă a exilului românesc, a dreptului său de a accede la cele mai înalte funcții în stat, mi-a venit în minte, aproape instantaneu, exemplul Greciei, al ultimei ei reveniri de la dictatură la un regim civil, democratic. Gîndurile și sentimentele încercate atunci au fost mai multe, dar unul, cred eu, merită o atenție specială. Nu numai pentru că, întîmplător, el întîlnește o serie de aserțiuni exprimate în Dealul Mitropoliei, ci și pentru că dobindește, în mod evident, o semnificație de ordin mai general...

Și totuși, exilul...

Ultima experiență dictatorială elenă a cuprins intervalul 21 aprilie 1967 — 24 iulie 1974, fiind curmată, după cum se știe, de precipitarea evenimentelor din Cipru și de lipsa de prevedere a militarilor în legătură cu interesele fundamentale ale țării. Ei bine, în acel moment, majoritatea foștilor lideri politici eleni, ca să nu mai vorbim de personalități culturale ca Mikis Theodorakis sau Nana Mouskouri, se aflau în exterior, într-un exil mai mult sau mai puțin îndelungat. Fostul premier Constantin Karamanlis trăia la Paris, încă din 1963, încercîndu-se, în 1973, fără probe, implicarea lui într-un complot regalist din marină. Andreas Papandreu, fiul fostului premier centrist G. Papandreu, a cărui victorie electorală părea iminentă înaintea loviturii de stat din 1967, se afla, de asemenea, în străinătate. El, de altfel, după strălucite studii de drept la Universitatea din Atena, și-a luat, în 1943, doctoratul în economie la Harvard (SUA), iar, în timpul războiului, a luptat în armata americană. Între 1956 și 1959, a fost decan al Facultății de economie de la Universitatea Berkeley, din California, după care s-a întors la Atena, intrînd în viața economică și politică a țării. În 1967, alături de alți politicieni, a fost arestat pentru cîteva luni. Eliberat, în ianuarie 1968, a luat calea exilului și a fondat, la Stockholm, Mișcarea Pănelă de Eliberare (PAK). La cine au apelat militarii, în 1974, atunci cînd, vrînd-nevrînd, au hotărît să se retragă în cazărmi, lăsînd loc liber competiției democratice a forțelor politice? Desigur, la exil, la reprezentanții de seamă ai fostei clase conducătoare. Și, mai ales, la competența, la patriotismul lor, dovedite — inclusiv — prin rezistență împotriva dictaturii.

Așa încît, se confirmă, încă o dată, că problema exilului, în general, este o problemă complexă. Nici argumentele pro, nici cele contra nu sînt de subestimat. Și, probabil, soluția stă pe undeva pe la mijloc. Ca în atîtea alte cazuri, nu noțiunea sau conceptul general contează aici, cît — mi-aș permite să spun — valoarea individuală a diversilor reprezentanți. Restul rămîne vorbărie și speculație lipsită de sens.

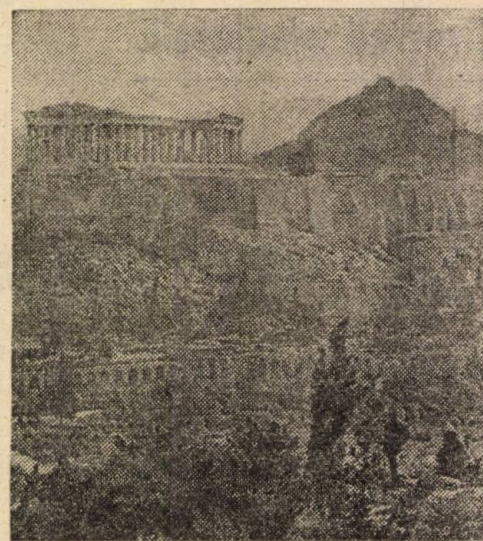
Fapt este că, revenind la democrația din 1974, Grecia — e adevărat, după o dictatură mult mai scurtă decît cea la care ne referim noi — a făcut apel la foștii politicieni, la personalități cu o vastă experiență. După 11 ani de exil (se retră-

sese din viața publică încă în 1963), C. Karamanlis a fost rechemat în țară, la 23 iulie 1974, constituind, o zi mai tîrziu, un guvern provizoriu, civil, de uniune națională. Împrejurările erau complexe, chiar grave, dar fostul premier (mai deținuse această funcție între 1955—58, 1958—61 și 1961—63), cu distincția și cu prestigiul său, a știut să aplaneze dificultățile, să redea grecilor sentimentul încrederii, al demnității naționale. Mai întîi, pornind de la o situație de fapt, a înlăturat cu claritate riscul unor excese, al unei posibile aventuri. Deși, datorită debarcării trupelor turcești în Cipru, sentimentele naționale erau profund răscolite, el a găsit tonalitatea și cuvintele potrivite pentru a spune răsplat: orice „revanșă” (ceea ce însemna angrenarea în acțiuni militare împotriva Turciei) este exclusă; datorită, deopotrivă, potențialului militar al țării și, desigur, depărtării geografice (peste 300 de mii de frumoașă insulă a Afroditei. În al doilea rînd, conștiința națională trebuia edificată pe recunoașterea deschisă a erorilor comise de dictatură și pe libera acceptare a valorilor democratice. Acordînd prioritate acestor aspecte, premierul de atunci — devenit, ulterior, președinte al țării, iar, acum, octogenar — a reușit, în scurt timp, să redea Greciei sentimentul demnității și stabilității. Democrația instaurată în 1974 este valabilă și azi, în pofida mai marilor sau mai micilor neajunsuri ce i se pot descoperi. Exercițarea normală a puterii a fost asigurată conform proiectului inițial, iar instituțiile democratice și-au dovedit viabilitatea. Poate că performanțele economice și efectele lor sociale nu sînt cele scontate, lucru evidențiat și de criza din ultimul an, cu cele trei consultări electorale succesive (campania pentru ultima, programată la 8 aprilie, este în curs de desfășurare). Dar, oricum ar fi, este o experiență unică, originală, demnă de tot interesul.

Două obiective complementare

De fapt, două orientări esențiale au propulsat, în 1974, interesanta experiență a revenirii Greciei la democrație. Să le amintim, pe scurt: 1) — asigurarea unei alternanțe pașnice la conducerea țării, ceea ce implica o opoziție stabilă, puternică, în stare să preia oricînd frînele guvernării; 2) — prevenirea unei noi prăbușiri a instituțiilor democratice, parlamentare, ceea ce a impus și impune un sistem de garanții convenabile.

Se știe cum s-a acționat în vederea atingerii primului obiectiv: prin legalizarea imediată a tuturor partidelor (inclusiv a celui comunist, interzis încă în 1947, în perioada războiului civil) și prin asigurarea unui cîmp larg de desfășurare tuturor forțelor politice. Aceasta nu numai că nu a „subminat”, cum se credea uneori, instituțiile civile, democratice, dar a permis, în mod cert, clarificarea raportului intern de forțe, afirmarea unui „bipolarism” destul de evident. În noiembrie 1974, la primele alegeri libere, partidul fondat de Karamanlis, Noua Democrație, a obținut 219 din cele 300 de locuri ale Parlamentului (do-



minat, la Atena, de impresionanta panoramă a Parthenonului), deținînd o majoritate mai mult decît confortabilă și un ascendent clar asupra celorlalte forțe politice. În 1977, după adoptarea noii Constituții (la 7 iunie 1975) și după intrarea ei în vigoare, scorul său a fost tot majoritar, dar mai mic, socialistii, grupați în jurul PASOK și al lui Andreas Papandreu, intrînd 25 la sută din voturi. În octombrie 1981, însă, Noua Democrație a pierdut puterea, și încă în favoarea PASOK, a unei formațiuni de stînga, fără ca aceasta să antreneze nici un fel de seisme în viața politică a țării. Astfel, „alternanța” proiectată de Karamanlis (devenit, între timp, președinte al țării) fusese realizată, chiar mai repede decît s-ar fi bănuț. Lucru firesc, lucru normal într-o democrație. Chiar dacă (ciudat!), ea avea să acționeze, curînd, chiar împotriva arhitectului său. Căci, în martie 1985, cînd s-a pus problema reînnoirii mandatului șefului statului, socialistii, majoritari, au decis, neașteptat, să nu mai sprijine candidatura lui Karamanlis! Și, astfel, în locul unui om politic de anvergură sa, a fost ales președinte Christos Sartzetakis, un jurist mai puțin cunoscut, model real, însă, al judecătorului de instrucție din celebra peliculă „Z” a lui Costa Gavras. Cu alte cuvinte, o personalitate mai puțin influentă, pe plan politic, dar cu o impresionantă rezistență — și încă „din interior” — împotriva presiunilor unor înalte cercuri ale puterii de a ascunde, în 1963, circumstanțele morții deputatului G. Lambrakis. Aici, mi se pare, balanța exil-rezistență internă și-a găsit o expresie elocventă.

A doua direcție majoră a consolidării noii democrații elene a constituit-o stabilirea unor legături solide cu exteriorul. Și, în primul rînd, angajarea procesului de aderare la Piața comună. Prin 1979, cu ocazia unei vizite la București, C. Karamanlis îmi declara că vede, în aceasta, garanția realizării visului secular de liniște și prosperitate al încercatului popor elen. Dar nu numai atît. Ci, așa cum tot el menționase, și o garanție pentru noua democrație. Apartenența la NATO, era clar, nu putuse împiedica, în 1967, lovitura de stat a juntei conduse de colonelii Gheorghios Papadopoulos, Stylianos Patatakis și Nikolaos Makarezis. Ba, dimpotrivă. De aceea, noile forțe politice erau preocupate de găsirea unui „cadru” mai sigur pentru evoluția țării pe calea progresului, a democrației. De la bun început, C. Karamanlis — al cărui rol istoric, pentru Grecia, a fost comparat cu

cel al generalului de Gaulle, pentru Franța — a fost convins că intrarea în CEE va constitui totdeauna — alături din punct de vedere economic, cit și politic, datorită atașamentului ferm al democrațiilor occidentale față de libertățile corespunzătoare — un argument serios împotriva oricărei noi încercări de destabilizare instituțională, de revenire a armatei pe scena politică. Și a acționat în consecință, reușind ca, la 1 ianuarie 1981, Grecia să devină al 10-lea membru al Comunității vest-europene (ulterior, au mai aderat doar Spania și Portugalia).

În sfârșit, nu e lipsit de importanță că, în aceeași perioadă post-dictatorială, grecii au trebuit să decidă și asupra formei de stat pentru viitor. Se știe că regele Constantin al II-lea încercase, în decembrie 1967, fără succes, să răstoarne proaspăta dictatură a colonelilor. Eșecul acțiunii sale i-a atras, automat, exilul la Roma, concomitent cu numirea unui regent, în persoana generalului G. Zoitakis. La 21 martie 1972, acesta e demis, iar Papadopoulos își asumă și atribuțiile de regent al Greciei. În sfârșit, la 1 iulie 1973, monarhia este abolită și se proclamă Republica Elenă. Putea fi acceptată, însă, o decizie de asemenea importanță, adoptată sub dictatură? În mod democratic, guvernul premierului C. Karamanlis a supus această problemă unui referendum, la 12 decembrie 1974, iar rezultatul a fost mai mult decât elocvent: 68,2 la sută din alegători s-au pronunțat pentru abolirea monarhiei și proclamarea republicii ca viitoare formă de stat. Oficial, această schimbare a fost consacrată prin Constituția din 7 iunie 1975, rămasă în vigoare, cu unele amendamente, până în momentul de față.

Un paradox actual

Evocată aici din perspectiva unei experiențe democratice recente, Grecia se află, acum, paradoxal, nu doar sub impactul unei crize politice și morale incontestabile (vădită de consultările electorale din ultimul an, de imposibilitatea desemnării noului șef al statului, la începutul lui martie, și de frecvent invocata necesitate de „katharsis”, de purificare), ci și sub acela al schimbărilor încă insuficient cristalizate din unele țări apropiate. Dacă cei opt ani de guvernare socialistă (1981—1989) s-au încheiat printr-o instabilitate destul de accentuată, dacă problemele economico-sociale continuă să fie importante, Grecia își dă seama — acum, în prag de noi alegeri — că nu poate și nu va putea evita confruntarea cu preocupările deschise de restructurarea hărții politice din jurul ei. Asemenea unor țări mai îndepărtate, din Africa sau din America Latină, ea începe să conștientizeze eventualitatea unui interes sporit al partenerilor occidentali pentru noile democrații din Europa de est, cu o probabilă schimbare de atitudine față de propriile ei aspirații de strângere a legăturilor economice, de atragere a capitalului străin. Se va întâmpla așa, într-adevăr? Greu de răspuns, deocamdată. Înseamnă, însă, că grecii privesc cu mai puțin optimism schimbările radicale din apropierea lor? Nicidecum, constată observatorii. E vorba, mai curînd, de necesitatea unor idei și proiecte noi, a unor alternative, care încep, de pe acum, să-și facă simțită prezența în campania pentru scrutinul național de la 8 aprilie. Un scrutin care, fiind al treilea în mai puțin de 12 luni, confirmă dificultățile cu care este confruntată, în prezent, tinăra democrație elenă. Dar care, în același timp, este un atribut inalienabil al vieții democratice inaugurate în 1974, după șapte ani de dictatură militară.

I. Madoșu



Hans Modrow: „O soluție definitivă pentru problema germană nu poate fi realizată decât prin autodeterminarea liberă a germanilor din cele două state, în colaborare cu cele patru puteri și ținînd seama de interesele tuturor statelor europene“

Helmut Kohl: „Germanii au, în prezent, șansa istorică de a realiza unitatea patriei lor prin liberă autodeterminare“...



2

+

4



George Bush: „Nu mă tem că o Germanie unificată va deveni un pericol“

Mihail Gorbaciov: „Uniunea Sovietică consideră, în continuare, că dispune de dreptul de veto în privința oricărei modificări a statutului Germaniei“



Margaret Thatcher: „Va fi necesară o lungă perioadă de tranziție și negocieri la scară europeană pentru ca reunificarea Germaniei să fie dusă corect la bun sfârșit“

Francois Mitterrand: „Unificarea (Germaniei), indiferent de forma pe care o va lua, va antrena modificări în care Franța este direct interesată“



Bonn

Conținutul discuțiilor — confidențial

La 14 martie, la Bonn s-au derulat primele convorbiri în formula „2 + 4“, convenită în urmă cu o lună la Ottawa, potrivit căreia cele patru puteri garante — U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie și Franța — au căzut de acord să dezbată „în șase“, respectiv cu R.F.G. și R.D.G., aspectele externe ale unificării Germaniei.

Conținutul discuțiilor din capitala vest-germană, purtată la nivel de înalți responsabili ai ministerelor de externe din țările menționate, rămîne, prin consensul părților, confidențial. Un comunicat al M.A.E. al R.F.G., citat de agențiile internaționale de presă, relevă, totuși, că au fost examinate „probleme de procedură, temele și ordinea de zi ale viitoarelor reuniuni“, acestea urmînd să se desfășoare alternativ, tot la nivel de experți, în R.D.G. și R.F.G. S-a convenit, în această primă reuniune a „celor șase“, ca Polonia să fie invitată la discuții, „cînd va începe dezbateră problemelor referitoare la frontierele acestei țări“.

Următoarea întîlnire „2 + 4“ va avea loc în R.D.G. după formarea noului guvern al acestei țări, ca rezultat al alegerilor de la 18 martie.

„Nu putem lipsi de la momentele principale ale vieții internaționale”

Convorbire cu domnul Mihail Croitoru

secretarul Consiliului de coordonare al Partidului Democrat Agrar din România

Continuăm prezentarea opțiunilor fundamentale ale partidelor apărute în scena politică a țării noastre, după revoluția din decembrie 1989. Deși era duminică, pe domnul Mihail Croitoru l-am găsit la sediul partidului, din Aleea Alexandru, nr. 45, reușind, cu greu, să facă față apelurilor telefonice, venite în special din provincie. Fel și fel de probleme, în special organizatorice.

■ Vă rugăm să prezentați, pe scurt, pentru cititorii revistei „LUMEA AZI”, opțiunile fundamentale ale Partidului Democrat Agrar din România în planul politicii interne.

□ Fără nici un fel de echivoc, partidul nostru are o orientare de centru. Ne vrem a fi reprezentanți ai satului românesc. Reținem, nu folosesc cuvântul „țăranime”. Ne-am gândit bine asupra termenului. Credem că cine mai apelează, astăzi, la cuvântul „țăranime”, pentru a desemna lumea satului, este depășit de realități.

■ De ce ?

□ Pentru că aici s-au produs profunde transformări. Astăzi, țărani propriu-ziși, săraci și în vîrstă, nu mai reprezintă decît 20 la sută, față de 70 la sută, cîți erau la sate, înainte de colectivizare. Satul românesc are, acum, o altă configurație. Prin înființarea sectorului de stat au apărut muncitori agricoli. Lor li se adaugă specialiștii — agronomi, hidrotehnicieni, electroniști, de la stațiile de pompare a apei, medici, veterinari, profesori, învățători. Toți aceștia dau satului românesc o altă paletă socio-profesională, care nu mai este cea de pe vremea Mioriței.

■ Ce își propune partidul dumneavoastră să înfăptuiască în această nouă configurație a satului românesc ?

□ Milităm pentru drepturi egale și reale pentru toți. Să mă explic. Și vechile constituții, inclusiv cea sub care am trăit în ultimele decenii, proclamau egalitatea în drepturi a tuturor fiilor patriei. Era, însă, o egalitate formală. Dacă, la țară, pentru ridicarea unui cămin cultural, se strîngeau bani de la țărani, la oraș, o casă de cultură era construită din bugetul statului. La fel cu grădinițele, cu lucrările de introducere a rețelei de iluminat electric, pe care dictatura ceaușistă a făcut-o inutilă, prin întreruperile de energie electrică pe perioade de timp foarte mari. Din această stare de fapt s-a născut fenomenul navetismului intelectualității satului. Dacă facem o comparație cu situația din Franța ori RFG — căci „Lumea azi” este o

revistă de politică externă — constatăm că fenomenul este invers. Lumea fuge de la oraș spre sat, din cauza poluării. Deci, trebuie să creăm condiții bune de trai și la sate.

Un alt obiectiv major al politicii noastre interne îl constituie punerea în valoare a pămîntului la potențialul său real. Potrivit specialiștilor, pămîntul nostru poate hrăni o populație de 3—4 ori mai mare, dacă este lucrat cum trebuie și oamenii sînt cointeresați. Nu negăm existența proprietății de stat asupra pămîntului. Credem că dacă avem, totuși, unele produse pe piață, în magazine, aceasta se datorează sectorului de stat. Nu sîntem, însă, de acord cu actualul mod de organizare a țărînimii în CAP-uri, cu statutele acestora. Sîntem pentru privatizare, dar cum? Este greu de presupus că un țăran cu o suprafață mică în proprietate își poate asigura un trai decent, la nivelul unui muncitor din industrie. Sigur, nu va muri de foame, dar nu va cîștiga în plus. Vă propun să recurgem, din nou, la comparații cu alte țări, în special vest-europene. Aici nu mai sînt producători individuali cu suprafețe mici. N-ar putea face față concurenței marii proprietăți. Ce-au făcut ei ? S-au asociat și lucrează împreună, ceea ce le asigură beneficii.

Ne pronunțăm pentru ca țăranul să recapete dreptul de proprietate asupra pămîntului, dar să-l muncească organizat, în asociații. Numai astfel pot fi sprijiniți cu mașini, cu îngrășăminte. Pot fi create chiar ferme familiale, prin unirea proprietăților unor neamuri.

■ Dar care pămînt ar putea fi dat în proprietatea acestora ?

□ Vedeți, pămîntul a fost luat țăranilor pe trei căi : naționalizarea moșiilor, înscirarea în CAP-uri și cedarea lui de bună voie de către cei care nu mai puteau să-l muncească. Noi punem în discuție numai pămîntul pe care l-au avut țăranii la înscirarea în CAP. Acesta provenea din moștenire de la părinți, din improprietăți și din cumpărări. Acum, cînd se pune problema ieșirii lor din CAP-uri, nu pot să dobîndească o suprafață mai mare de pămînt decît au avut cînd s-au înscris. Este vorba, însă, de o identificare ca suprafață, dar nu și de aceeași delimitare topometrică, pentru că, între timp, s-au făcut transformări în teritoriul agricol. Au apărut fabrici, s-au ridicat construcții, s-au creat sisteme de irigații etc. Eventual, țăranul să aibă drept de decizie asupra mărimii suprafeței care să-i revină în proprietate. În cazul că nu poate lucra tot pămîntul pe care l-a avut, atunci să ia numai o parte, restul să-l lucreze în cadrul și cu ajutorul obștei.

■ Care sînt opțiunile partidului în planul politicii externe ?

□ Partidul Democrat Agrar din România înțelege să promoveze o politică de pace în întreaga lume, acționează pentru dezvoltarea colaborării politice, economice, tehnico-științifice și culturale cu toate țările care își întemeiază relațiile lor externe pe respectarea principiilor de drept internațional. De asemenea, se pronunță pentru întărirea continuă a colaborării cu ONU și instituțiile sale specializate, cu alte instituții și organizații care promovează și susțin cauza păcii, dezarmării, apărarea drepturilor omului, o politică economică, științifică și culturală fundamentată pe respectarea independenței și suveranității, pe neamestecul în treburile interne și pe respectul reciproc.

În acest scop, Partidul Democrat Agrar promovează colaborarea cu : partidele agrare, partidele democratice din Europa și din întreaga lume ; organisme și instituții specializate ale ONU, care prezintă interes prioritar pentru partidul nostru, cum sînt FAO, UNESCO, OIM ; organizații profesionale naționale și internaționale și cu centrale sindicale de profil ; societăți și firme, particulare ori publice, a căror activitate economică, politică, socială, științifică, religioasă se plasează în mediul rural.

■ A reușit Partidul Democrat Agrar să stabilească legături externe ?

□ Prima noastră legătură a fost stabilită cu Partidul Creștin Democrat din Italia. Am propus ca o delegație a partidului nostru să viziteze această țară, pentru a cunoaște mai bine politica agrară a creștin-democraților italieni. Totodată, am făcut și facem demersuri către oficiile diplomatice ale țării noastre din statele cu o agricultură înaintată, pentru a ne informa cu ce organizații și partide, de concepții apropiate, putem iniția acțiuni de colaborare.

■ Considerați că actualul caracter provizoriu al guvernului român trebuie să influențeze asupra inițiativelor și activității sale externe ?

□ Cred că o serie de principii generale, rezultate din platformele politice ale partidelor înființate în țara noastră, pot servi guvernului drept direcții de acțiune pentru activitatea sa externă. Angajare mai deosebită și pe termen lung nu este de conceput. Deci, să existe o oarecare circumspecție în activitatea sa externă pînă la alegeri.

■ Spre ce ar trebui să-și orienteze guvernul demersul său imediat ?

□ Nu sînt un specialist în domeniul politicii externe. Încerc să spun unele lucruri pe baza bunului simț. Cred că trebuie să acționeze pentru ampla colaborare internațională și o largă deschidere spre lume, fără deosebire de orientarea politică a statelor cu care putem conlucra în interes reciproc, exceptînd, bineînțeles, fanatismul și extremismul de dreapta ori de stînga. Să-i facem pe partenerii externi să înțeleagă ce vrem noi. Guvernul poate angaja contacte și expune pozițiile noastre, dar angajamentele ferme să se facă după alegerile de la 20 mai. Nu consider că guvernul ar fi manifestat, datorită caracterului său provizoriu, o anumită rețineră în demersul său extern. Faptul că la noi au venit foarte multe personalități politice străine și că am participat la unele manifestări internaționale demonstrează contrariul. Desigur, nu se poate ca, în trei luni, să se ia legătura cu toată lumea, dar nici nu putem lipsi de la momentele principale ale vieții internaționale.

Convorbire consemnată de
Aurel Zamfirescu

„Lumea azi”, nr. 12 — 22 martie 1990

Democrația la români

5

Ion Bulei

O latură importantă a puterii executive o constituia guvernul. Primul ministru era desemnat de rege. La rându-i, acesta își stabilea lista miniștrilor săi, care, și ea, trebuia aprobată de rege. Și au fost destule momentele când regele, mai ales sub domnia lui Carol al II-lea, nu era de acord cu o persoană sau alta din cei propuși sau când propunea el însuși un om politic sau altul. Guvernul, odată constituit, depunea jurământul în fața regelui, în prezența unui preot care, la Sinaia, era de la biserica minăstirii Sinaia, iar, la București, de regulă de la biserica Bra-dului din spatele Palatului. Miniștrii erau așezați unul după altul, în ordinea vechimii lor. Carol I primea jurământul în uniformă lui, pe care o purta mereu parcă numai în poziție de drept, într-un fel rigid, după obiceiul ofițerilor prusaci. Jurământul era citit de fiecare cu mîna pe cruce, după care era scălit în ordinea în care miniștrii erau așezați — ordinea vechimii. Sub Ferdinand I și Carol al II-lea, ceremonialul era mai destins și mai puțin protocolar. Membrii familiei regale nu puteau fi miniștri.

Odată numit, guvernul se prezenta în fața parlamentului, dacă sesiunea acestuia era în curs, sau aștepta să se prezinte pînă la începerea sesiunii sau obținea un decret regal de convocare extraordinară a

parlamentarilor. Cu mandat regal, guvernul putea proroga sau dizolva parlamentul. Acesta din urmă, pe de altă parte, putea da vot de blam unui ministru sau întregului guvern, cum s-a întîmplat la 12 februarie 1901 cu guvernul P.P. Carp, în urma neînțelegerilor dintre miniștrii și comitetul delegaților Adunării deputaților privind soluțiile ce se impuneau pentru scoaterea țării din criza financiară, sau cum s-a întîmplat la 17 ianuarie 1922 cu guvernul lui Take Ionescu, guvern efemer, doar de o lună, cit ținuseră vacanțele de sărbători. Guvernul delibera asupra tuturor chestiunilor, dar nu lua decizii care să producă efecte juridice, ci autoriza pe miniștri să întocmească proiecte de legi, regulamente, decrete ș.a. Își aroga, însă, uneori și puteri proprii, mai puțin înainte de război (de pildă, legea asupra străinilor, din 1 aprilie 1881, stabilea că decizia de expulzare se dădea de către Consiliul de Miniștri), firește multe în vremuri de excepție, ca în timpul primului război mondial și imediat după, ca și între 1934—1938. Miniștrii răspundeau pentru faptele lor. Răspunderea era politică — în fața parlamentului; civilă — în fața statului; sau penală — aceasta din urmă reglementată de legea responsabilității ministeriale (votată în 1879 și modificată în 1923).

Aparent, puterea guvernului nu părea mare. În practica politică, ea era, însă, foarte însemnată. Majoritatea proiectelor de legi erau propuse de guvern și susținute de el în parlament. Și cum, de regulă, majoritățile parlamentare erau ale guvernului, e lesne de înțeles de ce acele proiecte de lege se transformau ușor în legi.

Pactul constituțional de la 1866 a suferit, de-a lungul vremii, mai multe modificări. Ele s-au impus de către realități, de noile stări prin care a trecut țara. Prima modificare s-a produs la 3/19 octombrie 1879, în urma războiului ruso-româno-turc, prin care România a devenit independentă. Atunci s-a schimbat art. 7 pentru a se pune în acord cu art. 44 al Tratatului de la Berlin, stabilindu-se naturalizarea evreilor prin lege, individual. În iunie 1884, Constituția a fost modificată din nou, pentru a consfinți ridicarea României la rangul de Regat și a schimba legea electorală (reducerea numărului de colegii). În 1914, era să se modifice iarăși, pentru a include, în cuprinsul ei, o nouă lege electorală (colegiul unic) și exproprierea unei părți din moșiile marilor proprietari. Dar izbucnirea războiului în Europa amină restructurarea constituțională internă, care e reluată, totuși, în 1917, cînd parlamentul votează introducerea votului universal și exproprierea unei părți însemnate din marea proprietate (2 milioane de ha).

Cea mai importantă revizuire a Constituției din 1866 este aceea din 1923 (s-a putut vorbi chiar de o nouă Constituție). Din cele șapte capitole ale legii fundamen-

tale din 1866 (fără a considera pe cel de-al 8-lea, referitor la dispoziții tranzitorii și suplimentare) și din cele 128 de articole ale acestora, 20 au suferit modificări radicale sau au fost înlocuite, s-au adăugat șapte articole noi, alte 25 au suferit modificări de redactare sau de adăugiri. Doar 76 au fost menționate întocmai. Revizuirea din 1923 își are cauza în marile schimbări determinate de participarea țării la primul război mondial. Teritorial, România a luat o cu totul altă înfățișare. La 27 martie / 9 aprilie 1918, Basarabia, partea țării dintre Prut și Nistru, pînă atunci în stăpînire Rusiei, se unește cu Regatul român. La 28 noiembrie 1918 s-a unit Bucovina, provincie din nordul Moldovei, răpită de Austria în 1775, iar la 1 decembrie 1918, prin Marea Adunare de la Alba Iulia, s-a unit Transilvania. S-a înfăptuit, astfel, România Mare, consfințită de ratificările parlamentului român de la 18 aprilie, 13 decembrie și 19 decembrie 1918 și de tratatele de la Saint-Germain (10 septembrie 1919), Trianon (4 iunie 1920) și Paris (28 octombrie 1920); (prin acesta din urmă, Franța, Marea Britanie, Italia și Japonia recunoșteau unirea Basarabiei). De la 137 903 kmp, suprafața României ajunge la 294 244 kmp, adică puțin mai mică decît a Italiei (312 510 kmp) și Angliei (313 373 kmp) și de la 7 897 311 locuitori, cîți număra în 1913, ajunge la 16 267 177.

Principiile fundamentale au rămas cele stabilite în 1866. Constituția din 1923 prelua și preciza, mai limpede, drepturile și libertățile democratice stabilite anterior, libertatea presei, a întrunirilor, de asociație, egalitatea în fața legii pentru toți, fără deosebire etnică, de limbă sau religie, garantarea libertății individuale. Spre deosebire de Constituția din 1866, care avea la bază principiul individualismului, cea din 1923 a introdus ideea de proprietate ca funcție socială și întietatea intereselor colectivității asupra celor individuale. Se reafirmă principiul separării puterilor în stat și sînt introduse, în textul Constituției, modificările din 1917 privind corpul electoral și Adunările Legislative. Dreptul la vot pentru Adunarea Deputaților aparținea tuturor cetățenilor români majori (de la 21 de ani în sus); votul era universal, direct, secret și obligatoriu. La Senat, se menținea limita vîrstei de 40 de ani și pentru alegerea senatorilor erau patru categorii de corpuri electorale: categoria votului universal al tuturor cetățenilor români bărbați de peste 40 de ani; categoria membrilor aleși de consiliile județene; categoria membrilor aleși ai Camerelor de Comerț, de industrie ș.a.; categoria profesorilor universitari. Pe lîngă aceștia erau și senatori de drept, dintre cei care dețineau anumite funcții în stat și în biserică și dintre cei care exercitaseră anumite funcțiuni un anumit număr de ani.

În sistemul puterii nu se fac modificări esențiale. Prerogativele regale apar mai diminuate, ca urmare a creșterii rolului parlamentului. În totul, Constituția din 1923 a fost cea mai înaintată lege fundamentală din cîte au avut românii. Ea răspundea unei necesități istorice și asigura acel cadru propice unei dezvoltări accentuate a statului român, stringînd, în sfîrșit, laolaltă pe aproape toți cei de același neam.

Ca întotdeauna însă, valoarea unui text legislativ nu apare ca atare decît în traducerea sa în opera de guvernare a țării și în viața de zi cu zi a națiunii. Și, din acest punct de vedere, sînt multe inconveniențe și abateri de la litera și spiritul Constituției, așa cum vom vedea mai departe.

Autorul este istoric și a publicat mai multe cărți, între care „Arcul așteptării”, „Partidul Conservator din România”, „Lumea românească la 1900”

STOP CADRU



Nelson Mandela, liderul sud-african al ANC, în timpul unei convorbiri cu primul ministru suedez, Ingvar Carlsson. Mandela a cerut sancțiuni împotriva Africii de Sud.

Arhipelagul Gulag 11

Aleksandr Soljenițin

În pregătirea marilor procese

Este adevărat că mai târziu regizorilor le-a venit mai greu să-și aleagă protagoniștii. Dacă, în cazul procesului inginerilor, „actorii” puteau fi aleși din circa 40 de candidaturi, acum numărul candidaților este mult mai mic. Principalii „actori” sînt cunoscuți, iar publicul dorește ca rolurile să fie interpretate numai de ei.

Cu toate acestea, o anumită selecție a existat, totuși! Cei mai curajoși și clarvăzători din rîndul condamnaților nu s-au lăsat și au recurs la ultima soluție — sinuciderea, încă înainte de a fi arestați (vezi cazurile lui Skripnik, Tomsii, Gamarnic). S-au lăsat arestați cei care vroiau să trăiască! Iar cu cel care vrea să trăiască se poate face orice! Dar chiar și din această categorie, cîțiva nu s-au lăsat, antrenafi pînă la capăt, au încercat să opună o oarecare rezistență și au pierit în obscuritate, fără să se fi acoperit de rușine. Nu s-a riscat, totuși, participarea lui Șliapnikov, Rudzutak, Postisev, Enukidze, Ciubar, Cosior, și nici măcar a lui Krilenko, la procesele deschise, deși numele lor ar fi putut constitui adevărate capete de afiș.

În roluri au fost „distribuiți” cei mai slabi! A existat, însă, o selecție.

O selecție mai restrînsă, dar mustăciosul regizor îi știa pe fiecare foarte bine. Îi știa că sînt slabi, cum știa și slăbiciunile fiecăruia în parte. Tocmai în aceasta a constat capacitatea sa funestă, principalul merit al vieții sale: cunoașterea slăbiciunilor oamenilor la nivelul lor cel mai de jos.

Chiar și cu Buharin, cel mai luminat dintre cei închiși și executați, Stalin s-a jucat mult timp ca pisica cu șoarecele. Buharin a fost autorul noii Constituții, care, credea el, îl va face pe Stalin să slăbească dictatura. Dar cît de amarnic se înșela! Koba (Stalin) își alesese deja noua victimă.

Buharin nu-i iubea pe Kamenev și Zinoviev, și încă în timpul primului lor proces după uciderea lui Kirov, a spus: „Mai știi. Ei sînt în stare de așa ceva. Poate că o fi fost ceva...” (Mentalitate tipică de consumator din acei ani: „Probabil că ceva a fost, totuși... La noi nu se bagă nimeni degeaba la închisoare”. Și asta spune, în 1935, principalul teoretician al partidului!) În timpul celui de al doilea proces, din 1936, Buharin s-a aflat în muniile Tian-Șan, la vîntătoare. A aflat totul în momentul în care a ajuns în orașul Frunze și a văzut în ziare că Zinoviev și Kamenev au fost condamnați la moarte prin împușcare. Dar a făcut el oare ceva, atunci, pentru a opri această nedreptate? A atras oare atenția partidului că se întîmpla ceva monstruos? Nu, a trimis o telegramă lui Koba, rugîndu-l să amîne executarea lui Kamenev și Zinoviev, pentru a... se întîlni cu aceștia și a infirma acuzațiile pe care i le-au adus în timpul procesului.

Era prea târziu. Lui Koba i-au fost suficiente procesele-verbale ale anchetelor, nu mai avea nevoie și de întîlnirea celor trei.

Buharin a rămas, însă, în libertate. Își pierduse ziarul „Izvestia”, fusese exclus din partid, încetase orice activitate, iar în apartamentul său de la Kremlin se simțea ca într-o închisoare. Nu-l mai vizita nimeni, nu-l mai suna nimeni. Iar el, în decursul tuturor acestor luni, continua să scrie interminabilele epistole care începeau cu „Dragă Koba...” Scrieri rămase fără răspuns. El mai încerca încă să găsească o cale de apropiere de Stalin.

Dragul Koba pregătea, între timp, marele spectacol. Koba știa foarte bine că Buharin își va juca rolul cît se poate de bine. Care era teama cea mai mare a lui Buharin în decursul tuturor acestor luni? Teama de a fi exclus din partid, de a rămîne în afara partidului. Această trăsătură a lor (a tuturor) a exploatat-o magistral Koba din momentul în care se substituise partidului. Buharin nu a avut un punct de vedere distinct, o ideologie cu adevărat de opoziție, în jurul căreia să se constituie alții. Stalin a fost cel care i-a declarat că sînt în opoziție, înainte ca ei să se fi constituit, cu adevărat într-o opoziție, lipsindu-i,



astfel, de orice forță. În aceste condiții, toate eforturile lor au fost îndreptate spre a rămîne în partid și, în același timp, să nu dăuneze partidului!

Ia un moment dat, Kaganovici îl cheamă pe Buharin, în cabinetul său de lucru, la o confruntare, în prezența mai multor lucrători de frunte din CK, cu Sokolnikov, care dezvăluise existența unui „Centru de dreapta paralel” (a unui centru ce exista în paralel cu cel troțkist) și dăduse declarații despre activitatea subversivă a lui Buharin în cadrul respectivului centru. Kaganovici a derulat în forță anchetarea lui Sokolnikov, după care i-a spus, prietenește, lui Buharin: „Minte, nenorocitul”.

Între timp, însă, ziarele continuau să dea glas indignării maselor față de atitudinea lui Buharin. Acesta dădea telefoane la C.C., scria scrisorile adresate lui „Dragă Koba...”, rugîndu-l ca acuzațiile adresate să fie anulate în mod public. Atunci a fost dată publicității o declarație ambiguă a procuraturii, în care se arăta, între altele, că „nu s-au găsit probe concludente pentru punerea sub acuzație a lui Buharin”.

La demonstrația din noiembrie (ultima la care i-a fost dat să asiste în Piața Roșie), Buharin a venit împreună cu soția, pe baza unei legitimații eliberate de redacția ziarului „Izvestia”, ocupînd locuri la tribuna rezervată oaspeților. Deodată, spre ei s-a îndreptat un soldat înarmat. Buharin îngheață — cum, aici, acum? Dar nu, soldatul îl salută și i se adresează: „Tovarășul Stalin se întreabă de ce stați aici? El vă roagă să vă ocupați locul la tribuna mausoleului”.

Una caldă, alta rece. La 5 decembrie, a fost adoptată Constituția redactată de Buharin, supranumită Constituția lui Stalin. În cadrul plenarei din decembrie, a fost adus Piatakov, bătut, cu dinții sfărîmați în gură. Acesta i-a stropit cu noroi pe Buharin și Rikov, aflați, de altfel, în sală. Ordjonikidze s-a ridicat și l-a întrebă, punîndu-și palma la ureche (nu auzea bine): „Spuneți-ne, dumneavoastră faceți aceste declarații de bună voie?” (S-a notat. Mai târziu, Ordjonikidze va fi, și el, împușcat!) „Desigur, de bună voie”, a răspuns Piatakov, care cu greu se mai ținea pe picioare. În pauză, Rikov s-a apropiat de Buharin și i s-a adresat: „Tomski a fost un om de caracter. A înțeles totul încă din august, și s-a omorît. Iar noi, doi proști, am rămas să trăim.”

Apoi, au început să-i vină acasă procesele-verbale ale anchetelor făcute la diferite întreprinderi și institute, din care reieșea clar că Buharin a trădat. Primind noi materiale, Buharin îi spunea, de cele mai multe ori, tinerei sale soții, în vîrstă de 23 de ani, care tocmai îi născuse un fiu: „Citește tu, eu nu pot”, și își băga capul sub pernă. Avea acasă două revolve (Stalin îi acordase chiar și timp), dar nu s-a decis să se sinucidă.

Oare nu era pregătit pentru rolul pe care urma să-l joace?

La începutul lunii februarie 1937, el s-a decis să intre în greva foamei, acasă, pentru a determina Comitetul Central să suspende acuzațiile ce-i erau adresate. A anunțat acest lucru într-o scrisoare adresată lui „Dragă Koba” și a început să aștepte. A fost convocată o plenară a CC, pe ordinea de zi fiind trecute două probleme: 1. Privind activitatea subversivă a Centrului de Dreapta și 2. Privind comportamentul antipartinic al tovarășului Buharin, care a declarat greva foamei.

Buharin a început să se îndoiască poate că, într-adevăr, jignise cu ceva partidul? Slăbit, neras, arătînd deja ca un arestat, a venit și el la plenară. „Ce mai sînt și prostiile astea?”, l-a întrebă „Dragă Koba”. „Păi cum, dacă există asemenea acuzații! Și vor să mă și excludă din partid!”, a răspuns Buharin. Stalin i-a replicat, ușor iritat: „Fii serios, nimeni nu vrea să te excludă din partid!” Și Buharin a crezut, s-a înviorat. Iată, însă, că, la aceeași plenară, Kaganovici și Molotov (cîtă îndrăzneală, să meargă ei împotriva voinței lui Stalin!) l-au declarat pe Buharin năimît al fasciștilor și cereau executarea lui!

Și din nou i-a scăzut moralul lui Buharin iar, în ultimele zile, a scris celebra lui scrisoare adresată viitorului Comitet Central. Învățată pe de rost de soția lui Buharin, scrisoarea a ajuns la acest viitor CC, dar nu l-a cutremurat. În esență, singurul lucru pe care îl cerea acest teoretician al partidului era

restabilirea lui în calitate de membru de partid. (Scump i-a fost dat să plătească fidelitatea față de partid!). În afară de aceasta, declara că este întru totul de acord cu tot ceea ce s-a făcut înainte de anul 1937. Cu alte cuvinte, a fost de acord și cu procesele sau, mai bine zis, inscenările care au avut loc înainte de anul 1937.

Așa și-a semnat Buharin propria condamnare la moarte. În sfârșit, acest om puternic, „vinător” și luptător, se „copsese” pentru a fi „pasat” în miinile celor ce pregăteau viitoarele spectacole. Luptînd în glumă cu Koba, în prezența altor membri ai CC, Buharin, în repetate rânduri, îl pune pe marele lider la podea. Probabil că și acest lucru nu i-l-a putut nici-o dată ierta Koba.

Spectacole eșuate

dar chiar și spectacolele foarte reușite erau costisitoare, dădeau multă bătaie de cap. Și atunci, Stalin a hotărît să nu mai recurgă la procese publice.

Mai exact, el a avut, în anul 1937, intenția să desfășoare o rețea largă de procese în regiuni — pentru ca „sufletul negru al opoziției” să apară, în mod evident, maselor. Dar nu s-au găsit regizori buni, era imposibil să se pregătească totul atât de amănunțit, iar acuzații erau oameni simpli, iar Stalin nu și-a atins scopul: numai că prea puțini cunosc acest lucru. Cîteva procese au eșuat, și ideea a fost abandonată.

Despre unul dintre aceste procese este cazul să povestim aici, și anume — despre procesul din localitatea Kadii: rapoarte amănunțite despre acesta începuseră deja să fie publicate în ziarul local din Ivanovo.

La sfîrșitul anului 1934, într-un colț îndepărtat de țară, din regiunea Ivanovo, la punctul de întîlnire cu regiunile actuale Kostroma și Nijegorodskaja, a fost creat un raion nou, a cărui capitală a devenit liniștitul sat Kadii. Noua conducere a fost adusă acolo din diferite alte locuri și numită, astfel încît membrii săi s-au cunoscut la Kadii. Lor li s-au înfățișat meleaguri triste, foarte sărace, sleite de achizițiile de cereale, care aveau nevoie nu de achiziții, ci, dimpotrivă, de un ajutor în bani, în mașini și de o înțeleaptă gospodărire administrativă. Așa s-a întîmplat ca primul secretar al raionului de partid, Feodor Ivanovici Smirnov, să fie un om cu un puternic simț al dreptății, iar șeful secției raionale de asistență sanitară, Stavrov, era un țaran neaoș din rîndul țărănilor „intensivi”, adică acei țărani harnici și cu carte, care, în anii '20, își lucrau pămîntul pe baze științifice (fapt pentru care erau încurajați, pe atunci, de puterea sovietică, încă nefiind luată hotărîrea privind eliminarea tuturor acestor „intensivi”). În acest loc nou, ei au încercat să facă ceva pentru țărani, dar, de sus, veneau directive iar fiecare directivă era îndreptată exact împotriva inițiativelor lor, ca și cum cineva, acolo sus, inventa într-adins tot ce ar fi putut face viața țărănilor mai amară și mai grea. Și într-o bună zi, cei din Kadii au scris o notă la regiune, arătînd că este necesar să se micșoreze planul la achiziții de cereale, raionul neputînd să-l îndeplinească fără să sîrăcească dincolo de limita periculoasă. Trebuie să ne amintim de situația anilor '30 (dar, oare, numai de aceea a anilor '30?), ca să apreciem ce sacrilegiu însemna aceasta împotriva planului și ce răzmeriță față de putere! Dar, după uzanțele acelorasi timpuri, măsurile nu au fost luate direct și de sus, ci lăsate pe seama autorităților locale. În momentul în care Smirnov a plecat în concediu, adjunctul său, Vasili Feodorovici Romanov, al doilea secretar, a trecut următoarea rezoluție prin comitetul raional: „Succesele raionului ar fi fost și mai excelente (?), dacă nu ar fi fost troțkistul Stavrov”. A început „cazul personal” al lui Stavrov. În cadrul unor adunări de partid furtunoase s-a stabilit, însă, că Stavrov era tot atît de troțkist pe cît era de ieșit. Responsabilul cooperativei raionale de consum, Vasili Grigorievici Vlasov, încerca să convingă adunarea de partid să-l excludă pe Romanov, secretarul comitetului raional, acuzîndu-l de calomnie! Și l-au sancționat pe Romanov cu mustrare. Ultimul cuvînt al lui Romanov este foarte elocvent pentru această specie de oameni și pentru certitudinea lor în ce privește situația generală. „Deși, aici, au arătat că Stavrov nu este troțkist, eu, totuși, sînt convins că el este troțkist. Partidul se va lămuri, și se va lămuri și în privința mustrării mele”. Și partidul s-a lămurit: aproape imediat. NKVD-ul raional l-a arestat pe Stavrov, iar, peste o lună, și pe președintele comitetului executiv raional, pe estonianul Univer —, Romanov luîndu-i locul. Pe Stavrov l-au dus la NKVD-ul regional, acolo el a recunoscut că este troțkist, că toată viața a pactizat cu eserii, că în raionul său este membru al unei organizații de dreapta clandestine (un „buchet” demn de acele timpuri, lipsea doar o legătură directă cu Antanta). Poate că el nici nu a recunoscut nimic, dar acest lucru nu-l va mai afla nimeni, pentru că a murit în urmă torturilor la închisoarea din Ivanovo. Iar procesele verbale fu-

suseră scrise. Curînd, l-au arestat și pe secretarul comitetului raional, Smirnov, conducătorul presupusei organizații de dreapta; ca și pe Saburov și pe încă cineva.

e interesantă soarta lui Vlasov. El ceruse, nu demult, excluderea din partid a noului președinte al comitetului executiv raional, Romanov. Pe președintele NKVD-ului raional, Krilov N.I., el îl jignise prin aceea că i-a apărut pe doi dintre colaboratorii săi descurcări și deștepti, avînd o origine socială „tulbură”. (Vlasov angaja întotdeauna tot felul de „foști” — ei cunoșteau la perfecție munca și, în afară de aceasta, își dădeau interesul, în timp ce proletarii promovați nu știau să facă nimic și, mai ales, nici nu voiau să facă ceva).

Era anul 1937, al doilea an „Mikoian-prosperity” la Moscova și în alte orașe mari. Și acum, încă, mai întîlnești, la ziariști și scriitori, amintiri cum că începuseră să apară de toate. Dar, în noiembrie 1936, la doi ani după desființarea cartelelor de piine, în regiunea Ivanovo (și în alte regiuni) s-a dat o dispoziție secretă cu privire la interzicerea comerțului cu făină. În anii aceia, multe gospodine din localități mici, și, mai ales, la țară, mai coceau piinea acasă. Interzicerea comerțului cu piinea însemna, în fapt, o interzicere a consumului de piine! La centrul raional Kadii s-au format cozi enorme la piine cum nu mai fuseseră încă vreodată (de altfel, li s-a dat și lor o lovitură: în februarie 1937, s-a interzis să se coacă la centrele raionale/piine neagră și se permitea numai coacerea celei albe, scumpe). Însă, în raionul Kadii, nu erau alte brutării în afara celor raionale, și din sate oamenii veneau tot aici după piinea neagră. Făină exista în depozitele cooperativei raionale de consum, dar, prin două interdicții, erau barate toate căile pentru ca ea să fie dată oamenilor! Vlasov a găsit o posibilitate și, în pofida tuturor dispozițiilor viclene ale statului, a hrănit raionul în acel an: el a luat colhozurile la rînd și cu opt dintre ele s-a înțeles că acestea vor face, în casele goale, „chiaburești”, brutării obștești (adică, pur și simplu, vor aduce lemne și vor repartiza femeii la cuptoarele deja existente acolo, dar obștești, nu personale): cooperativa raională de consum se obliga să le aprovizioneze cu făină! Fără a construi brutării (nu avea fonduri), Vlasov le-a creat, de fapt, într-o singură zi. Fără să facă comerț cu făină, el scotea mereu făină din depozit și cerea de la regiune altă făină. Nevînzînd la centrele raionale piine neagră, el dădea raionului piine neagră. Da, el nu încălcase litera hotărîrii, dar încălcase spiritul ei — de a economisi făina și de a înfometa poporul, și acesta era un motiv să fie criticat la comitetul raional.

După această critică, el a mai trăit o noapte în libertate, iar, a doua zi a fost arestat.

Vlasov a fost arestat mai tirziu decît cei din același proces, cazul lui fiind aproape încheiat fără el, iar acum era doar „ajustat” pentru a deveni un proces public. A fost dus la închisoarea din Ivanovo, dar, fiind ultimul, asupra lui nu s-au mai exercitat presiuni: a fost supus la două interogatorii scurte, nu a fost interogată nici un martor iar dosarul a fost umplut cu rapoartele cooperativei raionale de consum și cu tăieturi din ziarul raional. Vlasov era acuzat de: 1) crearea cozilor la piine 2) de insuficientul sortiment la minimul de mărfuri (ca și cum, undeva, aceste mărfuri au existat și cineva le-a oferit Kadii-ului) 3) de surplus de sare (aceasta fiind rezerva obligatorie „în caz de mobilizare”, întrucît în Rusia exista dintotdeauna teama ca, în caz de război, să nu se rămînă fără sare).

La sfîrșitul lui septembrie, cei acuzați erau duși la procesul public de la Kadii. Nu era o cale scurtă: de la Ivanovo la Kineșma cu vagon de vite, de la Kineșma la Kadii — 110 kilometri cu automobilele. Automobilele, mai mult de zece la număr, deplasîndu-se într-un șirag neobișnuit pe vechiul drum pustiit, trezeau în sate uimire, frică și presimțiri că va începe războiul. De organizarea impecabilă și înfricoșătoare a întregului proces răspundea Kliughin (șeful secției secrete speciale a NKVD-ului regional, pe problemele organizațiilor contrarevoluționare). Paza era alcătuită din 40 de oameni călare din rezerva miliției și, zilnic, între 24—27 septembrie, aceștia îi escortau pe cei arestați prin Kadii, cu săbiile scoase din teacă și revolverele pregătite, de la NKVD-ul raional la clubul a cărui clădire nu era încă terminată, și înapoi, prin satul unde ei fuseseră, nu de mult, conducători. La club se pusese deja geamurile, dar scena nu era încă ridicată, nu era trasă lumina electrică (de fapt, lumină nu era în toată localitatea Kadii), tribunalul ținea ședințele seara la lumina lămpilor cu gaz. Publicul era adus cu forța din colhozuri. Locuitorii din Kadii, dădeau năvală. Stăteau nu numai pe bănci și ferestre, dar se înghesuiau și pe locurile de trecere, așa că, de fiecare dată, încăpeau pînă la 700 de oameni. Primele bănci erau întotdeauna rezervate comunistilor, pentru ca tribunalul să aibă mereu un sprijin binevoitor. (Va urma)

Traducere și adaptare Mircea Podină

Crima și memoria

6

Alfred Grosser

In interiorul frontierelor sale (după victoria Nordului și înglobarea fostului Vietnam de Sud), regimul vietnamez era, de asemenea, opresor. Acei **boat-people** (refugiați vietnamezi în bărci), mii de oameni care fug pe mare luîndu-și cele mai mari riscuri, sînt o constantă mărturie. Dar constatările acestea se pot însoți cu interpretări foarte diferite, făcute pe baza unor memorii antagoniste și, în același timp, schimbătoare. Ce a reprezentat 30 aprilie 1975, ziua în care ultimul elicopter american decola de pe acoperișul ambasadei Statelor Unite la Saigon, în timp ce orașul cădea în mîinile învingătorilor ultimi ai unui război început cu aproape treizeci de ani în urmă?

În Franța, povestirea cea mai aprofundată, din **Cruel Avril** (Aprilie crud), a fost făcută în 1987, susținută de mărturii și documente de un ziarist care și-a făcut, mai înainte, un sever examen de conștiință, un fel de revizie critică a memoriei sale. În introducerea sa, Olivier Todd a putut scrie:

„Am scris despre acest război din 1965 în 1973... Am reușit, împreună cu prietenul meu Ron Moreau, corespondent al revistei **Newsweek** la Saigon, să intru, în 1973, într-o zonă a guvernului revoluționar provizoriu de lângă Ca Mau... Punctul meu de vedere asupra războiului s-a schimbat radical. M-am întors în Vietnamul (de Sud) convins că mă înșelasem: cu cîteva palide rezerve, apăsasem ce părea să fie o mișcare de eliberare națională și ultima etapă a unei lupte antiocoloniale. Aveam să descopăr, ceva mai tîrziu, că GRP era, în sud, brațul secular și ideologic al guvernului comunist de la Hanoi... Prin simpatia noastră pentru GRP, mai întîi, și pentru Hanoi după aceea, cîteva din stînga necomunistă eram orbiți. Socoteam sistemele comuniste, și, mai ales, cel nord-vietnamez, ceva ce ținea de domeniul ingerilor. Iar regimurile anticomuniste, și mai ales cel sud-vietnamez, erau socotite demonice“.

Cei care s-au acuzat de simplism n-au fost numeroși. Ne putem chiar mira de persistența unor mituri pe care o carte, precum cea a lui Olivier Todd, ar fi trebuit să le distrugă. Or, chiar la mulți dintre cei care consideră că un regim totalitar s-a instalat la Saigon, rămîne vie admirația pentru discursul pronunțat de generalul de Gaulle pe stadionul din Phnom Penh, la 1 septembrie 1966, discurs în care sus-

ținea o teză căzută în desuetudine (amestecul american ar fi alimentat rezistența națională-n.r.).

Amintirea războiului american în Vietnam n-a variat deloc în extrema stîngă europeană. În Statele Unite, în schimb, s-a produs o răsturnare de tendință. Să se compare, de pildă, cartea intitulată **Nuremberg and Vietnam**, scrisă, este adevărat, înaintea sfîrșitului conflictului, de către fostul consilier principal al acuzării americane la procesul criminalilor germani, cu cea publicată în 1982 de un ziarist american reputat (Norman Podhoretz): autoacuzarea a lăsat locul acuzării mijloacelor de informare din anii '60 și '70, vinovate de a fi adus în prim plan crime americane, dar care au tăcut în legătură cu crimele dușmanului.

Statele Unite s-au angajat în Vietnam în etape. Între 1950 și 1954, au început să finanțeze din ce în ce mai mult războiul dus de Franța. După pacea de la Geneva, din iulie 1954, guvernul lui Pierre Mendès France le-a cedat, într-un fel, locul la Saigon, în particular și pentru a asigura, aici, supraviețuirea unui regim necomunist. Sub președinția lui Kennedy, avioane și elicoptere americane s-au adăugat „consilierilor“. Apoi, sub Johnson, a început angajarea soldaților americani — 11 000 în 1962, 23 000 în 1964, 385 000 în 1966, 536 000 în 1968, ca să rămîină 335 000 în 1970 și 24 000 în 1972. De o parte, bombardamentele, napalmul, defoliantele și represaliile asupra sătenilor, care merg pînă la exterminarea unui sat, precum My Lai, în martie 1968. De cealaltă parte, minele care explodau fără avertisment, represaliile împotriva altor săteni — uneori chiar împotriva aceluiași. Și răpiri, și asasinat, la oraș ca și la sat, pentru a-i descuraja pe „colaboratori“. O jumătate de milion de civili uciși, 57 000 de militari americani, un sfert de milion de sud-vietnamezi, fără îndoială un milion de nord-vietnamezi și de luptători vietcong, un număr și mai mare de răniți: un război cu mult mai îngrozitor și mai plin de victime decît războiul din Algeria.

Dar Vietnamul urma să constituie doar un aspect al unei culpabilități americane mult mai vaste.

Acțiunile guvernului SUA și ale forțelor economice particulare au fost acuzate, mai ales, de imperialism permanent. Conturul taberei intelectuale și politice a acuzatorilor s-a schimbat, de asemenea: astfel, partidul socialist francez făcea parte din această

tabără, înainte și imediat după accesul său la putere din 1981, dar nu s-a mai aflat încă după 1982.

Răsturnarea unor regimuri sau guverne care s-au opus interese-
lor americane, în numele auto-
nomiei naționale sau al justiției
sociale, a fost, adesea, obținută
printr-o acțiune americană — directă sau
indirectă, prin invazie sau puci, fie că e
vorba de Guatemala, în 1954, fie de Chile,
în 1973. Iar sprijinul acordat regimurilor
celor mai dictatoriale, celor mai represive,
a constituit efectiv, adeseori, o adevărată
complicitate, din Haiti pînă în Filipine.
Sprijinul economic acordat unor guverne
n-a împiedicat — și chiar a favorizat, în
numeroase țări, îndeosebi din America La-
tină — menținerea violenței structurale
constituite de mizeria absolută a majori-
tății în fața posesiunilor citorva. Dar tre-
buie izolate, pentru aceasta, Statele Unite
printre țările capitaliste? Trebuie, mai ales,
să se atribuie „imperialiștilor“ răspunderea
exclusivă pentru toate masacrele comise
de țările, în țările și între țările lumii a
treia, plecînd de la ideea că această lume
nu constituie decît periferia puterii cen-
trale a lumii noastre, putere din care ar
radia, oarecum, culpabilitatea pentru cri-
mele de ieri și de astăzi?

Statele Unite nici n-au prevăzut, nici
n-au prevenit baia de sînge de după pro-
clamarea independenței Indiei. Nu Statele
Unite sînt cele care, în anii '70, au tratat
drept văr și prieten pe tiranul sîngeros care
a fost Bokassa. Franța lui Valéry Giscard
d'Estaing i-a permis să acționeze după
capul lui și a finanțat ridicola sa încor-
nare ca „împărat“, înainte de a-l da jos
după o crimă prea vizibilă. François Mitter-
rand este cel care, cunoscînd supliciile ap-
licate de Sékou Touré chiar și celui bănu-
it doar că i s-ar opune, trimitea în Guineea,
a doua zi după moartea dictatorului, în
martie 1984, un mesaj de omagiu. Nu se
împiedica, astfel, instaurarea unei memorii
a crimelor, într-o vreme în care multe
dintre acestea nici nu erau cunoscute în
afara familiilor victimelor și a citorva ziare
și politicieni? Dar Franța nu poartă răs-
punderea pentru represiunea aplicată de
Algeria independentă locuitorilor de origine
berberă. Așa cum Statele Unite, combătînd
guvernul sandinist, nu sînt răspunzătoare
de violențele cu care acesta i-a tratat pe
indienii din Nicaragua. Faptul că Indone-
zia s-a eliberat de dominația olandeză nu
justifică deloc uitarea care s-a așternut
asupra succesivelor masacre comise în
insula Timor, în 1978 și anii următori. Dacă
cele comise în Timor ar putea fi calificate
drept genocid, realitatea din Burundi este
și mai rea, mai cu seamă că n-a încetat;
chiar în 1989, o Mișcare pentru pace și
democrație în Burundi face apel la opinia
internațională, vorbind despre genocid
continuu, după moartea a 50 000 hutuși
în 1988. Faptul că occidentali au o parte
de răspundere în menținerea violenței
structurale, care este apartheid-ul în
Africa de Sud, și în metodele — mai ales,
tortura — la care duce această menținere,
nu permite să se atribuie omului alb un
fel de monopol al crimei. (Sfîrșit)

Versiune românească
Stelian Țurlea

„Miting sau referendum?”

CUM SE POATE da o apreciere justă unor stări de spirit reale ale unor oameni, nu numai ale celor 10.000—20.000 care iau parte la așa-numita „dezbateră publică” a proiectelor de legi în presă? Cu atât mai mult cu cât mecanismul evaluării acestor propuneri nu este perfect — unele (care?) se resping, altele — se aprobă (de cine?) și din ce considerente.

Evident, pe ordinea de zi a democratizării vieții, se pune cu toată acuitatea problema folosirii mecanismului referendumului, verificat în practica multor țări civilizate, ceea ce permite să se țină cont de părerea majorității populației, nu numai de cea parte a ei, activă din punct de vedere politic, care scrie în ziare și face parte din organele superioare ale puterii.

Se poate răspunde că, în ultimii ani, mijloacele de informare în masă, prin-

tre care și săptămânalul „Argumente i fakti”, publică pe larg rezultatele unor anchete sociale care permit, într-o măsură sau alta, aprecierea stării de spirit a oamenilor. Și anume, „într-o măsură sau alta”, întrucât la anchetă, de regulă, participă 2.000—3.000 persoane. Dar oare e permis ca, după reacțiile lor, să judeci opinia a milioane și milioane de oameni? De aceea se întâmplă, adesea, că autoritățile (raionale, orașenești) iau decizii, iar apoi se lovesc de reacția negativă a oamenilor, care sînt, pe drept cuvînt, indignați de faptul că nu s-a ținut seama de părerea lor.

În Elveția, o țară cu tradiții democratice de secole, unde, de multe decenii, domnește „pacea socială”, iar problemele sociale acute nu se rezolvă la mitinguri și cu ajutorul grevelor, ci prin referendum, se aplică forma referendumului care permite cetățenilor să influențeze nemijlocit procesul legislativ.

În primul rînd, referendumul este obligatoriu. Toate amendamentele la Constituția țării se pun, în mod obligatoriu, la vot. În al doilea rînd, orice lege (în afară de cele excepționale) adoptată de Adunarea federală a Elveției (Parlament) poate fi supusă aprobării unui așa-

puncte de vedere

numit referendum facultativ (sau neobligatoriu). Pentru aceasta este necesar ca, în decurs de 90 de zile după aprobarea legii de către Parlament, să se strîngă 30.000 semnături ale cetățenilor care sînt împotriva acestei legi. Astfel, din anul 1944 pînă în 1963 au avut loc 20 referenduri facultative: 8 legi au fost adoptate, iar 12 — respinse.

S-ar părea că este un procent mare de atitudine negativă față de legi. Dar, tot în aceeași perioadă, Adunarea federală a adoptat peste 400 legi și hotărîri, adică majoritatea dintre ele nu a fost contestată de cetățeni. Aproximativ 3 la sută din proiectele de legi sînt supuse referendumului facultativ. În al treilea rînd, cetățenii Elveției au dreptul la „inițiativă legislativă”, adică cei 50.000 care semnează o petiție, pot propune amendamentul propriu la Constituția țării, care se supune unui referendum național.

În medie, în fiecare an, trei-patru legi federale și un număr și mai mare de legi cantonale sînt supuse referendumului. Astfel, alegătorii lucrează în contact strîns cu legiuitorii și sînt foarte conștienți de răspunderea lor în fața statului. Chiar și stabilirea impozitelor federale sau cantonale devine obiectul unui referendum. Teoretic, populația ar trebui să se opună întotdeauna majorării impozitelor, dar aceasta nu se întâmplă, întrucît cetățenii înțeleg că guvernul nu poate conduce efectiv, fără a avea resursele corespunzătoare. Poporul controlează, în același timp, activitatea statului.

S-ar putea crea impresia că, în Elveția, prin referendum se rezolvă numai problemele globale, strict politice. Nu este deloc așa. Este interesant de observat cum cetățenii din cantonul Geneva merg, aproape în fiecare lună, la urne pentru a vota rezolvarea unor probleme cotidiene: alocarea unor resurse pentru construcția unui nou centru expozițional costisitor în oraș, interzicerea vînatăriei pe teritoriul cantonului, construirea unei școli (biserici) într-un raion sau altul.

Se înțelege că organizarea unui referendum este o manifestare costisitoare. Dar elvețienii sînt convinși că cheltuielile se vor recupera cu prisosință. Se înlătură tensiunea socială, locuitorii nu mai trebuie să se plîngă de măsurile antipopulare ale autorităților: doar hotărîrea au luat-o singuri. Este adevărat că, la referendumurile locale, iau parte de regulă 20—30 la sută din alegători. Dar aceasta nu înseamnă că deciziile nu sînt valabile. Pur și simplu, pe locuitorii care au ignorat votul nu-i preocupă ce decizie se va lua și sînt de acord să susțină pe oricare din ele. Dacă, însă, nu-ți este indiferent rezultatul, atunci participi la referendum.

Experiența Elveției dovedește că referendumul poate deveni un mijloc eficient și pentru rezolvarea problemelor naționale.

În anii '60, populația francfonă a cantonului Berna a ridicat problema creării unei formațiuni statale proprii — a cantonului Uri. Spiritele s-au încins, s-a ajuns la acte teroriste. În 1974, în canton s-a organizat un referendum, care a dat un răspuns pozitiv, iar după referendumul național din 1978 s-a format cantonul independent Uri. Referendumul „a acționat”.

În Elveția, fiecare referendum este precedat de o campanie politică activă: alegătorilor li se împart manifeste, broșuri, în presă și la televiziune au loc „mese rotunde”, discuții etc.

Democrația reprezintă puterea poporului, iar referendumul permite manifestarea glasului său.

Afganistan după tentativa de lovitură de stat

De la invazia trupelor sovietice pînă în prezent, aceasta este cea mai serioasă provocare cu care se vede confruntat guvernul afgan al dr. Najibullah. Cu 10 ani în urmă, armata sovietică l-a înlăturat în mod forțat de la putere pe fostul președinte Hafizullah Amin, punînd frîiele țării în mîinile rivalului acestuia, în cadrul Partidului democratic al poporului, Babrak Karmal. Dr. Najibullah este succesorul lui Karmal, ca lider al fracțiunii Parcham a partidului, în vreme ce generalul Tanai — inițiatorul recente încercări de lovitură de stat — este urmașul lui Hafizullah, ca lider al grupării Kalq, conform tradiției puternice din rîndul ofițerilor de armată.

O mare parte din membrii grupării Kalq nu au iertat niciodată celor din fracțiunea Parcham de a se fi coalizat cu Uniunea Sovietică, după înlăturarea de la putere și moartea lui Hafizullah. Timp de 10 ani, Kremlinul nu a reușit să neutralizeze rivalitatea dintre cele două fracțiuni. Dr. Najibullah, care a consolidat mult poliția secretă a partidei Parcham, este acela care, poate, a reușit, în cea mai mare măsură, să țină în frîu dușmănia. Acum, însă, cînd ea izbucnește din nou, cu atîta violență, și cînd Najibullah îl numește pe generalul Tanai trădător, vindecarea rupturii existente în cadrul partidului aflat la conducere în Afganistan se va dovedi de două ori mai complicată. Cauza imediată a tentativei de lovitură de stat o reprezintă, probabil, divergențele în ceea ce privește politica războiului.

Guvernele american și sovietic au căzut de acord, pentru prima dată, asupra faptului că drumul către pace implică transferarea puterii unui guvern

mai cuprinzător la Kabul. Acest lucru ar presupune că, într-un eventual guvern de largă coaliție, actualul Partid democratic al poporului ar urma să se reducă la o minoritate iar, în acest sens, există indicii potrivit cărora am-



Generalul afgan Shah Nawaz Tanai, inițiatorul încercării de lovitură de stat din 6 martie, s-a întilnit, recent, cu un grup de ziariști, la una din bazele militare ale formațiunii de opoziție Hezb-I-Islami, condusă de G. Hekmatyar. Generalul Tanai a afirmat că nu este nici comunist, nici „prizonier” al fundamentalistilor musulmani ai lui Hekmatyar, care îl sprijină în actuala sa luptă împotriva regimului de la Kabul

bele fracțiuni ale partidului de guvernămînt se opun unei astfel de posibilități, asociînd-o cu pierderea puterii.

Najibullah va fi, însă, cu adevărat în dificultate în cazul în care mujahedinii acceptă să-și aleagă un lider, care să-i reprezinte în Adunarea națională care urmează să se întrunească. În acest caz, guvernul de la Kabul va fi în situația de a face unele compromisuri dure. Pentru Moscova, tentativa de lovitură de stat este probabil că va consolida punctul de vedere potrivit căruia actualul guvern de la Kabul este profund instabil, trebuind astfel găsită o alternativă prin negocieri.

(B.B.C., emisiunea din 7 martie a.c.)

Newsweek

Est-europenii și „modelul suedez“*)

ÎN DEȘERTUL nemulțumirilor post-comuniste, Suedia a devenit o oază a reformatorilor socialiști. De ce, oare, o țară care are doar trei la sută din populația URSS, care este stabilă și fără probleme, plasată în nordul Europei într-o poziție nestrategică, poate juca un rol atât de important într-o epocă de schimbări politice radicale? Poate pentru, simplul fapt că, privind dinspre Est spre Vest, Suedia pare să „funcționeze”. Aceasta poate fi adevărat, în ciuda unei crize parlamentare pe care suedezi (fapt tipic) au privit-o cu mai multă seriozitate decât restul lumii.

Pentru campionii forțelor de stînga, Suedia constituie exemplul viu al unei economii de piață cu față umană.

Economistul sovietic Serghei Valentei, aflat la un curs în Stockholm, desenează o cascadă de cercuri, care arată ca orbitele intersectate ale unor sateliți: „distribuirea puterii la nivel local”, explică el cu admirație, adăugînd că aceasta semnifică nivelul înalt de trai din această țară, atât de evident pe străzile orașelor suedeze.

„Nu consider Suedia un stat capitalist clasic”, continuă el. Nivelul de trai — odinioară cel mai ridicat din Occident — a fost asigurat, în mare parte, de industriile suedeze performante pe plan internațional: Volvo, Electrolux și Sandvik. Anii '80 au fost o aventură prelungită pentru corporațiile suedeze. Acest succes de piață liberă atrage atenția sovieticilor. „Radicali spun că nu poți sări peste o prăpastie, făcînd doi pași”, spune Boris Pankin, ambasadorul sovietic în Suedia. „Aceasta este adevărat. Așadar, cel mai bine este să se sară acolo unde prăpastia este mai îngustă”.

Pentru sovietici, aspectele securității sociale sînt la fel de atrăgătoare, aceasta funcționînd, literalmente, „de la leagăn pînă la mormînt”. Părinții au dreptul legal la 12 luni de concediu plătit (prevăzut a se majora la 18 luni, în 1991), după nașterea copilului. Asigurările naționale pentru cazuri de boală nu numai că acoperă toate costurile spitalizării, dar restituie 90 la sută din pierderile bănești ale unui muncitor, atunci cînd acesta este bolnav — incluzînd zilele nelucrate, din cauza îngrijirii copiilor săi, dacă aceștia se îmbolnăvesc. Educația, începînd de la creșă pînă la universitate, are un preț mai mult simbolic.

Nu este, deci, de mirare, că toate aceste „bunătăți” strălucesc, ca un El Dorado, în ochii arhitecților descurajați ai socialismului est-european. Unii dintre aceștia își imaginează existența celui, de-al „treilea drum” între principiile marxismului și criteriile reci ale capitalismului de piață. Termenul de „democrație socială” a căpătat o aureolă aproape magică. Pelerinajul a și început. În anul 1988, Leonid Abalkin, cel mai bun consilier economic al lui

Gorbaciiov, a efectuat o vizită în Suedia, iar, la întoarcere, a declarat că tot ce a văzut acolo i s-a părut „foarte atractiv”. La începutul anului trecut, o delegație poloneză s-a deplasat în Suedia pentru a studia sistemul acestei țări.

Guvernul și industriile suedeze au înființat un nou Institut pentru economiile sovietice și est-europene, pentru a urmări evoluțiile din aceste țări și a instrui anumiți economiști sovietici. Directorul institutului este fostul diplomat suedez Anders Aslund, autorul lucrării „Lupta lui Gorbaciiov pentru reforme”, o importantă analiză a haosului economic de dincolo de Marea Baltică.

În altă parte, fascinația sovieticilor față de Suedia este absurdă: o țară mică, cu o societate omogenă, se adresează unei uniuni tot mai instabile, formată din 15 republici în care se vorbesc 135 de limbi și care se întinde peste a șasea parte a planetei. „Imaginați-vă situația în care un membru al Casei Albe ar face sugestii să copiem modelul Ungariei”, spune un diplomat american, după ce l-a auzit pe un sovietic exprimîndu-și entuziasmul față de modelul suedez. Cu toate acestea, Suedia, din motive geografice și istorice, ar putea da anumite lecții. Rudolf Jalakas, fost economist-șef la „Svenska Handelsbanken”, a fugit din Estonia după încheierea pactului dintre sovietici și nașiți, în 1940. Anul trecut, Jalakas a vizitat de cinci ori Estonia, pentru a vedea cum s-ar putea realiza, acolo, o piață liberă. „Nici nu vă puteți imagina cît de adînc este înrădăcinată economia centralizată în mințile tinerilor”, a spus el, relatînd despre o conferință pe care a ținut-o la universitatea din Tartu. „Ei m-au întrebat: cum își alege Suedia industriile? Le-am răspuns că Suedia își alege industriile la fel cum un arbore își alege ramurile”.

Pentru un socialist de tip sovietic, probabil că cea mai mare atracție a economiei suedeze o reprezintă rata foarte mică a șomajului: 1,4 la sută. „Sovieticii nu sînt plini de iluzii că vor copia un model simplu”, spune Michael Sohlman, secretar de stat suedez. „Dar este important să arătăm conservatorilor și marelui public că se poate introduce o economie de piață chiar și fără să se înregistreze o rată a șomajului de 15 la sută”.

În afară de aceasta, generosul sistem de asistență socială suedez intruchipează aceleași idealuri de egalitate și grijă ale comunității care au inspirat sistemul socialist.

Pare, totuși, nepotrivit să se creadă despre Suedia că ar putea fi un model pentru forțele de stînga, atunci cînd economia ei s-ar putea numi, doar cu mare greutate, „socialistă”. Carl Bildt, liderul moderatilor (cel mai puternic partid al opoziției, de dreapta), consideră că est-europenii greșesc atunci cînd consideră Suedia o „a treia cale”, mai umană, între socialismul de tip sovietic și capitalismul occidental. „Consider că facem un mare deserviciu acestor oameni, atunci cînd le sugerăm că, aici, există un fel de cale de mijloc”, spune Bildt. „Ei vor trebui să parcurgă tot drumul. Succesul suedez este clădit pe piața liberă”.

În sectorul productiv al economiei suedeze, guvernul are în proprietate numai șapte la sută — mult sub media celorlalte țări europene occidentale. Comerțul liber suedez este, de asemenea, mai liberal decît al celorlalte țări vest-europene. Ceea ce diferă, însă, substanțial, sînt ratele impozitelor. Plafonul maxim a fost de 72 la sută. El va coborî lent la 50 la sută, conform unui plan ce se aplică în prezent. Dar impozitele vor reprezenta, totuși, 56 la sută din produsul național brut — cel

mai înalt nivel din lumea industrializată.

Orice tentativă de a privi Suedia ca un paradis sigur pentru social-democrație este descurajată de faptul că, recent, chiar social-democrații suedezi luptă pentru a-și menține pozițiile. Ce poate face Carlsson cu aplauzele adunate în afara țării și cu necazurile din interiorul acesteia? „Ei bine, — a declarat el revistei „Newsweek” — împărtășesc situația domnului Gorbaciiov”.

Cu toate acestea, mulți analiști suedezi nu consideră că ultima criză, în care au fost implicați social-democrații, poate semnifica și sfîrșitul acestora. Rudolph Meidner, cel mai influent economist de stînga din Suedia, menționează faptul că rata cea mai ridicată a impozitelor a fost fixată ca o favoare distinctă, făcută claselor mijlocii. Autorul ei, ministrul de finanțe, Kjell Olof Feldt, este privit de oponenții săi din partid ca un social-democrat doar cu numele. „Modelul se schimbă în permanență”, argumentează Feldt, care, el însuși, a devenit o victimă politică. În urmă cu două săptămîni, el și-a anunțat demisia.

Schimbările preconizate de Feldt — care mai mult ca sigur că îi vor supraviețui — sînt profunde, judecînd după criteriile suedeze. În prima din cele două etape, nici un suedez nu va plăti, sub formă de impozite, în acest an, mai mult de 65 la sută din veniturile sale.

Cei mai mulți suedezi sînt de acord că Suedia are nevoie de un impuls. Potrivit standardelor internaționale, productivitatea muncii în această țară rămîne „respectabilă”, dar rata de creștere a acesteia s-a redus dramatic. Nivelul de viață al suedezilor rămîne înalt, deoarece a fost înalt și în urmă cu 20 de ani, spun criticii. Creșterile salariilor și prețurilor se apropie de o rată formată din două cifre — dublul mediei Europei occidentale —, în mare parte datorită șomajului redus, de care social-democrații sînt atît de mîndri. Un alt factor inflaționist îl constituie rata înaltă a absenteismului din această țară.

Unii est-europeni se întreabă dacă vor putea să-și permită serviciile sociale create după modelul suedez. Acești economiști și politicieni sînt partizanii „thatcherismului”. Spre deosebire de Suedia, Polonia „nu a avut 200 de ani de capitalism fără probleme, cu ajutorul căruia să poți plăti programele sociale. În schimb, a avut 50 de ani de comunism coroziv”, după cum declară Jan Winiecki, profesor la Universitatea din Lublin. Ceea ce ar fi potrivit pentru Polonia — spun criticii de acest fel — l-ar constitui un model care să facă oamenii să lucreze.

În timpul Marii Depresiuni, sistemul suedez a fost considerat drept un model pentru Occident. În 1936, ziaristul american Marquis Childs a scris „Calea de mijloc”, o lucrare ce propunea o alternativă la forțele fascismului și comunismului.

În anii '70, pasiunea pentru Suedia a mai scăzut. Economia suedeză a început să dea semne de poticnire, iar Childs a scris o altă carte, intitulată „Judecarea căii de mijloc”. Curentul de gîndire economică occidentală a înregistrat, la rîndul său, o orientare diferită. „Lumea a devenit mult mai complicată de cînd am scris acea carte”, spune Childs, acum în vîrstă de 86 de ani. Nici suedezi nu mai sînt aceiași. „Au fost țări din Occident care ne-au văzut ca un model”, notează Gunnar Høkmærk, un membru al parlamentului suedez. „Acum, a venit rîndul țărilor din Est. Asta, într-adevăr, înseamnă ceva”, adaugă el.

Astăzi, nimeni nu mai poate susține că Suedia se află în fruntea schimbărilor din Europa. „Ideea unei căi de mijloc implică ideea existenței a încă două drumuri”, spune Martin Jacques, editorul ziarului „Marxism Today”. „Au fost două drumuri, dar unul dintre ele s-a dezintegrat”.

*) „Newsweek”, 5 martie 1990

Comentatorul de politică externă și realitatea*)

I. Fesunenکو (Televițiunea centrală): Colegii noștri care se ocupă de problema internă pot să critice liber ce vor! Noi, însă, trebuie să fim precauți. Prin tonul nostru ceremonios față de țările socialiste, am creat un fel de complex în rândul telespectatorilor. Acum primim o sumedenie de scrisori pline de indignare: ați tot vorbit că România este o țară minunată, că acolo este ordine, că totul era bine, deși existau anumite probleme. Unde ați fost înainte?

Poate că trebuie să extindem cercul publicațiilor în care putem să discutăm mai mult sau mai puțin liber problemele acute. Aceasta, întrucât în ziaria noastră internațională există o serie de probleme despre care putem discuta.

S. Kondrașov („Izvestia“): Între pericolele care îi pasc pe comentatorii de politică externă se află cel al creării de noi șabloane. Lumea se schimbă mai repede decât ne dăm seama, și asta nu numai la nivel ziaristic sau chiar științific, ci chiar la nivel oficial. De pildă, Europa răsăriteană. Schimbările de acolo nu au fost analizate cu suficientă profunzime și justete. Nu am oferit un model de societate care să asigure o viață bună pentru poporul nostru, în schimb am impus un model impropriu altor țări. Și atunci când modelul impropriu a fost respins chiar de noi înșine, când am renunțat să-l sprijinim prin forță în Europa răsăriteană, a început o impetuoasă reacție în lanț.

Țara noastră — și poate că ea, nu este conștientă încă de acest lucru — își caută un loc nou, mai realist, în lume. Ne debarasăm de panoplia de prisos, împovăraătoare a superputerii. Lumea se află în stadiul unor prefaceri dramatice. În calea lor — și acest lucru constituie un alt aspect al conștiinței de masă — se ridică baricade formate din aceleași mituri și șabloane pe care propaganda noastră le-a impus, mult timp, poporului nostru. Ele se întorc ca un bumerang împotriva noastră prin intermediul scrisorilor primite la redacție.

V. Korzin (Televițiunea centrală): Ne-cazul nostru este identificarea: nu numai cititorii, spectatorii, auditorii sovietici, ci și cercurile oficiale din alte țări (mai ales prietene) s-au deprins să identifice părerea oricărui ziarist sovietic cu poziția Kremlinului. Or, important este să-i deprimem pe cei cărora ne adresăm cu ideea că avem dreptul la o părere proprie.

Conducerea constată spectrul stărilor de spirit din societate. Legat de tematica internațională, problema este următoarea: să prezentăm cititorilor și spectatorilor tabloul veridic și complet al lumii, să ridicăm rolul opiniei publice în conceperea politicii externe a U.R.S.S.; nu numai să oferim propria noastră interpretare a evenimentelor internaționale, ci să și prezentăm mai amplu ce anume se crede în străinătate despre țara noastră, cum sînt privite acțiunile ei pe plan mondial.

Renunțând la modul de a vedea în „negru-alb” lumea, ar fi o eroare să-l înlocuim cu „alb-negru”, adică să reflectăm nefundamentat realitatea în străinătate și — tot de nejustificat — s-o „înnegrim” pe

a noastră. Asta ar însemna să înlocuim un semiadevăr cu altul.

S. Voloveț („Moskovskie Novosti“): În toate luările noastre de poziție vorbim voalat despre profesia noastră ca despre o artă aplicată. S-ar părea că sarcina noastră este de a da omului posibilitatea să-și aline foamea de informații externe, similară cu alinarea foamei fizice, iar noi ne-am considerat misiunea îndeplinită. În realitate însă, în meseria noastră se resimte, tot timpul, prezența unei supersarcini. Este vorba de faptul că ziaria noastră internațională era, anterior, privită ca o simplă aservire a politicii noastre externe, ca o sprijinire a unor acțiuni ale conducerii.

Deși, într-o măsură mult mai mică, există încă o altă dificultate în ziaria noastră internațională: sprijinul direct acordat țărilor pe care le-am numit sau le numim frățești. Acum, acest aspect a fost împins pe un plan secund, dar un fel de rămășițe rudimentare ale acestei calamități le mai înregistrăm încă.

A. Bovin („Izvestia“): Ce-i trebuie comentatorului de politică externă pentru a lucra bine? În primul rând, să scrie adevărul, adică să reflecte faptele, evenimentele și procesele, așa cum se prezintă ele în realitate. Și de la noi, și din străinătate. În al doilea rând: dreptul la o apreciere proprie atît asupra evenimentelor cit și a acțiunilor, politicii, inclusiv asupra politicii noastre.

Trebuie separată poziția ziaristului de poziția de stat, să extindem și să consolidăm această distanțare. Teoretic, totul este clar. Multe s-au făcut și pe plan practic. Dar și Ministerul de externe, și Secția externă a C.C. al P.C.U.S., acționînd de pe poziții de forță, continuă încă să îngusteze posibilitățile ziaristului.

Sarcina noastră este de a și să acționăm în zone de risc. Fiecare trebuie să încerce, la locul său și cu propriul său „cap”, să se insinueze, să extindă abordările în zona „glasnostului” (a transparenței — n.n.). Există, firește, riscul de a-ți bate cuie în tălpi, adică de a plăti pentru a fi cinstiți...

G. Vasiliev („Pravda“): Referitor la obstacolele în calea „glasnostului” din ziaria de politică externă, consider că ele

puncte de vedere

există și în accepțiunea cea mai simplă: cineva împiedică să se spună adevărul. Ceea ce se și întîmplă. Sistemul administrativ de comandă subzistă încă, și — deși este clătinat — el continuă să funcționeze în presă.

V. Drobkov („Pravda“): Pe vremuri, ne-am bucurat foarte mult că informația a fost ideologizată. Ne-am bucurat că la noi orice informație cuprindea un anumit comentariu. Ajunsesem pînă acolo încît dintr-o scurtă știre de cinci rînduri, patru erau de fapt un comentariu, și doar un rînd informație. Ne căzneau să prezentăm orice știre în această manieră, încît privam cititorul de posibilitatea de a primi „materia primă”.

P. Vedeniapin („Komsomolskaia Pravda“): Aș dori să cunosc răspunsul cititorului la întrebarea: care este pericolul ce amenință ziaria de politică externă? Unul din aceste pericole ar fi, în opinia mea, distrugerea stereotipizată a stereotipurilor. Cred că cel mai complicat va fi să găsim modalitatea de reflectare obiectivă a vieții din alte țări. Nu să colorăm în alb petele negre sau invers. Trebuie să scriem despre totul, și doar atunci va fi vorba de adevăr. Unilateralitatea generează neîncredere.

D. Pogorjelski („Novoe Vremea“): Prin exemplul revistei noastre se poate constata transformarea care s-a produs la noi. Mai înainte ne-am ocupat numai de politica internațională, iar articolele despre Uniunea Sovietică inseram doar o dată pe an. Acum, chiar și sub aspect structural, aceste probleme se află pe prim plan. Acest lucru se vede și din modul în care oferim materiale: U.R.S.S., Europa răsăriteană, problemele legate de noi. Iar tot ce se întîmplă, de pildă, în Haifi sau S.U.A., nu suscită interes în rîndul tuturor cititorilor noștri.

S. Morozov („Za rubejom“): Este cert că evenimentele din Europa răsăriteană au accentuat interesul pentru problemele mondiale, deși știm că ele sînt diferit interpretate. Credem că din această situație ziariștii trebuie să tragă concluzii pe termen lung.

Agencia D.P.A.

Afacerile „Ko-ko”

Consortiul de firme „Coordonarea comercială” („Ko-Ko”), din R.D.G., condus de fostul secretar de stat, Alexander Schalk-Golodkowski, a acumulat, anul trecut, 21,2 tone aur, a informat Willi Lindemann, președintele Comisiei speciale a Consiliului de Miniștri din R.D.G.

Potrivit celor relatate la ultima rundă a „mesei rotunde” din R.D.G., în cursul anului trecut a fost cheltuită suma de 15 milioane mărci-valută numai pentru privilegiile nomenclaturii, respectiv pentru fosta conducere a P.S.U.G. În aceasta se încadrează și procurarea de bunuri de consum industriale din Occident pentru rude și cunoștințe ale fostei conduceri de partid și de stat a R.D.G. Numai pentru întreținerea reședinței oficiale

Wandlitz s-au alocat anual 7-8 milioane mărci-valută.

„Ko-Ko” încasa venituri și de pe urma răsucupărării definițiilor din R.D.G. de către R.F.G., inclusiv pentru viza de plecare. Potrivit celor comunicate de W. Lindemann, aceste venituri se cifrau la circa 200 milioane mărci anual.

Cheltuielile totale în valută pe anul trecut ale „Ko-Ko” au fost de 9,2 miliarde mărci-valută, dintre care 5,1 miliarde pentru asigurarea balanței de plăți a R.D.G., pentru credite ale Băncii de comerț exterior, pentru crearea de rezerve în țară și străinătate, iar 3,8 miliarde pentru importuri neplanificate.

După fuga lui Schalk-Golodkowski, conturile „Ko-Ko” au fost blocate. Pînă în prezent, nu s-a putut stabili exact diferența dintre sumele cîștigat de firmele din consorțiu și sumele depuse la bugetul de stat.

*) „Pravda”, nr. 61/1990, extrase

DEUTSCHE WELLE

Turismul „Go Est”

DACĂ am parafriza strigătul de luptă din perioada pionieratului în America: „Go West”, am putea afirma că actuala ediție a Tîrgului vacanțelor, cum este denumit Salonul internațional al turismului, este dominat de strigătul „Go Est!”. În gustul publicului german, unele din telurile turistice tradiționale, cum ar fi Italia, coastele spaniole sau Canada, și-au pierdut din atractivitate. Dar toți experții consideră că și 1990 va fi un an turistic record. Vest-germanilor și occidentalilor le merge mai bine și „boom”-ul economic are, ca reflex, o creștere în domeniul turismului.

Strigătul de luptă al organizatorilor turismului este explicabil. Transformările din Europa răsăriteană exercită o fascinație irezistibilă asupra publicului. Reprezentantii unor companii franceze amintea că, la sfîrșitul anului trecut, se conturase moda, în anumite cercuri pariziene, de a pleca la București pentru a trăi pe viu o revoluție europeană. Probabil, după ce Televiziunea franceză a relatat pe larg desfășurarea evenimentelor din România. Între timp, publicul a căpătat o anumită raționalitate. În ce măsură o vacanță în România oferă posibilitatea confortului cu care s-au obișnuit clienții alinați din Occident? Răspunsul este, încă, neclar, dar precizez că reprezentanții turismului românesc, cu care am stat de vorbă, mi-au explicat amănunțit efortul actual, pentru ca turismul să devină unul din stilpii de susținere ai economiei românești ruinate.

În convorbirile purtate cu factorii de răspundere ai turismului românesc la actualul Salon internațional de la Berlin, am notat, cu surprindere și cu bucurie, că, din partea C.E.E., vor fi puși la dispoziție pînă la un miliard de dolari pentru modernizarea agriculturii și turismului în România. Evident, partea ce va reveni agriculturii va avea prioritate, dar și turismul va profita de intenția Occidentului de a reintegra România în Europa. Din felul cum sînt formulate condițiile viitorului credit putem trage, aprioric, concluzia că ambele părți au învățat cîte ceva din irosirea miliardelor acordate în trecut, necondiționat, unor regimuri călăuzite de o grandomanie care voia să acopere incompetența prin planuri mărețe. Creditorii occidentali au constatat că, prioritar, nu este volumul, ci destinația creditelor acordate. În sistemul planificat central nu se putea salva o națiune de la ruină. În discuțiile cu factorii de răspundere ai turismului românesc, unul din participanți a amintit de proverbul chinez: „Cînd cuiva îi este foame, nu-i da de pomă un pește, ei învață-l să pescuiască!”. Rămîne de văzut cum vor învăța și cum vor ajunge singuri să pescuiască cei ce poartă răspunderea dezvoltării turismului în România.

Există trei direcții de dezvoltare pe care se pune accent și pentru care se elaborează planuri concrete la București: dezvoltarea infrastructurii; introducerea

și extinderea informaticii în bransa turismului; construcția de drumuri pe trasee turistice.

La prima vedere, cînd se vorbește de un miliard de dolari, suma apare imensă, dar, dacă ea este divizată între cei doi piloni ai economiei românești, atunci ne dăm seama că ea va trebui utilizată cu grijă, chiar parcimonios, pentru a se obține rezultate în implantarea de proiecte pilot. Am aflat că ambiția românilor pe tărîm turistic nu este deloc modestă. Pornind de la frumusețea țării, care nu a fost, nici pe departe, exploatată pe plan turistic, se tinde spre nivelul ajuns de Spania sau de Franța. Să nu uităm, însă, că în Spania s-a ajuns la situația ca, anual, să vină mai mulți turiști decît numărul total al locuitorilor țării. Această performanță nu a fost atinsă datorită

proiectelor de stat, ci datorită liberei inițiative care a lansat, unul după altul, boom-urile în construcție, în hotelărie și în ramurile anexe, ceea ce presupune și servicii la nivelul prețului pretins cliențului. La rîndul ei, Franța, în întreaga industrie turistică, este asigurată de mici proprietari, fără de care marile rețele hoteliere nu ar fi deloc atractive.

În România a fost lansată libera inițiativă, în general, ceea ce se poate repercuta pozitiv în domeniul turismului, în special. Dar cît timp va fi nevoie ca pensiunile și micile hoteluri particulare să împinzească țara? Această întrebare nu a găsit pînă acum răspuns.

Nu numai în Răsărit, dar și în Occident, unde întreprinderile de stat se află în concurență liberă cu cele particulare, s-a dovedit că, în ultimă instanță, statul este unul din factorii greoi și deseori inflexibili care reacționează mai încet la nevoile pieței, decît sumedenia de mici proprietari ce-și apără aprig locul pe piață.

L'Express

Ambiguitatea lui „nici-nici”*)

„DICTIONARUL economic și financiar” precizează la capitolul „Naționalizare”: „opusă capitalismului privat”; ea „este un element tradițional al programului economic al socialiștilor, care vîd, în proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, originea și alimentatorul luptei de clasă”.

Lupta de clasă. Momentul pare foarte bine ales — nu din cauza existenței Occidentului, ci din cauza perplexității convulsive care a cuprins însăși lumea comunistă — pentru a formula întrebări în legătură cu fundamentul uriașului sector naționalizat francez. Manipularea ambiguă a principiului „nici naționalizare, nici privatizare”, emis de președintele republicii în „afacerea Renault”, ne îndeamnă să ne punem această întrebare. Căci despre ce este vorba? De un început al retragerii statului din aceste întreprinderi sau de o sporire a puterilor statului, care, fără a repune în discuție puterea sa de decizie, își lărgeste sfera de influență? Dialectica nu este decît aparentă. Pentru moment, judecînd după rezultate, întărirea sectorului public pare a fi o proprietate.

Astfel, în timp ce în Est substratul ideologic al economiei colectiviste se prăbușește, în timp ce R.F.G. se pregătește să dizolve în jocul pieței întreprinderile naționalizate din R.D.G., Franța crede că va proceda mai bine, în fața concurenței internaționale, dacă va spori puterea grupurilor sale publice.

Această deplasare subtilă a raționamentului — de la logica politică la logica industrială — va duce, în mod obligatoriu, la obstacole juridice și fizice. Continuarea acestui tip de dezvoltare ar duce, într-adevăr, la constituirea unor conglomerate statale cu care, probabil, Comunitatea Europeană nu se va acomoda.

Cea mai bună soluție ar consta, evident, în înlăturarea actualului echivoc, potrivit căruia întărirea grupurilor publice, prin privatizare parțială, este o etapă de tranziție, care le va permite mai tîrziu, în po-

ziție de forță, să înainteze spre o privatizare reală.

În privința celui de-al doilea resort esențial, neideologic, al constituirii, al menținerii întreprinderilor publice — salvagardarea independenței naționale prin punctele sale cheie —, acesta merită o serioasă elucidare.

Indiferent de domeniu, Franța va putea fi considerată din ce în ce mai puțin ca un sanctuar. Independența noastră se va confunda, în fiecare zi, tot mai mult, cu cea a Europei — ceea ce presupune, evident, o voință, împărtășită de vecinii noștri, de a nu transforma Comunitatea într-o moară deschisă spre toate vînturile și care ar fi bine să fie activată prin cîteva propuneri.

De la dispunerea de o energie autonomă la fabricarea de materiale militare, de la menținerea unei capacități siderurgice la stăpînirea informaticii, Europa nu poate visa la independență, fără a avea mijloacele necesare. Din acest punct de vedere, ar trebui să ne punem, azi, întrebările referitoare la utilitatea intervenției „puterii publice” într-o serie de activități.

Totul pretutindeni se mișcă. Ce-ar fi dacă am ieși și noi puțin din schemele noastre, din rigiditățile noastre, din certitudinile noastre?

Înfrîngerea în alegeri a sandiniștilor din Nicaragua nu constituie, în final, o surpriză decît pentru cei care nu au înțeles cu adevărat, după evenimentele din Est, refluxul de repulsie pe care îl antrenează comunismul, de îndată ce oamenii se pot exprima liber.

Viitorul ar trebui să fie radios, dar ce altceva a produs comunismul în afară de teroare și sărăcie? Și cum se mai putea perpetua el, altfel decît prin constrîngere? În ce țară, dacă fiecare poate vota cu toată încrederea, s-ar mai menține el, în prezent? În Cuba, în Vietnam? Tot așa cum conversiunea reușită a Europei centrale la sistemul occidental depinde mult și de imaginația și de efortul vest-europenilor, dezvoltarea Nicaragului și, dincolo de ea, a Americii Latine, a Africii, va depinde, în mod esențial, de relațiile Nord-Sud, în sfîrșit echitabile — pe care, pînă în prezent, Statele Unite nu le-au tratat deloc în mod echitabil.

*) „L'Express” nr. 2017/9 martie 1990

Traducere Ana Harth

Fracțiunile rivale din Afganistan

Gh. Popa, București. Partidul democratic al poporului din Afganistan (PDPA, aflat la putere) este divizat, încă de la crearea sa, în 1965, în două grupări rivale. Recenta lovitură de stat a fost, se pare, o nouă etapă în această confruntare. Prima fracțiune este Parcham (drapelul), care, la origini, a reunit reprezentanți ai burgheziei și vechii aristocrații. Din ea face parte și președintele afgan, Najibullah. Cealaltă grupare este Khalq (poporul), considerată mai naționalistă și mai apropiată de mase. Ea și-a asumat puterea în 1978, alungându-l pe monarh și instaurând republica sub conducerea lui Mohammed Taraki, „părintele revoluției din aprilie”. Membrii Khalq sînt numeroși în rîndul forțelor armate, dar au jucat un rol secundar în cadrul guvernului instaurat la Kabul, după invazia sovietică din decembrie 1979. Ministrul apărării, care ar fi răspunzător de recenta încercare de lovitură de stat, Shah Nawaz Tanai, e membru al Khalq. Pe de altă parte, partidul fundamentalist, Hezb-I-Islami, al cărui lider, Gulbuddin Hekmatyar, a fost acuzat de președintele Najibullah de a fi „colaborat” la tentativă, este unul din cele șapte partide ale opoziției armate sunite cu sediul în Pakistan.

Forțele așa-numite „opoziții intransigente” din Afganistan se împart în două mari grupări politico-militare (criteriul religios fiind determinant) și anume:

I — Uniunea islamică a mujaheadinilor din Afganistan (cunoscută ca „Alianța celor șapte”), creată în mai 1984 și grupînd șapte din cele mai puternice organizații politico-militare musulman-sunite. Sediul se află în orașul pakistanez Peshawar. „Alianța celor șapte” beneficiază de sprijin material și militar, în special din partea SUA, Pakistanului și Arabiei Saudite. Este alcătuită, la rîndul ei, din două ramuri principale: fundamentalistii (fundamentalismul reprezintă un curent politico-religios, ce militează pentru revenirea la Islamul timpuriu, prin „purificarea” de adaosurile ultimelor secole) și tradiționalistii (militînd, în esență, pentru revenirea Afganistanului la formele de conducere existente înainte de evenimentele din 1978, și sprijinind ideea reinstaurării monarhiei; mulți dintre tradiționalisti sînt

partizani ai fostului rege, Zahir Shah). Din aripa fundamentalistă fac parte: Partidul islamic din Afganistan (Hezb-I-Islami), considerată drept cea mai influentă dintre grupările fundamentaliste afgane. Liderul ei este Gulbuddin Hekmatyar; (pashtun, ca și peste 60 la sută din populația afgană, a studiat la Universitatea din Kabul, împreună cu președintele Najibullah, care, de asemenea, e pashtun. Este cunoscut drept cel mai „intransigent” dintre conducătorii opoziției afgane); Partidul islamic din Afganistan, condus de Yunus Halis, grupare constituită în 1979, din partidul lui Hekmatyar, cu vederi mai moderate, dar și cu un număr mai mic de membri; Societatea islamică afgană (Jamiat-Islami Afganistan), condusă de U.B. Rabbani (fost profesor de religie la Universitatea din Kabul, personalitate influentă, mai moderată, nerespingînd posibilitatea unui compromis, dar avînd handicapul că aparține unei minorități etnice — e tadjik); Uniunea islamică pentru eliberarea Afganistanului (Ittehad-E-Islami), condusă de Abdul Rasul Sayaf. Din aripa tradiționalistă fac parte: Frontul național islamic din Afganistan (Majaz-I-Islami); este considerat drept cea mai bine organizată grupare tradiționalistă, cu mare sprijin în rîndul celor circa 3 milioane refugiați afgani în Pakistan. Liderul său, Sayed Ahmed Pir Gailani, este partizanul revenirii regelui (are rude la Londra, New York, întretine contacte cu Occidentul); Frontul național de salvare a Afganistanului (Nejat-E-Melli Afganistan), singura grupare proclamată oficial regalistă, moderată condusă de Sibghatullah Moshaddidi; Mișcarea revoluției islamice din Afganistan, condusă de Maulvi Mohammed Nabi Mohammed.

II. „Alianța celor opt”, care cuprinde grupările šiite ale opoziției afgane, cu baza în Iran. Din ea fac parte: Corpul gardienilor, partid creat în 1983, organizat după modelul Gardienilor Revoluției din Iran; Consiliul revoluționar al uniunii islamice a Afganistanului, condus de Sayed Beheshti, de tendință relativ moderată; Partidul victoriei, cu sprijin mai ales în rîndul hazarahilor, populație din Kabul și din împrejurimi; Mișcarea islamică, avînd partizani în sud și nord, de-a lungul frontierei afgano-sovietice. Celelalte grupări membre ale „Alianței celor opt” sînt partide šiite mici, de importanță locală.

FERNANDO COLLOR de MELLO

președintele Braziliei

Practic necunoscut cu numai un an în urmă, Fernando Collor de Mello, cîștigător al alegerilor prezidențiale, a fost instalat oficial, la 15 martie, în funcția de președinte al Braziliei. În vîrstă de 40 de ani, el este cel mai tînăr șef de stat din istoria țării.

Desfășurate în două tururi de scrutin — la 15 noiembrie și, respectiv, 17 decembrie 1989 — ultimele alegeri prezidențiale braziliene au fost primele din ultimii 29 de ani ce au avut loc pe baza votului direct și universal. În octombrie 1960, fusese astfel ales Janio Quadros; el demisionază, însă, după numai cîteva luni, funcția supremă revenindu-i vicepreședintelui de atunci, Joao Goulart. Intervine, apoi, în 1964, lovitură de stat militară, conducerea țării de către armată încheindu-se abia în 1985. Noul șef de stat, civilul Tancredo Neves, va fi ales, în acel an, prin vot indirect, în cadrul Congresului (parlamentul), dar imbolnăvirea gravă a acestuia (decedat ulterior) va duce la instalarea lui Jose Sarney, cel ce urma să fie numai vicepreședintele țării. Lui Jose Sarney i-a revenit sarcina de a asigura un mandat al „tranziției spre democrație”, încheiat joia trecută, după organizarea primelor alegeri democratice din ultimele trei decenii.

Puțin după lansarea candidaturilor prezidențiale și apariția primelor sondaje de opinie, s-a vorbit imediat despre „fenomenul Collor”. Motivul: s-a constatat că, deși nu era o personalitate politică, șansele sale se prefigurau cu repeziune. Anterior, nu fusese decît deputat și, apoi, guvernator, timp de cîteva ani, al micului stat Alagoas, din nord-estul Braziliei, unul din cele mai sărace din țară. Al patrulea dintre cei cinci copii ai unui ziarist devenit senator de Alagoas, Fernando Collor de Mello a urmat studii economice și de gazetărie. Face parte dintr-o familie înstărită și a reprezentat, în campania electorală, dreapta populistă. Candidatura prezidențială și-a lansat-o în numele Partidului Reconstrucției Naționale, formațiune politică dispunînd de numai un loc în parlament.

Cu toate acestea, audiența sa în rîndul opiniei publice a crescut constant, după o campanie electorală bine condusă și susținută de puternica rețea de televiziune „O Globo”. O mai redusă intervenție a statului în economie și mai multă echitate socială au reprezen-



tat două teme de bază — devenite foarte rapid populare în țară — ale programului economic al lui Fernando Collor de Mello. A beneficiat, în principal, de sprijinul conservatorilor — mai ales în condițiile în care contracandidatul său aparținea forțelor stîngii —, ca și al păturilor sărace, atrase de sloganul „Jos maharajahii!”, respectiv funcționarii publici inactivi, dar bine plătiți. Lupta împotriva privilegiilor funcționarilor, ce fac parte din clasa politică aflată la putere în Brazilia, a reprezentat un element important al victoriei în alegeri. Pe de altă parte, mulțimilor de dezmoșteniți ai soartei — într-o țară care ocupă locul opt în lume sub raportul puterii economice — le-a promis o schimbare a situației: „O casă, o alimentație decentă și o viață, în sfîrșit, demnă”. Căile și mijloacele concrete de realizare a programului său economic nu au fost, însă, precizate.

Dintre membrii cabinetului său fac parte un jurist de renume și președinte al Tribunalului electoral, Francisco Rezek (externe), tînăra Zelia Cardoso (prima femeie care ocupă portofoliul economiei), fotbalistul Zico (sport), apoi un sindicalist (muncă); un medic pediatru (sănătate), un ecologist cunoscut (mediul înconjurător). Aceștia vor pune în practică programul unui președinte ce aparține generației noi de politicieni.

Fernando Collor de Mello și-a cîștigat multă popularitate prin publicitatea făcută de rețeaua de televiziune „O Globo”, care i-a scos în evidență tineretea, preferințele pentru sport și pentru o viață activă și mondenă. S-a căsătorit prima oară în 1975, cu Lilibeth Monteiro, fiica proprietarului unui puternic grup jurnalistic-industrial, cu care are doi copii. Soția sa actuală, Rosane, în vîrstă de 22 de ani, îl însoțește adesea în aparițiile sale publice.

A. V.

IMPORTANT

Stimați cititori,

Din mai multe județe, ni s-a semnalat fie refuzul de a se face abonamente la revista „LUMEA AZI“, fie transferarea abonamentelor, deja contractate, altor publicații. În legătură cu aceasta, vă informăm că se pot face, în continuare, abonamente la revista „LUMEA AZI“ la toate oficiile poștale din țară. Vă rugăm să ne semnați orice refuz, noi angajându-ne să sesizăm Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor.

În ceea ce privește neregulile survenite în difuzarea publicației noastre la abonați și la chioșcuri, vă aducem la cunoștință că Direcția Expedierii Presei ne-a asigurat că a luat măsurile necesare pentru a se reveni la normal.

În februarie 1989, reprezentanții „Alianței celor șapte“ și ai „Alianței celor opt“ au semnat, la Teheran, un acord privind crearea unui Consiliu consultativ (Shura), cu atribuții legislative, din 480 membri. Lucrările acestuia s-au deschis la Rawalpindi, în Pakistan, la jumătatea lunii februarie, același an. Dar, încă din prima parte a dezbaterilor, reprezentanții „celor opt“ au părăsit Pakistanul, revenind în Iran, întrucât nu le-a fost satisfăcută cererea privind repartizarea a 100 de mandate în cadrul consiliului. La încheierea dezbaterilor a fost anunțată crearea unui „guvern de tranziție“ al mujahedinilor, din 19 membri, condus de un președinte, Sibghatullah Moshaddidi. „Alianța celor opt“ n-a recunoscut acest guvern și au avut loc contacte în vederea creării unui nou guvern, al mujahedinilor. Organizația Conferinței Islamice (OCI) a recunoscut guvernul provizoriu al opoziției afgane și a decis ca locul vacant al Afganistanului în cadrul OCI să fie atribuit acestuia.

După formarea „guvernului

provizoriu“, forțele armate ale „Alianței celor șapte“ au lansat diferite ofensive, încercând să stabilească o bază permanentă într-un oraș de pe teritoriul afgan. A fost vizat mai ales orașul Jalalabad, din apropiere de granița cu Pakistanul, dar ofensivele nu și-au atins scopul. În plus, au apărut în prim-plan divergențele inerente societății tribale afgane, perceptibile și pe cîmpul de luptă. În urma divergențelor, partidul lui G. Hekmatyar s-a retras din guvernul de tranziție, exprimându-și dorința de a colabora cu celelalte grupări de opoziție în desfășurarea acțiunilor armate pe teritoriul afgan. Guvernul opoziției afgane a respins succesele propunerii ale liderului guvernului de la Kabul, Najibullah, în vederea unei soluționări politice a situației. În același timp, opoziția nu împărtășește un punct de vedere comun în ce privește căile de rezolvare a conflictului. „Noi ne pronunțăm pentru o soluționare politică, dar nu în orice condiții — declara unul din liderii fundamenta-

Din „Murphologie“

„Primul loc în care cauți ceva este și ultimul în care speri să găsești acel ceva“.

(Legea de bază a căutării)

„Indiferent ce cauți, indiferent unde, totdeauna îl găsești în ultimul loc“.

(Legea lui Boob)

„Întotdeauna găsești lucrurile de care nu ai nevoie“.

(Legea lui Maryann)

liști, comandantul Abdul Haq, în august 1989. Prima condiție — plecarea sovieticilor — a fost îndeplinită, dar acum trebuie înlăturat regimul de la Kabul și alcătuit un guvern islamic, care să reprezinte majoritatea poporului afgan“ (L.E.).

Stimată redacție,

Nu mă indoiesc de faptul că articolul „Invitație deschisă“, din nr. 7 al revistei „Lumea azi“, va avea ca rezultat o avalanșă de idei, atitudini și — de ce nu? — soluții privind problemele cu care se confruntă astăzi România. Nu știu însă în ce măsură vor fi ele obiective, esențiale și clare. De ce sint pesimist în această privință?

Zilele de 16—22 decembrie '89 au fost un adevărat calvar pentru noi toți (exceptându-i pe cei ce s-au ridicat împotriva regimului, o parte din noi au fost indignați de crimele ce se săvârșeau la lumina zilei — oare cine ne va ierta lășitatea din acele momente? — cealaltă parte — deloc infimă — a simțit că „secaunele“ se clatină). Au urmat ziua de 22 DECEMBRIE — UNICĂ ȘI SFÎNTĂ și primii pași spre ADEVĂR. Dar tocmai acest ADEVĂR ne copleșește și ne paralizază. S-a făcut atita caz de moștenirea pe care ne-au lăsat-o analfabeții, dar foarte puțini dintre noi vor să accepte că, într-o măsură mai mare sau mai mică, sintem coautori la această moștenire. Dezastrul economic este un fapt real, dar el nu este numai rodul dictaturii sub care am trăit, ci și al sistemului care a generat această dictatură.

Personal, consider că mult mai grav decît dezastrul economic este dezastrul moral din forul nostru interior și care — de ce să n-o recunoaștem? — se relevă independent de voința (mai precis, ambiția) noastră. Desigur, argumente sint destule. Voi enumera doar o parte din ele: polemicele din ziare și reviste; lupta pentru putere; platformele-program care promit, dar nu dau soluții; manipulara maselor de către personalități remarcabile din actualul guvern; modul în care se desfășoară anchetarea și judecarea „Marilor Vinovați“, tergiversarea problemei țărănești etc.

Este mult mai ușor să prezinti un model al unei societăți ideale, decît să devii un constructor al ei.

Avem nevoie de consens, dar nu de unul impus (de altfel, am fost martorii unui astfel de nonsens). Avem nevoie de ADEVĂR, dar nu de acela care se ascunde doar în spatele bunelor intenții și cuvintelor mari.

Nu știu dacă mai există un popor care să se bucure de o așezare geografică și bogății naturale ca ale noastre. Și atunci? Un singur lucru este cert: societatea pe care o vom construi va fi oglinda noastră! Japonia a fost aproape complet distrusă după cel de-al doilea război mondial, iar astăzi...

Nu intenționez să judec pe nimeni și nici să dau sfaturi. Principiul meu este: omul potrivit la locul potrivit! Dar, atît timp cît vom pune competența morală pe planul al doilea, nu vom ieși din haosul pe care l-am moștenit și, în același timp, favorizat.

Cu stimă și respect, FLAVIUS CRISTIAN, Buzău

Coordonatorul rubricii: Rodica Dumitrescu

Colectivul redacțional: Mihaela Brumă, Ștefan Cărbă, Dumitru Constantin, Vasile Crișu, Adrian Dascălu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ion Madoșă — șef de secție, Ilie Olteanu — secretar general de redacție, Radu Pascal — redactor șef adjunct, Ilie Șerbanescu, Doina Topor, Stelian Țurlea, Anca Voican, Aurel Zamfirescu — șef de secție. Secretariat de redacție și tehnic: Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Ana Ghinea, Eliza Iliescu, Raluca Ionescu, Constantin Mendea, Marin Pieleanu, Maria Simionescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă. Tipografi: Ion Matei, Aurel Stănescu, Gheorghe Sandu. Revista „Lumea azi“, București, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul poștal 33, cod 71341, căsuța poștală 33—29, telefon 17 60 10; internațional: 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA“ — sectorul export-import presă. P.O. Box 12—201, telex 10376 psfir București, Calea Griviței nr. 64—66.



C.P.B.



În jurul nostru, totul e nou, vesel, proaspăt.

A sosit primăvara în parcuri, în grădini, pe stradă, în suflete.

A sosit primăvara și în magazinele comerțului de stat.

Primiți propunerile modei de primăvară și alegeți.

● costume ● taioare ● rochii ● fuste

● bluze ● pantaloni ● pulovere ● jachete ● poșete

● cordoane ● mătăsuri ● eșarfe ● pălării ● ansambluri tricotate,
moderne, practice, frumoase.

Primiți, deci, primăvara și în garderoba dumneavoastră !

centrala industrială de medicamente și cosmetice

Un remarcabil succes al industriei cosmetice românești :

Linia cosmetică Gerovital, concepută în laboratoarele Miraj, pe baza cercetării științifice originale, conține produse destinate îngrijirii tenului, părului, precum și în sfera cosmeticii decorative.

GEROVITAL

- Lapte demachiant
- Loțiune tonică
- Cremă hidratantă de zi pentru ten uscat
- Cremă hidratantă de zi pentru ten gras și normal
- Cremă nutritivă de noapte
- Cremă de masaj
- Șampon cu sulf
- Șampon cu gudron
- Pudră compactă
- Roșu de buze

PELL-AMAR

- Emulsie hidratantă
- Loțiune tonică
- Cremă hidratantă de zi pentru ten gras
- Cremă hidratantă de zi pentru ten sensibil
- Cremă nutritivă de noapte
- Cremă emolientă pentru ochi
- Cremă pentru masaj

TINEREȚE

SĂNĂTATE

FRUMUSEȚE



MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA

azi

Nr. 13

29 martie 1990

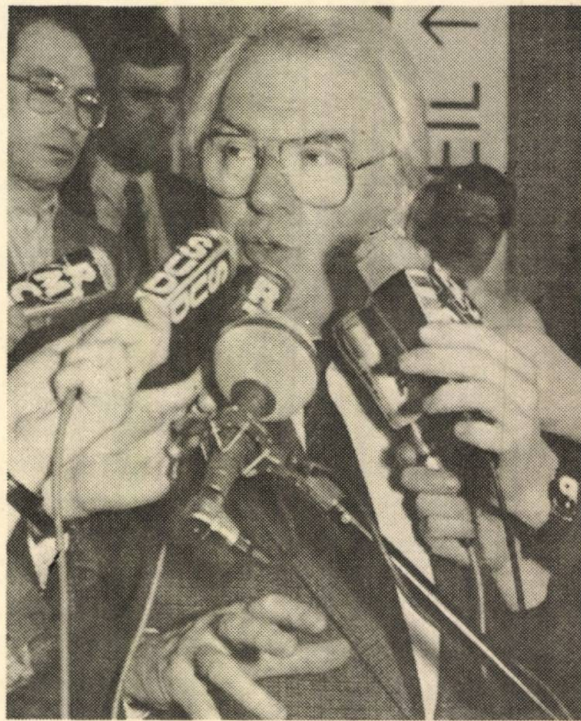


Din actualitatea internațională

Experți ai parlamentelor din R.D.G. și R.F.G. s-au întâlnit pentru a discuta și a vedea ce se poate face cu fișia de pământ de 180 km, de-a lungul zidului Berlinului, care, până la 9 noiembrie, anul trecut, era un „no man's land” din beton și sîrmă ghimpată păzit cu strășnicie. S-a hotărît ca fișia de pământ să fie transformată într-o zonă cu parcuri, case și rețea de servicii publice. Lucrările au și început.



În orașul Konstanz, din sudul R.F.G., a avut loc cea de-a șasea rundă de consultări germano-spaniole : cancelarul Helmut Kohl (dreapta) și premierul Felipe Gonzalez.



Pierre Mauroy, primar de Lille, fost premier între 1981 și 1984, și-a succedat lui însuși în puternica funcție de lider al Partidului Socialist de guvernământ din Franța.



Bumaagiyn Sodnom (în stînga), demisionat recent din funcția de prim-ministru al Mongoliei, și Gonbogavin Ochirbat, noul secretar general al Partidului Popular Revoluționar Mongol, în prima zi a sesiunii Marelui Hural.

nr. 13 (14 serie nouă – 1377) 29 martie 1990



*Intangibilitatea frontiere-
lor este deci condiția pri-
mordială a înțelegerii inter-
naționale.*

*Desigur, orice națiune are
dreptul să se organizeze la
ea acasă așa cum vrea.*

Nicolae Titulescu

Coperta I
Sorin Turculeț

- ARTICOLE**
- 2 • Democrație, drepturi și principii intangibile. *I. Madoșa*
 - 4 • Dreptul internațional și problematica minorităților naționale. *dr. Adrian Năstase*
 - 5 • Europa și conștiința riscurilor. *Radu Pascal*
 - 20 • Spre o economie de piață. Inflația : este inevitabilă ? poate fi controlată ? (2). *Ilie Șerbănescu*
 - 22 • În oglindă. Indiferență ? *Stelian Țurlea*

**DIN
ACTUALITATEA
INTERNAȚIONALĂ**

- 7 • Bonn. Cooperarea europeană și tranziția spre o economie de piață. *Ilie Șerbănescu*
- 8 • Berlin. Ce fel de guvern ? *Dumitru Constantin*
- 9 • Moscova. Lituania – primul test al președintelui Gorbaciov. *Igor Sedih, comentator politic al A.P.N.*
- 10 • Budapesta. În primul tur de scrutin – victoria formațiunilor de centru-dreapta. *Sorin Petrescu*
- 10 • Beijing. Sesiune parlamentară de rutină ? *Mihaela Brumă*
- 11 • România și Consiliul Europei. *Doina Topor*

**DECLARAȚII,
CONVORBIRI**

- 12 • Mihai Poiată, ministrul adjunct al culturii al R.S.S.Moldovenească
- 13 • Andrei Pleșu, ministrul român al culturii
- 19 • Tugay Ulucelik, ambasadorul Turciei la București
- 19 • Stanimir Petkov, consulul ambasadei bulgare la București
- 21 • Romulus Ioan Budura, membru în Comitetul de inițiativă al F.S.N.

SERIALE

- 23 • Democrația la români (6). *Ion Bulei*
- 24 • Arhipelagul Gulag (12). *Aleksandri Soljenițin*
- 26 • Acei bolnavi care au guvernat (9). *Vasile Crișu*
- 27 • Viața unui superspion (3). *Donca Ciobanu*

**PUNCTE DE
VEDERE**

- 28 • Paris Match, The New York Times, Lidovo Demokracie

RUBRICI

- 16 • 1000 + 1
- 31 • Poșta redacției

Inchiderea ediției : marți, ora 12

Democrație, drepturi și principii intangibile

De la miracolul renașterii noastre naționale, produs în luna decembrie, poporul român — asemenea altor state din Europa de est și centrală — edifică o tină și promițătoare democrație. Procesul nu este ușor, dificultățile moștenite apăsă aproape pretutindeni. Sînt posibile unele erori și chiar ezitări. Dar, cu toate acestea, este sigur că asistăm la afirmarea unor noi valori în întreaga noastră viață politică, economică și socială.

De-a lungul unui interval de timp atît de scurt, de numai trei luni, m-am întrebat și eu, în mai multe rînduri: Încearcă cineva să ne oprească? Dorește cineva ca scopurile marii Revoluții române din decembrie 1989 să fie altele decît cele proiectate inițial? Sau, încă mai grav, chiar acestea nu au fost astfel „programate”, de către unii, încît să difere radical de cele ce păreau să întrunească girul și aprobarea opiniei publice?

Pentru cititorul atent, obiectiv, capabil să vadă într-un text și altceva decît superficiale polarizări ideologice sau manieism, aceste neliniști transpăreau cu destulă claritate dintr-un recent editorial al revistei noastre. „Istoria se repetă, se aseamănă sau se construiește?” — suna complexa întrebare de acolo. Iar, în final, posibilitatea unor analogii, paralelisme sau repetiții nedorite era recepționată cu toată evidența.

Cred că gravele, singeroasele și — pentru mine, ca cetățean român născut în Ardeal — extrem de dureroasele evenimente de la Tîrgu Mureș și din alte localități transilvane reactualizează, cu acuitate, aceeași întrebare, ușor reformulată: Cine ar dori ca istoria să se repete? Cine ar dori ca spectrul unor întîmplări mai îndepărtate sau mai apropiate să se desprindă din cărțile de istorie și să se întrupeze din nou, asemenea unui personaj tragic? Cine, într-adevăr?

O serie de factori de decizie și de informare, cred eu, au reacționat cu înfriziere la unele manifestări contrare intereselor, principiilor și valorilor noii noastre democrații, la unele semne evidente de neliniște și atacuri fătise la adresa sentimentelor naționale ale poporului român. Și, mai ales, nu au prevăzut totdeauna consecințele unor hotărîri adoptate în grabă, fără un studiu temeinic și fără cunoașterea aprofundată a realităților de la fața locului. Este, aceasta, prima observație pe care — fără nici un fel de recriminări inoportune, ci într-un spirit de pură obiectivitate — aș dori să o fac în legătură cu zguduitoră tragedie a violențelor de la Tîrgu Mureș, al căror eșantion reprezentativ ne-a fost oferit, surprinzător, de un reporter al televiziunii irlandeze.

Pentru poporul român, Ardealul este matricea lui istorică și politică. Nu mitologică, legendară, cum se mai afirmă uneori, cu rea-credință, ci însăși vatra lui inalienabilă, milenară, divers și peremptoriu atestată. Nu este expresia nici unui naționalism îngust, perimat, a iubi această mirifică zonă a țării, tot așa cum nu e motiv de rușine că germanii din R.F.G., în pofida cunoscutei lor bunăstări, au simțit, ani și ani de zile, nevoia de a călători, de a face pelerinaje la casele lui Goethe și Schiller de la Weimar, în această vatră de spiritualitate germană. Nu, în acest sens înalt, necesar, spiritual și cultural, naționalismul nu e nici o ru-



Demonstrația muncitorilor din București

șine. Dimpotrivă: e o mare binefacere pentru om. Cu atît mai mult, de aceea, asemenea efluvii de spiritualitate, de apartenență etnică și culturală, nu trebuie contrariate. Și, cu atît mai mult, lezate.

Faptele, în general, sînt cunoscute. Declarația guvernului român, din 21 martie, este edificatoare pentru ansamblul împrejurărilor care au dus la escaladarea violenței, la unele excese nedorite, la tot ceea ce a putut crea un sentiment de teamă și nesiguranță. Această declarație, firește, reprezintă declarația României actuale, noi și democratice, în pofida oricăror posibile confruntări politice sau de altă natură. Desigur, în legătură cu unele aspecte încă mai există controverse, se poartă polemici, pe care, din păcate, nu le pot verifica printr-o cunoaștere directă. Dar, dacă această informație nemijlocită îmi lipsește, dacă unele surse, relații sau distribuiri de accente vorbesc diferit, nu poate exista nici cea mai mică îndoială în legătură cu cîteva aspecte esențiale, necesar a fi reamintite:

1. — Concluzia, desprinsă din ansamblul luărilor de poziție cu privire la evenimentele din Transilvania, că tinăra democrație română poate fi serios afectată de echilibrul extrem de fragil existent în momentul de față și că unele forțe pot încerca, în mod deliberat, să profite de slăbiciunile ei temporare. Cine dorește cu adevărat un viitor mai bun, mai sigur pentru România, nu trebuie, nu are voie să aducă nici măcar o notă în plus de tensiune sau să acționeze destabilizator.

2. — A existat și există o evidentă precipitare în promovarea, definirea și abordarea unor aspecte ale așa-zisei „probleme naționale” în România, ca și cum totul ar trebui făcut imediat, pe acest plan, fără nici un fel de legătură cu legile, obiceiurile și tradițiile țării în care ne aflăm. Or, e bine să amintim, acest stat se numește România, iar funcționarea lui nu poate să facă abstracție de principiile generale ale relațiilor dintre entități statale independente și suverane;

3. — Ura și manifestările de violență

la care s-a ajuns nu sînt, în ultimă instanță, decît rezultatul acestei precipitări neavenite, dornică — în pofida bunelor intenții ale noilor autorități române, a principiilor înscrise în Declarația Consiliului Frontului Salvării Naționale din 22 decembrie 1989 — să confere prioritate absolută unor preocupări care, totuși, nu-și pot găsi rezolvarea decît într-un context național care este și trebuie să fie al tuturor, pe măsura democratizării generale a societății, a asigurării drepturilor și libertăților firești ale tuturor cetățenilor patriei, fără a crea privilegii pentru o comunitate etnică sau alta. Au existat, desigur, și acțiuni, manipulări sau influențe extremiste. Ne dissociem de ele cu toată claritatea și le condamnăm, ori de unde ar veni.

La aceste constatări, oarecum sumare, aș dori să adaug cîteva observații de ordin principal. Mai întîi, — așa cum, de altfel, se subliniază și în foarte importanta declarație a domnului Ion Iliescu, președintele C.P.U.N., de duminică, 25 martie — necesitatea de a respinge, în modul cel mai ferm, categoric, orice încercări de a acredita ideea că Ardealul ar fi cumva o problemă de discutat sau de negociat cu cineva, poziție comună, clar exprimată de toți cetățenii patriei, inclusiv de reprezentanții minorității maghiare. De fapt, dacă e să spunem lucrurilor pe nume, și nu vîd de ce nu am face-o, constat, ca ziarist de politică externă, o bizară și zătinată dorință de ambiguitate din partea unor autorități maghiare de rang înalt. Ungaria, ni se spune (dar nici aceasta suficient de apăsător, cum, probabil, ar fi cazul, dacă realmente se doresc noi relații între țările noastre), nu a pus și nu pune în cauză suveranitatea și integritatea teritorială a României. Că asemenea asigurări, care nu trebuie să fie pur formale sau ceva incidental, sînt uneori contrazise de declarații și acțiuni exact contrare (cum ar fi, de pildă, apelul lui Mathyas Szüros, din 18 martie, sau campania propagandistică desfășurată în Transilvania) e cît se poate de adevărat.

Dar, și cu aceasta revin la ideea principală, altceva mi se pare demn de relevat, în contextul de față: un regret continuu, nedisimulat, după umbra unui imperiu pe care legile suverane ale istoriei l-au condamnat irevocabil. În anul 1975, la 31 iulie, înaintea semnării Actului final de la Helsinki, Janos Kadar, fostul prim-secretar al CC al PMSU și membru al Consiliului Prezidențial al R.P. Ungare, și-a surprins, probabil, auditoriul cu următoarele aserțiuni: „În secolul nostru, după jertfe zadarnice aduse în primul război mondial, teritoriul Ungariei învinse a devenit de trei ori mai mic, iar în cel de-al doilea război mondial, Ungaria, din vina conducătorilor săi, aducând jertfe pentru o cauză nedreaptă, a pierdut 8 la sută din populația adultă, și țara s-a transformat în ruine”. Evident, nu problemele celui de-al doilea război mondial contează aici. E, însă, atât de sigur că Ungaria a pierdut două treimi din teritoriul său după prima conflagrație mondială, conform unei teze pe care, spre stupefacția mea, am văzut-o reluată și de conducătorul unui stat în care aveam multă încredere? Nu cumva „amputarea” deplinsă aici este aceea a Imperiului Austro-Ungar, a cărui soartă a fost pecetluită atunci? Ei bine, mie mi se pare nu numai neavenit, ci de-a dreptul îngrijorător, că, în aceste zile, regretul lui Janos Kadar este reluat, aproape textual, de domnul Gyula Horn, ministrul de externe al țării vecine, în strania lui lamentație după „pierderea a două treimi din teritoriul și populația Ungariei în urma primului război mondial”. Este, oricât s-ar spune, o continuitate de poziții și atitudini, poate și de scopuri, între declarațiile fostului lider comunist maghiar și actualul șef al diplomației din țara vecină. În numele tinerei democrații din statele noastre, nu ar fi oare necesară o schimbare de optică și din partea Budapestei, în sensul autenticei bune vecinătăți, o mutație care să pornească, într-adevăr, de la principiile „europene” ale Actului final și de la alte documente internaționale, care arată că tendința necugetată spre revizuirea granițelor actuale din Europa este cel puțin tot atât de vinovată de unele evenimente nedo-

Activitatea comisiei guvernamentale la Tîrgu Mureș



rite ca și unele excese sau presupuse „naționalisme”?

Aș dori, și în această ordine de idei, să nu existe dubii. Actul final și alte documente ale reuniunilor general-europene (numai întimplător, unul dintre acestea a fost negociat la Viena, așa încît, mi se pare, domnul Franz Vranitzky nu este îndreptățit să revendice nici un fel de paternitate asupra lui, cum lăsa să se înțeleagă într-o declarație cel puțin pertinentă cu privire la evenimentele din Transilvania) preconizează drepturi și libertăți ample în domeniul umanitar, inclusiv pentru minoritățile naționale. Nimeni, în România actuală, democratică și pluralistă, nu se opune recunoașterii și implementării lor adecvate, conform idealurilor consacrate pe plan internațional, pornind de la recunoașterea clară a limbii române ca limbă oficială a statului nostru, de la atașamentul necondiționat față de unitatea și integritatea României. Dar, firește, aceste drepturi trebuie edificate în strînsă legătură cu evoluția generală a țării, cu progresul ei pe calea democrației. Și, în nici un caz, ele nu trebuie să ducă la revendicarea unor privilegii exagerate, care pot leza, la un moment dat, înseși liniștea și sta-

bilitatea statului nostru. Nu mi se pare că un asemenea demers intempestiv este de dorit și poate contribui la edificarea unei Europe a națiunilor libere, independente, dornice să conclueze și să-și asigure, pe calea conlucrării, pacea comună atât de necesară.

Aceasta, succint vorbind, este încercarea de a ridica la un nivel logic, conceptual, sentimentul meu de profundă mîhnire și neliniște în legătură cu gravele evenimente din Ardeal, evenimente ce au determinat unitățile militare din această parte a țării să-și asume legămîntul solemn de a păstra intacte fruntariile țării de a jura că nu va exista niciodată un nou „Dictat” la adresa intereselor noastre fundamentale. Cu alte cuvinte, că istoria nu se va repeta! Ca cetățean român, simt că acestea sînt și gîndurile și năzuințele mele. Și cred, totodată, că modul cel mai adecvat de a se evita apariția unor probleme de această natură este de a desprinde ceea ce trebuie din lecțiile trecutului, de a renunța la acțiuni neamicale, favorizînd, permanent și necondiționat, calea dialogului, a înțelegerii în legătură cu orice aspecte controversate.

I. Madoșa

Îndemnul lumii — DIALOG!

În nici o problemă conflictuală, oricît de spinoasă sau de acută ar fi, nu se poate reveni la calm și la înțelegere, la stingerca tensiunilor, decît apelîndu-se la unica și rațională cale a dialogului și conlucrării în spirit constructiv. Este însuși sensul luărilor oficiale de poziție ale unor guverne sau organizații internaționale referitoare la evenimentele ce au avut loc în nord-vestul țării noastre, în special la Tîrgu Mureș. Apelurile la reținere, toleranță și rațiune — din care reproducem în paginile ce urmează — pornesc de la argumentul însuși al unității de aspirații, evidențiată de Revoluția din decembrie, de la necesitatea consolidării premiselor unei democrații pluraliste în România, a evitării oricăror factori perturbatori care ar putea afecta stabilitatea în această regiune a Europei.

Reacția autorităților ungare pe marginea evenimentelor tragice de la Tîrgu Mureș nu a fost de natură să liniștească spiritele, să contribuie la restabilirea calmului între populația românească și cea maghiară din Transilvania. Pe de altă parte, prin demersuri multiple, concertate și grăbite la diverse foruri și organisme internaționale — ONU și Consiliul de Securitate al ONU, UNESCO, Consiliul Europei — s-a încercat, în fapt, o internaționalizare a unei probleme de natură internă, o sensibilizare, în sens nefavorabil României, a opiniei publice. Manifestările și atitudinile inamicale ale autorităților ungare, atît în raporturile cu România, cît și pe plan internațional, denigrarea și dezinformarea nu servesc, însă, instalării unui climat de calm și dialog, de abordare în liniște, într-un spirit de toleranță reciprocă, a conflictelor politice și interetnice grave din ultima vreme.

Se impun, de aceea, luciditatea și rațiunea, prin recunoașterea inexistenței unei alternative la conviețuirea și colaborarea în spiritul bunei vecinătăți, al conlucrării tuturor într-o Europă democratică, bazată pe valorile civilizației. Numai astfel se poate manifesta, în continuare, solidaritatea internațională de care are nevoie revoluția română, căreia i-au adus tribut de singe fii ai patriei de diverse naționalități. Înțelegerea și conlucrarea, sprijinul și buna-credință, respectul reciproc sînt cele ce pot face posibile, în numele speranțelor investite în Revoluție, împlinirea idealurilor de libertate și democrație — pentru toți cetățenii țării.

Ministerul Afacerilor Externe al Cehoslovaciei a dat publicității, la 21 martie a.c., o declarație în legătură cu tulburările etnice din România.

Urmărim cu neliniște evoluția nefavorabilă a relațiilor dintre români și maghiari în regiunile nord-vestice ale României, care se transformă în acte de violență — se arată în declarație. Documentul exprimă convingerea că, în Europa contemporană, nu trebuie să existe loc pentru conflicte naționale. Considerăm aceste conflicte drept o amenințare pentru dezvoltarea favorabilă a casei comune europene, o sursă potențială de incordare în Europa centrală și de est, precum și un pericol de moarte pentru democrație, în general.

Adresăm părților în conflict apelul să pună capăt manifestărilor de ostilitate irațională, să dea dovadă de toleranță reciprocă și să caute căile spre înțelegere reciprocă și conviețuire prietenească, se subliniază în încheierea declarației Ministerului afacerilor externe cehoslovac, citată de agenția „CTK”.

(continuare în pag. 4—5)

Dreptul internațional și problematica minorităților naționale

dr. Adrian Năstase

Preocupări legate de protecția internațională a minorităților au apărut, în special, după primul război mondial (deși problema minorităților a început să se pună încă din secolul XVI, odată cu crearea statului modern) cînd, în încercarea de asigurare a unui cadru instituționalizat de protecție în acest domeniu, au fost încheiate, de către puterile aliate, tratate speciale, denumite tratate pentru minorități, cu Polonia, Cehoslovacia și Iugoslavia în 1919, iar cu România și Grecia în 1920. Obiecția evidentă, formulată de multe state, inclusiv de România, era aceea că, prin aceste tratate, se stabilea un sistem discriminatoriu, minoritățile din cadrul marilor puteri nefiind protejate. Chiar Germania, deși învinsă în război, nu era printre statele ce trebuiau să accepte prevederi referitoare la protecția minorităților din interiorul său. Așa cum sublinia un cunoscut specialist de drept internațional din perioada interbelică, A. Mandelstam, obligațiile față de minorități impuse **citorva** guverne reprezentau o adevărată „*deminutio capitis*”, conturînd un drept particular, aplicabil relațiilor unui număr restrîns de state și de minorități.

Protecția minorităților, organizată de Societatea Națiunilor, s-a soldat cu un eșec, fiind denunțat caracterul inegalitar și discriminatoriu al unui sistem impus citorva state care, de altfel, din 1934, au refuzat, în mod expres, să-l mai aplice. Nici tratatele de pace din 1947 n-au restabilit acest sistem. Argumentul invocat — inclusiv de către un valoros specialist român în drept internațional, G. Sofronie — era acela că protecția minorităților implică, în mod nejustificat, o protecție selectivă, fiind necesar, de fapt, un sistem **generalizat** de protecție a dreptului **tuturor** oamenilor. Această idee apare atît într-o Recomandare a Academiei diplomatice internaționale, din 8 noiembrie 1928, cît și în Declarația drepturilor internaționale ale omului, adoptată de Institutul de drept internațional, la 12 octombrie 1929, sau în Declarația drepturilor și îndatoririlor statelor, aprobată, sub forma unor rezoluții, de Uniunea interparlamentară, în august 1928.

Astfel, după cel de-al doilea război mondial, se trece de la preocuparea asigurării și protecției drepturilor unor anumite categorii de persoane (străini, minorități), ori a unor drepturi considerate în mod individual și raportate la anumite domenii prioritare în perioada postbelică (dreptul la muncă etc), la asigurarea și protecția drepturilor într-o viziune de **ansamblu, globală**. Astfel, Carta Națiunilor Unite proclamă promovarea **drepturilor omului** printre obiectivele principale ale cooperării internaționale, consacînd, totodată, principiile care stau la baza acestei cooperări.

Textul de bază pentru analiza drepturilor minorităților naționale în dreptul internațional contemporan îl reprezintă Pactul internațional referitor la drepturile

civile și politice (adoptat la 16 decembrie 1966, în vigoare de la 23 martie 1976, la care erau părți, la 1 februarie 1990, 91 de state), care, în articolul 27, prevede: „**În statele în care există minorități etnice, religioase sau lingvistice, persoanele aparținînd acestor minorități nu pot fi lipsite de dreptul de a avea, în comun cu ceilalți membri ai grupului lor, propria viață culturală, de a profesa și de a practica propria religie sau de a folosi propria limbă**”.

Lectura atentă a acestui text evidențiază cîteva aspecte. În primul rînd, titlul drepturilor enunțate nu îl reprezintă **minoritatea**, deci colectivitatea ca atare, ci **persoana** ce aparține minorității. **Exercitarea** dreptului, datorită unui anumit specific, poate fi colectivă și se poate face în comun, împreună cu alte persoane aparținînd minorității respective. Este firesc: activitățile culturale, spre exemplu, presupun participarea mai multor persoane, care, însă, își exercită drepturi **individuale**. De asemenea, sfera drepturilor vizate este limitată. Persoanele aparținînd minorităților naționale se bucură, în primul rînd, de protecția generală a sistemului universal al drepturilor omului, ca orice cetățean. Articolul 27 amenajează o protecție suplimentară, dar **limitată**. Ea privește doar **identitatea culturală, specificitatea religiei și utilizarea**

limbii materne (în paralel cu limba oficială).

Este important de precizat că **titulare ale dreptului la autodeterminare nu pot fi decît popoarele, nu și minoritățile naționale**. Această concluzie se desprinde din lectura articolului 1 al Pactului internațional referitor la drepturile civile și politice (reluat și în Pactul internațional referitor la drepturile economice, sociale și culturale, adoptat la aceeași dată), în care se arată: „**Toate popoarele au dreptul la autodeterminare**. În virtutea acestui drept, ele își hotărăsc în mod liber statutul politic și își asigură în mod liber dezvoltarea economică, socială și culturală” (art. 1, al. 1). Un argument suplimentar este și acela că, în art 27 al Pactului, sînt prevăzute, așa cum am menționat, drepturi ale **persoanelor** aparținînd minorităților și nu drepturi ale minorității ca atare. În momentul de față, în cadrul Comisiei ONU pentru drepturile omului, există preocupări de elaborare a unei declarații asupra drepturilor persoanelor aparținînd minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice, pornindu-se de la un text propus de Iugoslavia. Grupul de lucru, instituit de Comisie încă din 1978, a terminat, cu ocazia recentei sesiuni a Comisiei (29 ianuarie — 9 martie 1990), examinarea, într-o primă lectură, a proiectului de Declarație, care detaliază prevederile articolului 27 din Pact. Textul proiectului își va urma cursul firesc în anii viitori, în contextul unor poziții adeseori dificil de conciliat.

Aș încheia cu o chestiune de principiu. Europa se îndreaptă spre al treilea mileniu. Ritmul schimbărilor depășește adeseori capacitatea analiștilor de a urmări evenimentele. Există, fără îndoială, o revoltă a faptelor împotriva dreptului și a instituțiilor, dar își face apariția și o cursă de viteză între diferite procese. Apar chiar și unele contradicții între acestea. Este, spre exemplu, conciliabilă ideea unei Europe unite, avînd frontiere transparente și „spiritualizate” (pentru a relua formula lui Nicolae Titulescu), cu insistența de a pune, pe primul plan al calendarului problematicii drepturilor omului, chestiunea minorităților naționale? Nu este vorba, în acest caz, de două trenuri care merg în direcții diferite?

Îndemnul lumii — DIALOG!

Statele Unite condamnă violențele sîngeroase cu caracter etnic, care au avut loc între maghiari și români în Transilvania — a declarat, la 21 martie, un purtător de cuvînt al Departamentului de Stat, citat de agenția „Reuter”. Purtătorul de cuvînt, Richard Boucher, a afirmat că „atacurile violente ale extremiștilor, în special ale grupărilor ultranaționaliste, împotriva manifestanților pașnici s-au datorat tensiunilor istorice etnice din regiune”. „Statele Unite deplîng provocările, intimidările și violența la care au recurs toate părțile în actualul conflict”. R. Boucher a mai spus că „Statele Unite își exprimă profunda mîhnire în legătură cu izbucnirea violențelor etnice între maghiari și români în Transilvania, în special în orașul Tirgu Mureș”.

„Guvernul român a luat măsuri pentru restabilirea ordinii în zona afectată”, a adăugat el. „Noi sintem încurajați de eforturile personale pe care președintele român, Ion Iliescu, le-a depus pentru a promova o atmosferă de calm și reconciliere națională în această situație explozivă”.

R. Boucher a cerut cetățenilor români de toate naționalitățile să-și amintească sacrificiile enorme făcute recent pentru înlăturarea dictaturii brutale a lui Ceaușescu, în speranța instaurării unei demo-

cratii bazate pe respectarea drepturilor omului și toleranță față de o diversitate politică și culturală.

Ciocnirile cu caracter interetnic din orașul Tirgu Mureș, însoțite de acte de violență și soldate cu victime omenești, care au avut loc în ultimele zile pe teritoriul României, „provoacă un sentiment de profund regret” în Uniunea Sovietică, a declarat la o conferință de presă directorul Direcției pentru informații a Ministerului afacerilor externe al URSS, Ghennadi Gherasimov.

După cum atestă experiența istorică, manifestările de extremism, intoleranță națională, indiferent de motivația lor, nu sînt de natură să contribuie la soluționarea problemelor existente, a subliniat diplomatul sovietic. Ne exprimăm speranța că măsurile întreprinse de guvernul român vor duce la reglementarea conflictului, în interesul tuturor naționalităților conlocuitoare din România, vor preîntîmpina escaladarea acestuia, care ar implica un pericol potențial pentru procesele democratice și stabilitatea din această regiune a Europei (Agenția „TASS”, 21 martie).

Comisia Internațională a Juriștilor a adresat un apel guvernului român, cerîndu-i „să întreprindă acțiuni urgente pentru a-i traduce în justiție pe toți factorii

Europa și conștiința riscurilor

În Revoluția de la 16-22 decembrie 1989, români și maghiari, laolaltă, și-au vărsat sîngele pentru libertatea de a trăi uniți într-o Românie democratică și de a intra uniți într-o Europă democratică.

Europa a văzut, a citit, a aplaudat, ne-a fost alături, ne-a sprijinit, a sperat, a promis, a așteptat.

Între 15 și 20 martie 1990, din nou în România a curs sînge. În chiar inima țării, în Transilvania, maghiari împotriva românilor, români împotriva maghiarilor amenințau cu infarct o revoluție care, dacă a proclamat dreptul la libertate, nu a făcut-o pentru libertatea de a ucide. Era, de fapt, cea mai perfidă revanșă a dictaturii decedate: întreținut nediscriminatoriu, la nivel statal, național și ideologic, totalitarismul renăștea într-o izbucnire gregară de confruntare etnică. Dinăuntru — elemente maghiare izolate, dar prea grăbite să-și adjucece, ele însele, o revoluție care e a tuturor, pentru a uza, la fel de grăbit, de o libertate care, atît cît este și atît cît va fi, nu poate fi decît a tuturor; pe un asemenea teren, nu puteau decît renăște forme de extremism iredentist și intransigențe pătimase; în paralel sau în replică, vechi reflexe naționaliste românești se alimentau dintr-o istorie prea dureroasă pentru a fi uitată, dar uitînd că revoluția de la 22 decembrie a eliberat memoria pentru

Prezentarea vice-prim-ministrului, dl. Gelu Voican, a proclamației tineretului din Tîrgu Mureș. La masa tratativelor sînt reprezentanți ai tineretului român și maghiar, precum și reprezentanți ai Ligii studenților din Timișoara



un viitor care nu poate fi decît operă de răbdare, toleranță reciprocă și comuniune democratică. Din exterior — violență verbală, presiuni fățișe ale unor autorități de la Budapesta sau cercuri ale diasporei militante maghiare au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a internaționaliza o problemă de competență exclusivă

a statului unitar român; în virtutea „principiului” — condamnat de istorie și respins de înșiși reprezentanții lucizi ai cetățenilor maghiari din România — al autonomiei (politice și administrative), s-a acționat, cu bună știință, pentru destabilizarea situației generale din țară.

Un asemenea moment a fost receptat cu îngrijorare într-o Europă sensibilizată de gravele conflicte de natură etnică sau națională din Uniunea Sovietică, din Iugoslavia (în primul rînd, confruntarea sîrbilor cu etnicii albanezi din provincia Kosovo), din Bulgaria (unde compromisul în problema minorității turce pare încă fragil), din relațiile ungaro-cesoslovace (re-vedicările minorității ungare din Slovacia, ale celei slovace din Ungaria), fără a mai vorbi de eventuale implicații, în plan etnic, ale reunificării Germaniei (de pildă,

în Polonia, regiunea Sileziei) etc. Și este simptomatic că accelerarea cursului revoluționar și democratic este însoțită — indiferent de varietatea situațiilor — de recrudescența naționalistă. Legătura profundă nu-i, însă, de la cauză la efect. Istoria oferă suficiente exemple de revoluții și democrații eșuate în explozii naționaliste,

răspunzători” de confruntările interetnice desfășurate în România.

N. Mac-Dermot, secretar general al acestei organizații neguvernamentale, cu sediul la Geneva, a apreciat că aceste evenimente „neliniștesc profund pe toți cei ce încearcă să edifice o nouă Europă unită, bazată pe mișcarea spontană vizînd crearea unor guverne libere și democratice. Avem încredere că poporul român și autoritățile sale la toate nivelurile vor lua de urgență măsurile necesare în vederea evitării unei repetări a acestor evenimente și că vor face tot ce le stă în puteri pentru a întrona spiritul de unitate și armonie între ele și minoritățile din țara lor”, arată Comisia (Agenția „France Presse”, 23 martie).

Secretarul general al ONU, Javier Perez de Cuellar, a făcut apel la toate părțile interesate din România și Ungaria să depună eforturi în vederea reconcilierii și evitării unor noi vărsări de sînge în Transilvania.

Într-o declarație făcută la New York, secretarul general a spus că s-a întîlnit cu ministrul român al afacerilor externe, Sergiu Celac, la sărbătorirea independenței Namibiei, după primirea unei plîngerii din partea Misiunii ungare la ONU.

Purtătorul de cuvînt al secretarului ge-

neral al ONU, François Giuliani, a menționat că Perez de Cuellar este profund îngrijorat de informațiile privind disputele violente cu caracter etnic din România.

Giuliani a adăugat că „secretarul general face apel la toate părțile interesate să dea dovadă de reținere și să depună eforturi în vederea reconcilierii pentru a evita alte vărsări de sînge” (Agenția „Reuter”, 22 martie).

Președintele sindicatului polonez „Solidaritatea”, Lech Walesa, a afirmat, într-o declarație parvenită „AFP”, că acțiunile violente „regretabile”, provocate de conflictul izbucnit între etnicii maghiari și românii din Transilvania, „produc o vie îngrijorare”.

Deținătorul Premiului Nobel pentru Pace a cerut celor două părți aflate în conflict „să pună capăt pasiunilor lor” și „să soluționeze problemele, acumulate de ani, prin negocieri pașnice, și nu în stradă”.

Lech Walesa a deplins faptul că „cele două popoare care au suferit, deopotrivă, de pe urma tiraniei lui Ceaușescu și care au contribuit, în egală măsură, la răsturnarea acestuia, odată libere, se aruncă unul asupra celuilalt”. „Este imposibil să clădești o Europă nouă, unită, în condițiile opresivii și intoleranței”, a relevat în în-

cheiere președintele sindicatului „Solidaritatea” (Agenția „France Presse”, 22 martie).

Purtătorul de cuvînt al Casei Albe, Roman Popadiuk, referindu-se la violențele cu caracter etnic care au avut loc în România, a afirmat că „revoluția din decembrie, din această țară, s-a bucurat de succes, deschizînd drumul într-o direcție deosebit de pozitivă, și anume împlinirea visului secular al poporului român... de a trece la un sistem democratic. În acest sens au fost întreprinși primii pași”.

Popadiuk a mai arătat că „acum este necesar să se treacă la consolidarea acestor primi pași. Ar fi dezamăgitor să constăți că ei ar putea fi întrerupți de conflicte cu caracter etnic. Acestea ar avea un efect de anulare a măsurilor cu caracter revoluționar pe care le-a adoptat mai înainte poporul român”.

„Președintele Iliescu”, a remarcat Popadiuk, „a apelat la calm de ambele părți”. „Violența, a subliniat el, nu-și are locul într-o democrație incipientă. Noi ne exprimăm speranța că acest conflict poate fi rezolvat pe cale amiabilă, fără a dauna măsurilor pozitive pe care le-a adoptat întregul popor român, indiferent de naționalitate sau grupare etnică” (Buletinul de știri al Casei Albe, 22 martie).

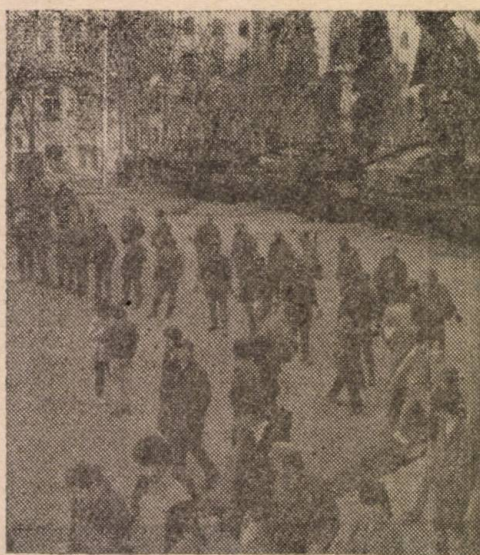
provocate sau artificial întreținute, pentru ca de această mecanică să profite elemente interesate să intervină, ulterior, în numele restabilirii „ordinii” prin forță, cu unicul scop al restaurării vechilor structuri de putere.

Sub impulsul alăturărilor facile, dar într-un context în care problema minorităților etnice se pune cu reală acuitate, evoluțiile dramatice din Transilvania, înscrise în contextul general al frământărilor est-europene, riscă să alimenteze, deopotrivă, și imaginația celor prea nerăbdători să traseze scenarii de nouă geografie europeană, deturnând de la menirea firească proiectă de sorginte generoasă.

Ideea „casei comune europene”, cea a unei „Europe confederative” sau mai vechia formulă a Europei unite implică, toate, câteva criterii prezentate ca necesar obligatorii:

— **Depășirea diviziunii artificiale în blocuri și alianțe militare opuse.** Fenomenul e în curs. Politicul are șanse să prevaleze asupra dimensiunii militare. Prăbușirea sau declinul ideologiei comuniste în Est au facilitat tendințe inedite spre cooperare și unitate. Paralel, ponderea coercitivă a celor două mari puteri nucleare a diminuat. Principalii protagoniști ai statu-quo-ului sferelor de influență în Europa sînt prea puțin dispuși să mai joace cartea „războiului rece” din care nici unul, nici altul nu au putut — și nu puteau — câștiga nimic. Rămîne, însă, o întrebare: în ce măsură diplomațiile naționale vor ști să construiască, în spațiul astfel creat, o politică nouă, fundamental alta decît cea care a precedat cele patru decenii de pace înarmată? Renunțarea la nostalgia imperiale sau la ambiții teritoriale e un fapt recunoscut oficial, dar, din păcate, numeroase sînt încă manifestările politice sau publice care depășesc simple expresii benigne, reamintind, cu ostentație, de ceea ce părea definitiv depășit!

— **„Spiritualizarea”, „sublimarea” sau „permeabilitatea” frontierelor statale** reprezintă o tendință înscrisă în logica unei economii și unui comerț din ce în ce mai internaționalizate, a unei permisivități culturale și informaționale, a unei circulații umane și transparente naționale tot mai intense. Căderea „Cortinei de fier” pare un fapt împlinit și stimulator al unei noi dinamici europene. Nici un stat — cu excepția notabilă a celor două Germanii, gata să-și anuleze frontierele ce le despart — nu e, însă, dispus să renunțe la principiul intangibilității granițelor, consacrat la loc de frunte în Actul final de la Helsinki. Din acest punct de vedere, istoria



22 martie. Aspecte din Tîrgu Mureș

se va face, în continuare, în cadrele geografiei postbelice.

Rigiditatea sferelor de influență europene ale celor două superputeri va trebui, în mod necesar, înlocuită prin autentice raporturi de conlucrare democratică între state independente și suverane. Aceasta presupune, însă, universalizarea excluderii unei asemenea practici pe care istoria mai veche a demonstrat că nu-i doar apajul exclusiv al celor mari. În condițiile unui bipolarism îmblîzit, aceasta este cu atît mai urgent necesar cu cît sînt încă prea des utilizate sau invocate „dreptul”, „competențele” sau „influențele” unei — sau unor — națiuni asupra diverselor nuclee etnice răspindite dincolo de propriile frontiere. Geografia unei „Europe confederative” sau arhitectura unei „case comune europene” nu se pot concepe decît prin libera exercitare a statului de drept, într-o societate de drept. O „Europă a etniilor” ar fi un non-sens istoric și geografic, iar ideea în sine prezintă riscul inacceptabil al producerii unei reacții în lanț, generatoare de irendentisme, minorități bantustanizate, victimizate, surse de orgoliu naționalist sau fascizant, cu grave implicații explozive, destabilizatoare.

Brusc eliberate de rigorile opresive ale dictaturii, ideologiei și mai puțin angajate militar, țările Europei răsăritene sînt obligate să realizeze — printr-un proces revoluționar și într-un ritm fără precedent istoric — ceea ce Occidentul a avut șansa să rezolve printr-un lent și temeinic proces de conviețuire, pe baza unui consens de civilizație unitară. Aceasta presupune, pentru fiecare în parte, umplerea actualului vid de putere și de ideologie cu un conținut nou, original; de asemenea — crearea unor legături de solidaritate și comprehensiune durabile, întemeiate pe idealuri democratice comune. Cu alte cuvinte, mersul înainte, împreună. Altfel, riscul este cel al reîntoarcerii la o istorie deja suportată, cu vicisitudinile și servituțile care le-au aruncat în tunelul totalitarismului. Iar ieșirea ar fi și mai penibilă: cu noi probleme, cu violențe naționaliste, cu confruntări distrugătoare, cărora regimurile dictatoriale succesive le-au anihilat doar manifestarea, — toate agravate, însă, prin amînarea sau, mai exact spus, prin neputința de a le rezolva. Miza e fundamentală și de reușita ei depinde nu numai o parte a Europei. Eșecul ar încununa, tragic, un secol care s-ar sfîrși așa cum a început.

Rădu Pascal

Evenimente-premieră

□ În cursul unei convorbiri avute la Windhoek de ministrul de externe al RFG, Hans-Dietrich Genscher, cu omologul său american, James Baker, s-a convenit ca, în a doua jumătate a lunii aprilie, să aibă loc — probabil la Bonn — prima întîlnire a miniștrilor de externe ai celor două state germane și ai celor patru state victorioase în al doilea război mondial.

□ Guvernul vest-german a hotărît, în cadrul unei ședințe prezidate de cancelarul Helmut Kohl, să închidă — începînd de la 1 iulie — lagărele de primire a cetățenilor est-germani, acțiune vizînd, evident, stoparea exodului acestora către Vest, a anunțat un purtător de cuvînt al Ministerului de interne. În acest an, aproape 2000 est-germani au părăsit zilnic țara, alăturîndu-se celor 344 000 care au emigrat anul trecut în RFG. Poliția de frontieră a precizat că numărul est-ger-

manilor care pleacă spre Germania occidentală s-a redus considerabil după alegerile de la 18 martie.

□ Președintele URSS, Mihail Gorbaciov, a numit, prin decret, membrii Consiliului Prezidențial — transmite agenția „TASS”. Din acest organ, în ale cărui sarcini intră elaborarea măsurilor pentru trasarea principalelor direcții ale politicii interne și externe a URSS, precum și asigurarea securității țării, fac parte ministrul de externe al URSS, Eduard Șevardnadze, prim-vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Iuri Masliukov, președintele KGB, Vladimir Kriucikov, ministrul apărării, Dmitri Iazov, secretarul C.C. al P.C.U.S., Aleksandr Iakovlev, academicianul Stanislav Șatalin, deputații Albert Kauls și Veniamin Iarin, scriitorii Valentin Rasputin și Cingiz Aitmatov. Ulterior, au mai fost numiți alți cinci membri.

□ Președinții sirian și egiptean, Hafez El-Assad și, respectiv, Hosni Mubarak, au

avut „o primă întîlnire”, la 24 martie, la baza aeriană libiană de la Tobruk — a anunțat agenția libiană de știri „Jana”. Întîlnirea a avut loc cu ocazia festivităților celei de-a 20-a aniversări a evacuării trupelor britanice de la baza aeriană libiană de la Al Azm, care poartă acum numele de Gamal Abdel Nasser. Amintim că relațiile diplomatice dintre Cairo și Damasc au fost restabilite la 27 decembrie 1989, după o întrerupere de doisprezece ani, ca urmare a vizitei la Ierusalim (1977) a președintelui egiptean Anwar El-Sadat. În 1979, după încheierea tratatului de pace egipteano-israelian, Egiptul a fost exclus din Liga arabă (Anul trecut, în mai, cu prilejul reuniunii arabe la nivel înalt de la Casablanca, Egiptul a fost reprimat în organizație). De asemenea, sînt în curs de normalizare raporturile dintre Tripoli și Cairo, reînnoitate în octombrie anul trecut, fără a fi fost, însă restabilite, oficial, relațiile diplomatice.

BONN

Cooperarea europeană și tranziția spre o economie de piață

De la trimisul nostru, Ilie Șerbănescu

Reuniunea de la Bonn privind cooperarea economică în Europa este nu numai prima consacrată special acestei problematice de la inaugurarea procesului CSCE, în urmă cu 15 ani, la Helsinki, dar — element semnificativ — și după schimbările politice majore din Europa răsăriteană. De aici semnificațiile reuniunii. Pe de o parte, deși desfășurarea ei fusese decisă încă mai de mult, înțelegerea de la Bonn a căpătat un alt conținut: de a delibera asupra unei cooperări economice corespunzătoare noilor condiții, în mare măsură diferite față de trecut. Pe de altă parte, prin conferința de la Bonn, problemele economice sînt proiectate în forță între preocupările prioritare ale participanților la procesul CSCE, care, datorită schimbărilor politice intervenite, a intrat, fără îndoială, într-o nouă etapă. Și este aproape inutil de subliniat importanța copleșitoare a economicului în stabilitatea politică pe continent și înaintarea procesului CSCE în toate celelalte laturi ale sale. Reuniunii îi revine, de fapt, menirea de a creiona o primă schiță, pe cît posibil mai concretă, a fundamentelor economice ale Europei de mîine.

Practic, în perioada actuală, este vorba de a acomoda cooperarea economică tranziției țărilor est-europene spre o economie de piață. De altfel, în jurul acestui aspect gravitează propunerile concrete avansate în grupurile de lucru pe probleme (în cadrul cărora se desfășoară conferința, după prezentarea, la început, în plenară, a considerentelor generale ale țărilor participante). Principalele probleme asupra cărora se concentrează atenția sînt: 1) asigurarea climatului propice promovării relațiilor de afaceri (înlesnirea contactelor între oamenii de afaceri, ameliorarea condițiilor de lucru pentru aceștia, îmbunătățirea informării lor, prin transparența datelor economice și comerciale); 2) dezvoltarea cooperării industriale (crearea unui stimulativ cadru economic, juridic și administrativ pentru participări investiționale străine, pentru funcționarea de societăți mixte, pentru realizarea de coproducții, subcontractări, specializări, contracte de licență între firme, îndeosebi la nivelul unor întreprinderi particulare mici și mijlocii, pentru operațiuni de cercetare a pieței și de promovare a vânzării produselor); 3) colaborarea în domenii specifice (cooperări interfirme și programe interguvernamentale privind transferul de tehnici și tehnologii de protecție a mediului înconjurător, de economisire a energiei și materiilor prime, de ridicare a calității vieții,

de creștere a producției alimentare și prelucrare industrială a produselor agricole, de sporire a fabricației de mărfuri de consum, inclusiv a celor de folosință îndelungată etc.); 4) aspecte monetare și financiare (rolul în dezvoltarea schimburilor comerciale și cooperării industriale ale restructurării sistemului de prețuri și a celui financiar-bancar în țările est-europene, al trecerii la convertibilitatea monedelor acestora, extinderea serviciilor financiare).

Este evidentă poziția occidentală de a se utiliza cooperarea economică, în diferitele ei laturi, ca pîrghie pentru impulsivizarea tranziției spre o economie de piață în țările est-europene. Un rol net prioritar și preponderent este atribuit componentei private a acestei cooperări. Sînt reclamate, direct sau indirect, țărilor est-europene nu numai ameliorări substanțiale ale climatului relațiilor de afaceri, dar și măsuri concrete pe linia descătușării, încă de la nivelul proprietății, a inițiativei particulare. Nu este ascuns faptul că amploarea viitoarei cooperări cu Vestul va fi legată de înaintarea procesului de privatizare. De altfel, din discuții avute cu reprezentanți ai cercurilor de afaceri participanți la reuniune, s-a desprins clar preferința acestora de a angaja relații de afaceri cu firme particulare, cărora le acordă un credit infinit mai mare decît celor de stat. De aici și accentul deosebit pus pe dezvoltarea cooperării cu întreprinderi mici și mijlocii, considerate mult mai abilitate să răspundă flexibil cerințelor în schimbare ale pieței. Și tot de aici atenția acordată formării cadrelor — în special în domeniile managementului și marketingului — care să fie apte să acționeze în noile condiții ale privatizării și funcționării mecanismelor de piață. Un centru european pentru formarea unor asemenea cadre urmează, de altminteri, să fie creat.

O problemă larg dezbătută este aceea a dificultăților obiective ale tranziției țărilor est-europene de la o economie administrată și de comandă, bazată pe centralismul excesiv al planificării și conducerii, la o economie de piață — proces care implică nu numai restructurări economice, dar și dureri sociale, precum inflație și șomaj. Nu există o concepție unanim acceptată asupra acestei tranziții, îndeosebi asupra ritmului ei. Fiecare aduce argumente de care nu s-ar putea să nu se țină cont. Adepții unei treceri treptate și îndelungate își susțin părerile prin temperarea efectelor șocului econo-

mic și prin eșalonarea durerilor sociale. Adversarii apreciază că o asemenea abordare nu duce în altă parte decît la perpetuarea vechilor structuri și mecanisme, considerînd că nu există alternativă viabilă la o terapie-șoc, în ciuda dificultăților economico-sociale ce vor apărea în etapa inițială. Se argumentează că, fără o legare a prețurilor de condițiile pieței și fără introducerea convertibilității monedei — care reprezintă de fapt instrumente și nu scopuri ale restructurării economice —, nu se obține nici măcar o imagine exactă a realităților din economie și cu atît mai puțin o funcționare autentică a mecanismelor de piață.

Un aspect care a transpărut din debateri și care, se pare, va marca viitoarea cooperare economică în Europa este pierderea caracterului de bloc la bloc al acesteia. Este vorba, însă, în condițiile actuale, nu doar de un reflex tonifiant al tendinței de înlăturare a divizării continentului și al eroziunii abordărilor politice de la bloc la bloc, ci și de efectul unor situații, fenomene și derulări specifice, cu implicații diverse, unele previzibile, altele încă imprecizabile. Un fapt cert îl constituie atracția exercitată de Piața comună, forța economică principală în Europa și nucleul centripet în plan economic pe continent. Un alt fapt este legat de viitorul, nu pe deplin clarificat, al CAER: dacă, în mod evident, țările membre nu se pot dispensa, fiecare din ele, de piețele pe care celelalte le reprezintă pentru economiile lor, nu s-au conturat încă modalitățile prin care organizația se va adapta noilor cerințe, pentru desfășurarea unor schimburi moderne, ca structuri și forme, de natură a asigura competitivitate și eficiență.

Piața comună oferă țărilor est-europene o asociere la organizație, dar indică în mod clar că este vorba de încheierea unor acorduri specifice de asociere. De altfel, este ușor sesizabilă tendința occidentală de a privi și trata diferențiat țările est-europene. În majoritatea abordărilor occidentale, URSS pare a fi considerată un caz aparte — poziție în care se întîlnesc atît reținerile față de faptul că această țară nu ar fi luat opțiuni tranșante în direcția economiei de piață, cît și interesele de afaceri, poate precumpănitoare, față de importanța pieței sovietice și bogăția resurselor ei. La rîndul lor, celelalte țări est-europene se pare că nu se pot aștepta decît la un tratament diferențiat, de la caz la caz; și nu doar în sensul că Occidentul va aplica strategii distincte, în funcție de diverse criterii, inclusiv condiționări legate de evoluțiile politice, dar și în sensul că între înseși țările occidentale se vor manifesta priorități, partajări sau preferințe, dictate de interese adeseori nu numai de ordin strict economic. Unele țări est-europene sînt îngrijorate de faptul că asemenea interese le-ar putea expune unei situații de defavorizare sau chiar de marginalizare, în raport cu altele dintre membrele fostului bloc al economiilor centralizate, iar majoritatea lor își exprimă preocuparea că, în condițiile reunificării Germaniei, eforturile economice (comerciale și investiționale) ale RFG — țară vest-europeană de departe cu cele mai mari posibilități — vor fi, obiectiv, canalizate aproape exclusiv către RDG.

În orice caz, opinii relativ convergente pot fi consemnate în ce privește conținutul cooperării economice în sprijinirea tranziției spre o economie de piață în țările est-europene: nu ar putea fi vorba nicicum de un ajutor economic — chiar dacă acesta trebuie folosit, într-o măsură, în prima fază — ci de relații bazate pe participare și interes reciproc, în structuri stabile, pe termen lung.

BERLIN

Ce fel de guvern?

De la trimisul nostru, Dumitru Constantin

Alegerile au trecut, surpriza s-a produs, comentariile și declarațiile sînt la ordinea zilei. Pe măsură ce zilele se scurg, acestea din urmă nu mai privesc, cu prioritate, rezultatele scrutinului, ci, firesc, perspectivele formării marii coaliții — încă incerte la ora redactării acestei corespondențe. În al doilea rînd, se insistă tot mai mult și se fac precizări asupra reunificării germane, care, în fapt, a constituit miza primei consultări electorale libere din istoria est-germană. Și, desigur, apar unele informații contradictorii privind trecutul, mai apropiat sau mai depărtat, al unor personalități politice alese în viitorul parlament, știri de genul celei care, o dată confirmată, a dus la demisia lui W. Schnur, liderul D.A. („Innoirea Democratică”), întrucît a colaborat cu poliția secretă, „Stasi”. În ce o privește, strada este animată în continuare de aceleași afișe sau fluturase cu numele partidelor și — mai rar — cu fotografiile liderilor principalelor partide. De pildă, cele ale Partidului Socialismului Democrat (PSD) — numeroase în locurile publice — îi au pe Gregor Gysi, șeful partidului, și pe Hans Modrow, însoțiți de textul: „inima bate la stînga”. În schimb, unele afișe ale liberalilor prezentau deja o avanpremieră a reunificării: portretele liderilor formațiunii politice similare din R.F.G. — Hans Dietrich Genscher și Otto Graf Lambsdorff. N-am întîlnit sau nu au existat situații similare în cazul Uniunii Creștin-Democrate. Însă, așa cum arătam săptămîna trecută, campania electorală din ultimele zile, desfășurată personal de cancelarul Helmut Kohl în R.D.G., a jucat un rol decisiv în conturarea succesului UCD (est-germană) și al întregii „Alianțe pentru Germania”. De altfel, aici, la centrul internațional de presă din Berlin, se apreciază la unison că este vorba de un succes personal al cancelarului vest-german, al angajării sale directe în bătălia electorală est-germană. Insistînd asupra cîștigării, de către UCD, a alegerilor, este cazul să subliniem că aceasta s-a datorat exclusiv provinciei: numai într-o singură regiune, Frankfurt pe Oder, ea a obținut sub 30 la sută din voturi. În rest s-au înregistrat rezultate cu mult peste, și chiar 56,58 la sută (Erfurt), 50,58 la sută (în Suhl) etc. În schimb, din cele 12 raioane berlineze, doar în două UCD a obținut cu puțin peste 20 la sută din voturi, în rest, situîndu-se în jurul a 15 la sută. Marile cîștigătoare ale bătăliei electorale din Berlin sînt, de departe, PSD cu voturi constante peste 30 la sută (în provincie, doar la Potsdam și la Frankfurt pe Oder, a trecut puțin de 30 la sută; la Dresda a avut chiar 9,68 la sută!) și Partidul Socialismului Democrat (fostul PSUG). Dar, cum alegătorii cei mai mulți au fost în provincie, opțiunile lor au contat în balanță, și aceasta s-a închinat, în final, în favoarea „Alianței pentru Germania” și, implicit, a realizării rapide a unificării germane, așa cum, de altfel, și prevede platforma-program a UCD.

Înainte de a încheia acest capitol să mai semnalăm două probleme importante, socotim noi, din perspectiva apropiatelor alegeri românești. Buletinul de vot în RDG a



fost puțin mai mare decît o coală obișnuită de scris, a avut înscrise pe el, în ordine strict alfabetică, cele 24 formațiuni politice, liste comune sau grupări — autorizate legal să prezinte candidați — și, în dreapta, un cerc pe care alegătorul îl putea icsa. Cabinele de vot erau închise doar în partea din față și pe lateral, nu depășeau înălțimea unui om obișnuit. Despuieră urnelor s-a făcut în prezența persoanelor autorizate de legea electorală și a reprezentanților unor partide; cifrele se comunicau direct comisiei electorale centrale. După cum se cunoaște, rezultatele n-au fost contestate, iar alegerile au fost apreciate drept „corecte” de observatorii străini. (Dar, la centrul internațional de presă, nu puțin au fost confrunți ce s-au întrebă, retoric, dacă s-ar fi folosit același calificativ în eventualitatea cîștigării lor de PSD și, mai ales, de către PDS).

Al doilea lucru pe care doream să-l semnalăm este că există trei partide care n-au obținut nici un singur vot (nici măcar al fondatorilor), iar Partidul Comunist al Germaniei (KPD) a primit 00,08 la sută voturi!

Revenind la stricta actualitate, trebuie reținut că nu s-a rezolvat problema creării „marii coaliții” („Alianța pentru Germania” — formată din cele trei partide conservatoare —, PSD și liberali). Aceasta este necesară pentru a se asigura cele două treimi din voturi spre a modifica Constituția est-germană, apreciată aici ca „ultimul obstacol important în calea unei unificări rapide”, și a se aproba articolul 23 al Constituției vest-germane privind aderarea RDG la RFG. Este adevărat, la început, Ibrahim Böhme, liderul PSD, declarase că refuză categoric o coaliție cu Uniunea Socială Germană (USG), însă, între timp, s-a anunțat de la Bonn că partidul „tată” (PSD vest-german) îl sfătuiește pe cel est-german să intre în coaliție. Totodată, grupul parlamentar al PSD (88 de membri, întrucît, după noile verificări, a rezultat că PSD și PDS dispun de cîte un loc în plus, respectiv 88 și 66, în timp ce UCD are unul în minus, față de cum se anunțase anterior — 163) s-a arătat „dispus să discute, în interesul stabilității, intrarea sa în coaliție

cu UCD, cu condiția ca USG, cea mai la dreapta dintre cele trei formațiuni politice conservatoare, să fie exclusă”. Era evident că PSD nu închide complet ușa marii coaliții, iar UCD a reacționat ca atare, salutînd prompt acest lucru. Cît privește pe primul ministru, ce va trebui desemnat de Camera Poporului (parlament unicameral) în prima sa ședință (care nu va avea loc mai devreme de vineri, 30 martie) la propunerea partidului ce a cîștigat alegerile (UCD), dacă, o vreme, Lothar de Maizière (liderul UCD) a întreținut suspansul asupra dorin-



Lothar de Maizière

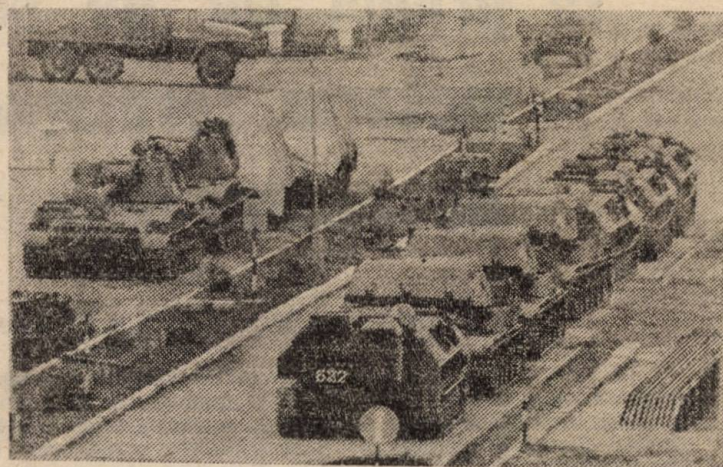
ței sale de a conduce viitorul cabinet, la 23 martie el a declarat că va accepta să formeze primul guvern democratic legitim din RDG.

De notat, în continuare, că cele trei partide din alianța conservatoare au anunțat că nu vor forma un grup parlamentar comun în viitorul parlament, în pofida presiunilor exercitate asupra lor de cancelarul vest-german Kohl, și că se vor mulțumi cu un simplu „grup de lucru”. Cum, la ora cînd transmitem aceste rânduri, clarificările așteptate nu s-au produs, avansăm supoziția că, greu, coaliția așteptată se va realiza, date fiind obiectivul ce se află în fața viitorului parlament (reunificarea germană) și, dintr-o atare perspectivă, presiunile directe ale Bonn-ului, fie că este vorba de guvern sau de partidele din opoziție, între care în prim plan se află PSD.

În acest context, destul de încărcat, a explodat o nouă „bombă”. Într-un interviu acordat ziarului vest-german „Express” din Köln, Werner Fischer, responsabil guvernamental cu dizolvarea poliției secrete est-germane „Stasi”, a afirmat că „mai mulți deputați ar fi colaborat și încă mai colaborează cu ea”, aceștia aparținînd atît alianței conservatoare, cît și PSD și PDS. Într-un alt interviu acordat cotidianului „Bild”, noul președinte al „Innoirii Democratice”, Rainer Eppelman (succesorul lui W. Schnur), a apreciat că „40 din cei 400 deputați” au lucrat pentru „Stasi”. Cum era de așteptat, Lothar de Maizière și I. Böhme, și ei acuzați, au dezmințit categoric însă problema este viu comentată deși procurorul general est-german a declarat că departamentul său va refuza să colaboreze la o investigație privind legăturile deputaților nou aleși cu poliția secretă. O asemenea anchetă ar fi neconstituțională înaintea întrunirii primului parlament democratic al țării, preciza el.

Actualitatea post-electorală este, așadar, foarte bogată, problemele apărute deja — sau care se vor ivi ulterior — avînd implicații majore asupra situației imediate și, îndeosebi, asupra reunificării germane. Atenția care li se acordă apare normală, iar comentariile sînt departe de a fi epuizate.

Lituania — primul test al președintelui Gorbaciov



Mai întâi a fost o goană după timp.

Cel de-al doilea tur al scrutinului pentru Sovietul Suprem al Lituaniei ar fi trebuit să aibă loc la 10 martie. Când s-a anunțat, însă, că pentru ziua de 12 fusese stabilită convocarea Congresului extraordinar al Deputaților Poporului din U.R.S.S., la Vilnius s-a hotărât să se devanseze termenele. Votarea a avut loc la 4, 7, 8 și 9 martie, până ce s-a întrunit numărul necesar. Prima sesiune s-a deschis în seara zilei de 10, pentru ca, în dimineața zilei următoare, să fie adoptat actul cu privire la restabilirea independenței Lituaniei.

Astfel, Congresul Deputaților Poporului din U.R.S.S. și președintele pe care el l-a ales au fost puși în fața unui fapt fără precedent: una din cele 15 republici unionale și-a proclamat în mod unilateral ieșirea din cadrul Federației.

„Problemei lituaniene” i-a fost consacrată una din ședințe și din ea s-a născut prima misiune încredințată noului șef al statului: „de a asigura, până la adoptarea unor măsuri corespunzătoare în problema dată, apărarea drepturilor legitime ale fiecărei persoane ce locuiește în Lituania, ca și respectarea pe teritoriul R.S.S. Lituaniei a drepturilor și intereselor U.R.S.S., precum și ale republicilor unionale”.

Între timp, lucrurile s-au complicat. Mișcarea socială cu caracter de masă „Saiudis”, care a reușit victoria în alegeri, a instalat în postul de președinte al Sovietului Suprem pe liderul său Vitautas Landsberghis. Liderul Partidului Comunist din Lituania, Algirdas Brazauskas, mai popular în republică și, probabil, mai acceptabil pentru Moscova, a fost nevoit să se mulțumească doar cu funcția de vice-prim ministru.

Astfel, Mihail Gorbaciov a fost confruntat cu o situație ce ieșise în fapt de sub control și nu oferea perspectiva unei soluții evidente. Tocmai acest lucru doreau, în esență, să-l obțină liderii mișcării „Saiudis” prin goana lor după timp. Ocupând o situație dominantă în Sovietul Suprem al republicii, ei au mizat pe convingerea că restabilirea statalității îi va plasa într-o poziție cu câștig garantat în arena internațională.

Nu pentru aceasta, oare, Mihail Gorbaciov a căutat să demonstreze prin cel dintâi decret prezidențial al său cui îi aparține puterea în stat? Chiar dacă parlamentul lituanian nu recunoaște că republica a intrat de bunăvoie în Uniune în anul 1940, conviețuirea lor pe parcursul a 50 de ani ridică, într-un fel sau altul, problema separării și a partajului, iar

În noaptea de vineri spre sâmbătă, 50 de tancuri și 50 de vehicule pentru transportul trupelor sovietice au traversat centrul orașului Vilnius, îndreptându-se spre cazărțile situate în apropiere de centrul capitalei lituaniene. „Moscova a dorit să facă o demonstrație de forță” — a apreciat un purtător de cuvânt, membru al serviciului de informații al parlamentului lituanian

acest lucru trebuie făcut cu metode civilizate.

Din dispoziția președintelui, în ziua de 20 martie guvernul sovietic a formulat o declarație. În ea se puneau problema de a se garanta păstrarea proprietății unionale de pe teritoriul Lituaniei, în primul rând securitatea exploatarea Centralei atomoelectrice Ignalinskai, a căilor de transport. În ziua următoare, Mihail Gorbaciov a semnat un decret privind măsuri suplimentare pentru garantarea drepturilor cetățenilor sovietici, apărarea suveranității Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste pe teritoriul R.S.S. Lituaniei.

Sprijinul occidental primit de Vilnius s-ar putea să dea curaj liderilor din „Saiudis”. În același timp, însă, el îl pune pe președintele sovietic într-o situație extrem de dificilă: cea mai mărunta concesie din partea sa va fi criticată de conservatori ca o dare înapoi sub presiunea Occidentului.

Astfel, se poate trage concluzia că, până una-alta, „problema lituaniană” s-a dovedit convenabilă, după cum și trebuia să ne așteptăm, numai forțelor conservatoare din U.R.S.S. Pentru destinderea situației e necesar să se manifeste bunăvoință de către fiecare dintre părți. Mihail Gorbaciov a făcut, nu o dată, dovada capacității sale de a găsi o ieșire din orice impas. Dar se pare că, până acum, nu a existat încă unul atât de dificil

George Bush: „Problemele pot fi reglementate numai prin tratative”

Președintele american a declarat, la o conferință de presă, că, în opinia Administrației S.U.A., problemele privind Lituania pot fi reglementate numai prin „tratative pașnice între părți”, fără amestec străin, „fără sugestii din partea Statelor Unite”. „Am mai expus poziția Statelor Unite că nu recunoaștem alipirea Lituaniei la Uniunea Sovietică. Există, însă, anumite realități. Lituaniienii le cunosc bine și lor le revine să negocieze cu oficialitățile sovietice în legătură cu divergențele existente” — a spus George Bush



Igor Sedih

comentator politic al APN

BUDAPESTA

În primul tur de scrutin — victoria formațiunilor de centru-dreapta

Correspondență de la Sorin Petrescu

La 25 martie, în Ungaria au avut loc alegerile parlamentare. Cetățenii cu drept de vot s-au prezentat la urne în proporție de 70 la sută. Deși încă nu au fost anunțate rezultatele finale, se pot face unele aprecieri. Cetățenii unguri au optat, în mod liber și democratic, pentru o schimbare a regimului. Prin această opțiune, ei au deschis drumul către o democrație parlamentară.

Potrivit rezultatelor parțiale, pe baza a 3.903.000 de voturi — ceea ce reprezintă 80 la sută din sufragiile validate — pe primul loc se află, deocamdată, Forumul Democratic Ungar cu 962.990 de voturi, adică 24,50 la sută. Al doilea loc este ocupat de Uniunea Democraților Liberi cu 21,18 la sută. Le urmează în ordine Partidul Independent al Micilor Proprietari Agrari cu 12,16 la sută, Partidul Socialist Ungar cu 10,65 la sută, Uniunea Tinerilor Democrați cu 8,77 la sută și, pe locul șase, Partidul Popular Creștin Democrat cu 6,42 la sută. Acestea sînt partidele care au întrunit peste patru la sută din voturi. De remarcat că PMSU a realizat doar un procent de 3,63

la sută. Rezultatele finale vor fi cunoscute după apariția ediției revistei noastre.

Atît Forumul Democratic Ungar, cît și Uniunea Tinerilor Democrați nutresc speranța că vor obține victoria, ceea ce pare încă de pe acum sigur. Pentru ocuparea locurilor în Parlament, va fi, însă, necesar un al doilea tur de scrutin, fixat pentru 8 aprilie.

Alegerile au fost urmărite și de cîteva grupuri de observatori străini. Cea mai numeroasă delegație este cea condusă de Walter Mondale, fost vicepreședinte al SUA, Charles Mathias, fost senator, Ames Mitchell, prim-ministru al insulelor Saint

Vincent și Grenadine, și Jan Carnogursky, viceprim-ministru al guvernului cehoslovac. Delegația este compusă din 65 de persoane, conducători sau reprezentanți ai unor partide, specialiști în alegeri din Bulgaria, Cehoslovacia, Olanda, Polonia, RFG, România, SUA etc. Remarcăm, în această comisie internațională, prezența a șase delegați români: Gabriel Andreescu (membru în CPUN), Monica Botez (Partidul Național Liberal), Anca Galasiu (Uniunea Forțelor Democratice), Ovidiu Girbozan (Partidul Social-Democrat), Robert Griga (Partidul Național Țărănesc), Alexandru Morărescu (Partidul Național Democrat). La conferința de presă de luni 26 martie s-a subliniat că observatorii au vizitat peste 300 de centre de votare în întreaga Ungarie, grupul de observatori avînd sarcina de a urmări dacă alegerile decurg liber și democratic.

În așteptarea rezultatelor finale și al celui de-al doilea tur de scrutin, campania electorală continuă.

Luni 26 martie au avut loc numeroase conferințe de presă ținute de reprezentanții de frunte ai partidelor care se află pe primele locuri în acest „clasament” al opțiunilor întregii țări.

Antal Jozsef, președintele Forumului Democratic Ungar, a spus că, fără FDU, nu se poate forma un guvern. Kiss Janos, președintele Uniunii Democraților Liberi, a declarat că așteaptă, cu încredere, rezultatele finale și al doilea tur de scrutin, cînd s-ar putea ca UDL să iasă învingătoare. Kiss Janos apreciază că cel mai important este faptul că a luat sfîrșit dominația unui singur partid în stat, punîndu-se, acum, doar întrebarea ce formulă de guvernare se va adopta. Acesta a mai declarat că încă nu este oportun să se vorbească despre o coaliție.

În orice caz, competiția continuă, și ziua de 8 aprilie va avea un cuvînt de spus în noua viață politică a țării. Să o așteptăm.

BEIJING

Sesiune parlamentară de rutină?

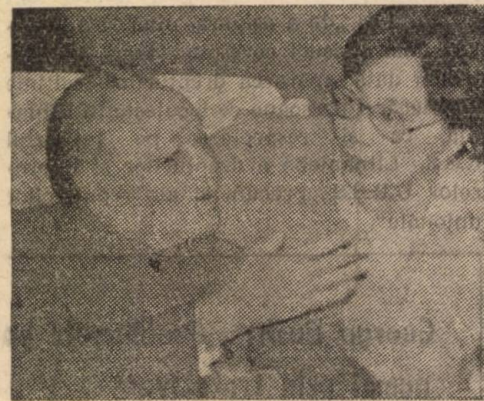
La 20 martie, în capitala chineză au început lucrările Adunării Naționale Populare (A.N.P. — parlamentul țării) — eveniment de rutină, dar care este considerat a avea o pondere importantă pe scena economică și politică a Chinei.

Pe agenda de lucru a actualei sesiuni parlamentare figurează probleme majore, cum ar fi continuarea politicii de reforme și deschidere, adoptarea bugetului pe acest an, combaterea birocratiei, subiectivismului și corupției. De fapt, despre necesitatea înlăturării acestor fenomene din societatea chineză s-a vorbit pe larg și la recenta Plenară a partidului, eveniment politic care, de obicei, are loc înaintea sesiunii Adunării Naționale Populare.

Cronologic, reținem două momente semnificative ce au precedat derularea dezbaterilor în parlament: este vorba, în primul rînd, despre demisia lui Deng Xiaoping, fostul lider chinez, din ultima funcție oficială pe care o mai deținea — cea de președinte al Comisiei Militare Centrale a R. P. Chineze. Această comisie este un organism guvernamental consultativ, de-

ciziile fiind luate la nivelul Comisiei Militare a Comitetului Central al partidului comunist, al cărui președinte este, din luna noiembrie, Jiang Zemin, secretarul general al C.C. al P.C. Chinez. Deng Xiaoping și-a anunțat retragerea de pe scena politică chineză la sfîrșitul anului trecut, dar, de atunci, el a continuat să se întâlnească, în mod constant, cu oaspeți din străinătate, un motiv în plus pentru care analiștii sînt de părere că Deng Xiaoping își va păstra o influență importantă în administrarea problemelor țării. La actuala sesiune a parlamentului, el a fost ales în prezidiul Adunării Naționale, dar nu a participat la dezbateri în primele două zile.

Menționăm și un element tehnic nou în sistemul de votare: cei 125 de membri din conducerea parlamentului au utilizat, pentru prima dată, o mașină electro-



Deng Xiaoping — demisie din ultima funcție oficială pe care o mai deținea

nică de vot, cu ajutorul căreia deputații își afixează opțiunea apăsînd pe un buton, notează agenția „China Nouă”.

Cel de-al doilea moment se referă la un alt fost lider chinez, Zhao Ziyang, — demis în urmă cu nouă luni, după evenimentele din Beijing, din iunie anul trecut. Zhao Ziyang a solicitat să fie scutit de a participa la sesiunea anuală a parlamentului, cerînd „să fie scuzat” pentru lipsa de la dezbateri — relevă agenția „France Presse”, citînd surse chineze. El a dispărut de pe scena politică chineză,

de la 20 mai, cind, în capitală, a fost instaurată legea marțială. Deși a fost deposedat de toate funcțiile sale de răspundere în partid, la plenara din iunie anul trecut, Zhao Ziyang și-a păstrat mandatul de deputat.

Desigur că punctul central al primei zile a sesiunii ANP l-a constituit discursul-fluviu al premierului Consiliului de Stat, Li Peng, care a făcut unele referiri la dosarele prioritare în domeniul economic și social, dar și o serie de precizări în privința politicii externe chineze. Remarcăm faptul că regăsim, în raportul primului ministru, termenul de „stabilitate” care, — susține premierul — caracterizează segmente importante ale societății chineze — politic, economic, social. În presa din Beijing, termenul este des întâlnit, îndeosebi cind este vorba despre stabilitatea ca „o sarcină politică pe termen lung, pentru întregul partid și popor” — scria cotidianul „Jenmin Jibao” din 7 martie. „Stabilitatea politică și legislativă contează mai mult decît orice”, nota același cotidian la 8 martie.

În ceea ce privește domeniul economic, analiștii în materie din Beijing sînt de părere că una din temele majore ale actualei sesiuni parlamentare va consta cu siguranță în relansarea economiei chineze și măsurile ce se cuvin în acest sens. Cotidianul „China Daily”, citat de agenția „France Presse”, relatează, de fapt, înainte de demararea dezbaterilor, că premierul Li Peng a făcut un apel, la începutul lunii martie, în favoarea relansării pieței și a producției industriale, declarînd că dorește o ameliorare a situației economice pînă la sfîrșitul lunii iunie. Este citată ca rezultat nefavorabil scăderea producției industriale cu 6,1 la sută, în ianuarie, ceea ce înseamnă cel mai important recul din ultimul deceniu. Și un exemplu pozitiv: în septembrie 1988 prin aplicarea politicii de austeritate, a scăzut inflația în marile orașe. În schimb, s-au înregistrat alte dificultăți: întreprinderile rurale — în marea lor majoritate private — și-au închis porțile, notează „China Daily”. Ce propune premierul?

Între măsurile economice menționate în discursul său se numără adîncirea și îmbunătățirea restructurării în acest sector, dar și o continuare a politicii de deschidere a Chinei spre exterior. „Perspectivele țării sînt deosebit de promițătoare — afirma Li Peng —, iar atîta timp cît partidul comunist și guvernul popular vor combate, conștient și cu perseverență, corupția, își vor îmbunătăți stilul de muncă și vor cimentă, în continuare, legăturile de nezdruccinat, cu masele, ele vor fi invincibile, vor depăși toate dificultățile și vor supraviețui oricăror furtuni”.

Unele precizări de politică externă au reafirmat poziția prudentă a Chinei față de schimbările înregistrate pe plan internațional. Aceeași poziție de reținere legată de permanentă mișcare din lume, și, în context, a legăturii existente între situația internă și posibila influențare a sa dinspre exterior transpare și în presa chineză. De exemplu, cotidianul „Jenmin Jibao” preciza, într-un articol, că, în situația în care pe plan internațional au loc transformări, „dacă nu există o stabilitate politică, economică, socială, o politică de deschidere, orice muncă nu poate fi dusă pînă la capăt”.

Mihaela Brumă

din actualitatea internațională

România și Consiliul Europei

Pe linia descătușării sale din izolaționismul și autarhia unui trecut încă recent, a apropierii de instituții europene care și-au probat viabilitatea în ultimele decenii, România s-a angajat în acțiunea de a deveni membră a Consiliului Europei. Interesul reciproc pentru o atare evoluție a fost ilustrat în timpul vizitei întreprinse, la București, de înalte oficialități ale acestui prestigios forum european, revista noastră găzduind, în nr. 10, ample interviuri luate distinșelor personalități vest-europene, Catherine Lalumière, secretar general al Consiliului Europei, și Joao de Deus Pinheiro, ministru de externe al Portugaliei, președintele în exercițiu al Comitetului Miniștrilor al C.E.

Cererea guvernului român de a adera la Consiliul Europei a fost transmisă la Strasbourg, sub forma unei scrisori, de către Sergiu Celac, ministrul afacerilor externe, celor doi înalți reprezentanți ai acestui organism european. Se exprimă, cu acest prilej, încă o dată, voința României de a se angaja, sincer și activ, în urmărirea scopului definit de statutul Consiliului Europei — realizarea unei mai strînse uniuni între statele membre, în vederea salvagărdării și promovării idealurilor și principiilor care sînt patrimoniul lor comun și a favorizării progresului lor economic și social. Este demn de reținut din scrisoare pasajul în care stă scris: ca o expresie a voinței ferme și deschise de a asigura alegeri libere și democratice, guvernul român a acceptat ca, în timpul alegerilor, să primească observatori din partea țărilor participante la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa și este gata să primească observatori și din partea Consiliului Europei.

În iunie 1989, patru țări răsăritene — URSS, Polonia, Ungaria și Iugoslavia — primeau statut de observator, devenit apoi de „invitat special” pe lângă Adunarea Parlamentară a C.E. La 23 și 24 martie a.c., miniștrii de externe ai țărilor membre ale C.E., precum și șase ai unor țări est-europene s-au întrunit, la Lisabona, într-o încercare de a defini elementele ce vor sta la baza Europei secolului XXI. Cautăm numele țării noastre printre cei șase. Lipsește! Cele șase sînt: Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia, Uniunea Sovietică și Iugoslavia. Potrivit unuia dintre acești reprezentanți, participarea la reuniunea extraordinară de la Lisabona constituie „recunoașterea politică” pentru democrațiile în curs de constituire în Europa de est...; „pentru Cehoslovacia, după 40 de ani de totalitarism, orice formă și orice domeniu de cooperare cu Consiliul Europei sînt prioritare”. Considerăm că este un punct de vedere pe care îl putem împărtăși, fără rezerve și noi, români.

PROFIL. Creat în 1949, ca „militant”

pentru realizarea unității europene, Consiliul Europei regroupează 23 de țări din vestul continentului, fiind una dintre cele mai vechi organizații politice, de neconfundat cu vreo instituție a Pieței comune. Patru țări din est — URSS, Polonia, Ungaria și Iugoslavia — dețin, din iunie 1989, statut de „invitat special”, echivalent al celui de observator, considerîndu-se, în general, că C.E. este singura instituție care permite integrarea rapidă a statelor est-europene și suficient de flexibilă pentru a asigura o aderare, pe etape, a acestor țări. Statutul de invitat a mai fost solicitat de Bulgaria, Cehoslovacia și Germania răsăriteană. Fără prerogative politice pînă în prezent, acest instrument de cooperare interguvernamentală, cu sediul la Strasbourg (unde se află și Parlamentul vest-european al Pieței comune), reprezintă un loc pentru reuniunile experților și responsabililor politici, care elaborează noi acorduri internaționale. Celebra este Convenția europeană a drepturilor omului din 1950, intrată în vigoare în 1953, și care a condus la o jurisdicție care urmărește aplicarea ei, cu necesitate, prin: Curtea europeană a drepturilor omului și Comisia cu același nume.

Consiliul Europei a manifestat, explicit, dorința ca CSCE să-i încredințeze evaluarea îndeplinirii drepturilor omului, deoarece el apreciază că are la dispoziția sa cea mai dezvoltată și eficientă structură în acest domeniu, în special al protejării drepturilor individuale. Pînă în prezent, peste 15.500 astfel de cazuri au fost înaintate C.E., din care aproape 200 au fost analizate de Curtea de Justiție. Ca membre ale C.E., statele est-europene pot participa la sesiunile Adunării Parlamentare care are șansele să devină viitorul forum parlamentar general-european. Adunarea cuprinde 354 de deputați din cele 23 state (aceștia sînt membri și în parlamentele țărilor lor). Țările-membre pot, totodată, adera la convențiile Consiliului. Au fost elaborate 135 de astfel de convenții (și în domeniile luptei contra terorismului și drogurilor, ale cooperării culturale, sănătății și protecției mediului înconjurător), toate incluzînd obligații juridice din partea statelor. C.E. este condus de fostul ministru francez, Catherine Lalumière, secretar general, iar președinția Comitetului Ministerial este deținută, prin rotație, de unul dintre miniștrii de externe ai țărilor-membre. Are în subordine Conferința permanentă a puterilor locale și regionale (CPLRE), creată în 1957 și condusă, de la începutul lunii martie a.c., de francezul Lucien Sergent; este vorba de un forum internațional unic în genul său, care permite asocierea reprezentanților puterilor locale la problemele europene, în direcția legătură cu misiunea depășirii divizării continentului.

Doina Topor

Sub nimbul Luceafărului

Zilele trecute, Liga culturală pentru unitatea românilor de pretutindeni a organizat la București o emoționantă întrunire dedicată Luceafărului poeziei românești, la care au participat numeroși oameni de cultură și artă, preoți, ziariști și, desigur, mulți din aceia pentru care versurile eminesciene reprezintă o atracție irezistibilă. Întâlnirea a debutat cu sfințirea statuii genialului poet din parcul Ateneului Român, operă a marelui sculptor Gh. D. Anghel, și a continuat cu un colocviu eminescian — o adevărată desfășurare a minții și sufletului.

Intervențiile pline de har ale vorbitorilor, stimulate de generozitatea și universalitatea creației eminesciene, au fost dublate de un lăudabil echilibru spiritual. Sub nimbul lui Eminescu, poeți, preoți,



1850 - 1990



Slujba sfințirii statuii lui Mihai Eminescu de la Ateneul Român

regizori din Chișinău și Cernăuți au subliniat importanța unei cooperări neîngrădite în sfera culturii. Deschiderea pe care a inițiat-o președintele Gorbaciov, inclusiv în domeniul artei, politica sa înțeleaptă, așa cum a afirmat unul din scriitorii din R.S.S. Moldovenească, trebuie traduse în viață cât mai repede, cu atât mai mult cu

cât actuala situație din România creează condiții nelimitate.

Intrucât poetul Dumitru Matcovski nu a putut participa la colocviul de la București, fiind nerestabilit după gravul accident suferit anul trecut, încheiem cu versuri din poezia sa intitulată semnificativ „Luceafărul”: „Măria Sa / A venit pe această lume, / Așteptat de-această stea.”

MIHAI POIATĂ

ministru adjunct al culturii,
director general al asociației
republicane „Moldovafilm”
din R.S.S. Moldovenească

Sintem la început de drum, un drum, de astă dată, drept, fără meandre, pe care dorim să pășim cu dreptul. Este adevărat că între România și R.S.S. Moldovenească au existat, și în trecut, intenții de colaborare, dar toate s-au oprit la stadiul declarativ. Cred că a sosit momentul să trecem la acțiune. În domeniul producției de film, există oferte atât din partea română, cât și din partea noastră. Luna viitoare, voi veni din nou la București pentru a discuta și, probabil, semna un contract de

În exclusivitate
pentru „Lumea azi”

colaborare cu Direcția cinematografică. Avem în vedere realizarea unor coproduții, ecranizarea unor opere clasice despre care, în trecut, nici nu se vorbea la Chișinău. Filmele artistice românești sînt bine primite în R.S.S. Moldovenească. Vrem să propunem ca filme moldovenești în limba română sau filme sovietice dublate în română să fie prezentate și în regiunile Cernăuți și Odesa.

Republica noastră are nevoie de un potențial intelectual ridicat pentru a rezolva problemele economice, politice, sociale și culturale. Ca să realizăm lucruri deosebite, trebuie să procedăm în așa fel încît locuitorii dintre Prut și Nistru să-și cunoască foarte bine propria limbă și istorie. În ceea ce ne privește, vom face tot posibilul ca realizările cinematografiei noastre să contribuie la renașterea spirituală a poporului. Avem o misiune nobilă, dar și dificilă. Totuși eu sînt optimist.

Societatea „Mihai Eminescu” din Cernăuți

Prezent la colocviul eminescian, poetul Vasile Levicki din Cernăuți ne-a mărturisit că, în ziua de 15 ianuarie 1990, Comitetul Executiv al Sovietului orașenesc Cernăuți a luat o hotărîre foarte importantă. În următoarele două-trei luni, casa lui Aron Pumnul de pe strada Sedov nr. 19 va trece în posesia Societății pentru cultură moldo-română „Mihai Eminescu” și va fi casa națională a moldo-românilor bucovineni. Aici se va afla sediul Societății „Mihai Eminescu”.

Va fi nevoie, desigur, de o reparație capitală a acestei clădiri, avîndu-se, eventual, în vedere o reconstituire a aspectului ei inițial, a bibliotecii de odinioară, ca și amenajarea unui muzeu „Mihai Eminescu”. Urmează, deci, ca Societatea „Mihai Eminescu” să adune mijloacele bănești necesare pentru amenajarea casei lui Aron Pumnul. Sperăm că ne vor da o mîină de ajutor toți cei ce-l poartă în suflet pe Eminescu din Moldova, România și de pretutindeni.

Grupaj realizat de
Ștefan Cîrjă

ANDREI PLEȘU:

„Un «clopot» cu foarte multe propuneri de colaborare“

Vizita oficială în Uniunea Sovietică a ministrului culturii din România, dl. Andrei Pleșu, mi-a prilejuit consemnarea unor idei ale domniei sale, după semnarea Protocolului de colaborare între ministerele culturii din România și URSS pe anul 1990. Era un scurt moment de răgaz, delegația română urmînd a pleca, în continuarea vizitei, spre Chișinău. Mă simt obligat să menționez că rareori îți este dat să întâlnești un înalt demnitar atît de deschis, atît de amabil și binevoitor nu numai cu presa, ci cu toți interlocutorii, indiferent de rangul acestora. Cu o sinceritate dezarmantă, cu un firesc rar întâlnit, domnul Andrei Pleșu afirma:



„Cred că s-a văzut de către toți cei prezenți aici (este vorba de momentul semnării protocolului — n.n.) că nu sîntem foarte obișnuiți cu tipul acesta de activitate, dar că ne descurcăm totuși. Spuneam, cuiva, mai înainte, că sîntem chiar diletanți în acest domeniu de activitate. Trăim într-o lume în schimbare. Momentul de acum îmi aduce aminte de un episod dintr-un film al lui Tarkovski, «Andreii Rubliov», care mi se pare simbolic. După cît rețin, era vorba de un tînăr care se angajează să facă un clopot. El afirma că știe să-l facă, deși nu știa acest lucru. Dar, prin îndrăzneala lui, prin încrederea lui în ceea ce avea de înfăptuit, cu ajutorul lui Dumnezeu reușește să facă clopotul foarte bine.

Referindu-mă la ceea ce am început cu dl. Nikolai Gubenko, ministrul culturii al URSS, știu că o să turnăm «clopotul» pe care ni l-am propus, deoarece, fără să avem rutina lucrului pe care îl facem, avem încredere că realizăm un lucru bun. Sigur că situația în care ne aflăm este nouă. Nou este însuși faptul că, la ora asta, în țările noastre, au răspunderi în domeniul culturii oameni care se ocupă chiar de cultură. Situația mai este nouă și prin faptul că cei doi miniștri sînt noi.

Știm că este foarte greu să folosești bine o libertate pe care abia o înveți. Protocolul pe care l-am semnat acum este doar un început ce pregătește unul și mai îndrăzneț, deoarece vom deveni mai conștienți de libertatea noastră, mai liberi cu adevărat. Acest «clopotel» este, după părerea mea, foarte compact, cu multe propuneri de colaborare pentru un an. El este, totodată, foarte divers, și nu ne rămîne decît să ne încercăm puterile în a-l realiza. Îndrăzesc chiar să sper, în afara acțiunilor pentru care am semnat, în înfăptuirea a ceva ce nu este scris în acest document. Aș vrea să reușim împreună să punem la cale un eveniment cultural. Ceea ce este înscris în acest protocol intră în domeniul firesc al relațiilor culturale, dar eu aș dori ca împreună cu dl. Nikolai Gubenko — cu care am fost complimentat de compatrioții dumisale că am avea ceva afinități, ceva comun — să realizăm un lucru care ar da o altă anvergură relațiilor noastre culturale. Mă gîndesc, de pildă, să reușim împreună să sărbătorim, în România, canonizarea lui Andrei Rubliov (cel mai însemnat pictor iconograf din istoria creștinismului rus — n.n.). Să aducem la București o lucrare celebră a lui Andrei Rubliov, să-l avem invitat pe dl. Gubenko, precum și reprezentanți ai bisericii ruse, și să stăbilim o relație nouă între noi, pornind de la ceva foarte «vechi», de la spiritualitatea europeană comună, care ne leagă.

Sînt foarte optimist de felul cum se vor desfășura legăturile dintre noi. Mulțumesc prietenilor sovietici pentru primirea cordială ce ne-au făcut-o și sînt bucuros că, în persoana domnului Gubenko, nu am întâlnit un «oficial», ci un adevărat om de cultură, un bun prieten.

Am consemnat cu deosebită plăcere aceste gînduri și le încredințez cu aceeași plăcere, în exclusivitate, revistei „Lumea azi”.

Correspondență din Moscova
de la Nicolae Crețu

Observatori ONU?

Pretutindeni în lume, definirea și exercitarea drepturilor electorale, organizarea și desfășurarea alegerilor, fie ele legislative ori prezidențiale, locale sau generale, sînt reglementate prin dispoziții de drept intern — Constituție, lege electorală etc. Într-o asemenea caracteristică a lumii moderne se încadrează, credem, adoptarea Decretului-Lege, în baza căruia vor fi organizate, la 20 mai a.c., primele noastre alegeri libere din perioada postbelică.

Desigur, amplele dezbateri, aprinsele confruntări de idei și numeroasele amendamente aduse proiectului de lege trebuie să le privim — la urma urmei — ca lucruri firești, mai ales într-o foarte tînără democrație, care succede unei îndelungate perioade de totalitarism. Ne-a surprins însă — dacă avem în vedere trecutul istoric și tradiția unei vieți parlamentare în țara noastră — reluarea, în cadrul dezbaterilor, ca și în unele comentarii ale mass-media — a ideii (lansate, dacă nu ne înșelăm, la mitingul de tristă amintire din 12 ianuarie) privind participarea la viitoarele alegeri a unor observatori ONU. Ne întrebăm și întrebăm de ce este necesară o asemenea prezență externă la un act politico-juridic cu caracter intern?

Invocarea unor eventuale „argumente”, care s-ar putea numi Namibia, Nicaragua ori Cambodgia, nu este nici necesară și nici suficientă. De ce? Namibia a fost multă vreme colonie germană, asupra căreia, în 1919, defuncta Ligă a Națiunilor a instituit un mandat de administrare pe care l-a cedat, apoi, Uniunii Sud-Africane. Acest mandat a fost retras Africii de Sud, în 1966, de Adunarea Generală a ONU, declanșîndu-se un proces de decolonizare în care Națiunile Unite s-au angajat direct, ținînd seama de obiectivele Cartei.

Excepția făcută cu Nicaragua, unde ONU a supravegheat recentele alegeri, se explică prin faptul că organizarea acestora s-a înscris într-un proces mai larg de restabilire a păcii în America Centrală, proces angajat sub mandatul Adunării Generale a ONU.

În ce privește perspectiva asistării Națiunilor Unite la preconizatele alegeri din Cambodgia poate fi explicată, logic, prin apelul adresat de cei cîinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate părților beligerante de a conferi ONU „toate puterile necesare în perioada de tranziție, inclusiv organizarea unui scrutin liber și corect”.

Caracterul de excepție al acestor misiuni de supraveghere — explicat, evident, prin implicarea unor factori externi în respectivele situații — rezultă și din Carta ONU, care nu permite trimiterea de observatori la alegeri, considerate a fi un act pur intern.

La aceste elemente, am mai adăuga un factor subiectiv. Are cineva, dintre noi, interesul să demonstreze lumii că România — care, de-a lungul anilor, a contribuit la buna desfășurare a activității ONU, fiind, ca o recunoaștere a acestui fapt, prima țară est-europeană ce a asigurat președinția Adunării Generale — nu este capabilă să-și organizeze un proces electoral?

Considerăm că neîncrederea unor partide privind corectitudinea organizării noastre provizorii și dorința celor din urmă de a elimina orice suspiciune nu pot constitui argumente reale pentru a cere girul internațional la viitoarele alegeri.

Aurel Zamfirescu

Filipine - simple coincidențe?

Ferdinand Marcos s-a instalat la conducerea Republicii Filipine în anul 1965 (o primă coincidență?) și, probabil, ar fi rămas președinte pe viață dacă, la 25 februarie 1986, nu ar fi fost înlăturat de la putere de o amplă revoltă populară.

Perioada de mai bine de două decenii — dintre 1965 și 1986 — a fost folosită de Marcos pentru a transforma incerta democrație filipineză într-unul din cele mai aspre regimuri dictatoriale din întreaga regiune sud-est asiatică. Țelul proclamat al guvernării sale — făurirea unei așa-numite „noi societăți“, proslăvită drept „o nouă expresie de dezvoltare în lumea a treia“, s-a dovedit, în esență, o doctrină a preluării, treptate și depline, a tuturor prerogativelor puterii de către dictator.

Punctul culminant al acestei guvernări autoritare a fost atins în 1972, prin decretarea legii marțiale pe întreg cuprinsul arhipelagului filipinez. Parlamentul a fost dizolvat, activitatea partidelor politice interzisă, s-au operat mij de arestări (peste 70 000, numai în primii cinci din cei nouă ani de lege marțială), presa a fost cenzurată. „Viața politică a fost pusă între paranteze“ — comenta ziarul „Le Monde“ situația din vremea stării de excepție (1972—1981). Administrarea țării

se făcea prin decrete prezidențiale. Convocarea, în 1978, a unui parlament provizoriu și „decretarea“ trecerii de la „sistemul prezidențial“ la cel „parlamentar“ nu a schimbat cu nimic situația, fiindcă Ferdinand Marcos a concentrat funcțiile de președinte, premier, comandant-suprem al forțelor armate, parlamentul neavind decât un rol consultativ. Sub pretextul creării unui fundament de masă sistemului instituit (de fapt, în același scop al mascării caracterului dictatorial al regimului), a fost făurit partidul „Mișcarea Noii Societăți“ și instalată o structură administrativă specifică, „barangay“ (comunități determinate pe criteriul familial-tradițional).

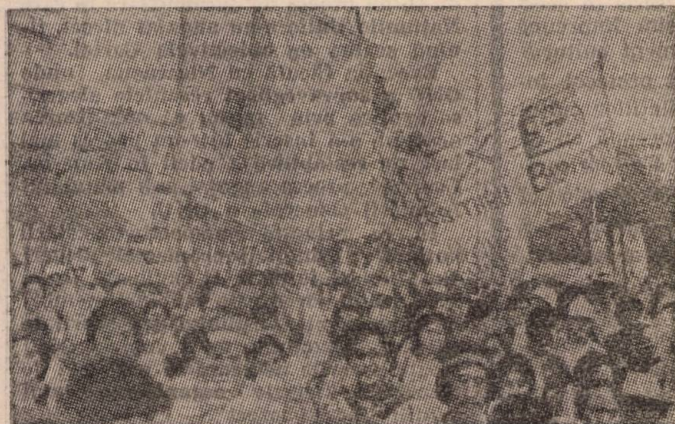
Toate acestea au conturat imaginea unei anumite stabilități interne, deși ar fi exagerat să se vorbească de stabilitate într-o țară condusă dictatorial. În plus, de mai mulți ani, Filipinele sînt minate de o insurgență de factură comunistă, care, prin exploatarea sentimentelor naționaliste și a nemulțumirii maselor largi de filipinezi săraci, s-a extins pe întreg teritoriul, ca și de o mornită stare insurecțională în sudul arhipelagului, unde populația musulmană din acest spațiu se opune majorității catolice filipineze. Și unul și celălalt dintre factori au oferit puterii dictatoriale combustibil suplimentar pentru a se exercita în interior și a se justifica în exterior.



Președintele Corazon Aquino — o democrație fragilă

Regimul Marcos și-a justificat politica și prin unele măsuri în domeniul economic. Între 1973 și 1980, de pildă, rata creșterii economice a fost, în medie, de 6,4 la sută. Dar adoptarea unei politici mizînd pe o dezvoltare în ritm galopant, pe lansarea unor gigantice proiecte industriale, pe o reformă agrară incomplet și greșit înfăptuită, pe goana după capitalul străin, cu orice preț, și pe exportul masiv, în special de produse agricole, în căutare de devize a fost plătită scump de poporul filipinez. Peste 60 la sută din populație s-a plasat sub nivelul oficial admis al sărăciei, a crescut mizeria, s-au extins bolile și mortalitatea, a scăzut nivelul de cultură al maselor. A apărut, astfel, o pătură de profitori și spoliatori, deosebit de activi. O mare parte din sumele și bunurile sustrate circuitului public — a susținut, cu argumente, opoziția filipineză — au aprovisionat „curtea despotului fără coroană“ de la Manila. „E vorba de o veritabilă monarhie neconstituțională — declarau opoziții regimului. Marcos se comportă ca un suveran, iar soția sa, Imelda, ca o regină. Ei doi exercită puterea în mod arbitrar, ca într-o dictatură perfectă“. (Perfectă similitudine cu o altă „pereche“ celebră, de pe malurile Dîmboviței, cu care, de altfel, au existat relații mai mult decât „speciale“. Cine se aseamănă se adună !)

Spre deosebire de alte regimuri necomuniste din sud-estul Asiei — de pildă, cel thailandez, malayezian, singaporez, chiar indonezian, ce cunosc forme parlamentare de guvernare, cu diferite grade și forme de democrație —, regimul Marcos nu a acceptat nici o concesie în guvernarea sa deplin autoritară. În acest sens, el s-a folosit și de lipsa unei alternative politice, datorate existenței unei opoziții slabe, strivite de regim și afectate de lupta pentru putere a reprezentanților ei. În fruntea acestei opoziții s-au aflat Partidul liberal și liderul său, senatorul Benigno Aquino. Arestat după proclamarea legii marțiale, apoi, eliberat numai pentru a pleca în exil în SUA, Benigno Aquino a decis să revină în țară, după ridicarea stării de urgență, în 1981. Asasinarea sa, chiar în momentul în care cobora din avion, pe aeroportul din Manila, a constituit punctul declanșator al riposteii față de regim. A fost, mai întâi, o ripostă nonviolentă, exprimată prin greve, neplata impozitelor, demonstrații pașnice, boicotarea alegerilor, practic „o campanie de nesupunere civică“. Dar, treptat, a devenit tot mai evidentă radicalizarea poziției exprimate față de administrația lui Ferdinand Marcos. Și nu numai de către populația filipineză, de diversele ei categorii și instituții — studenți, munci-



Valul revoltei populare



Cad dictaturile, cad și simbolurile acestora: de pildă, imensul bust al lui Ferdinand Marcos, înălțat pe o colină din nordul Manilei

tori, clerul catolic, cercuri de afaceri. Inseși Statele Unite s-au distanțat de fostul aliat, recunoscând că viitorul fostei sale colonii — pe teritoriul căreia deține, încă, importante baze și instalații militare — depinde de revitalizarea procesului de democratizare.

La începutul anului 1986, un trimis special al președintelui american l-a sfătuit, cu insistență, pe președintele filipinez să organizeze alegeri legislative anticipate. Acestea au loc la 7 februarie, dar desfășurarea și rezultatele sînt contestate de opoziție, care învinuiește guvernul de fraudă. În atmosfera efervescentă creată după alegeri, atitudinea armatei filipineze apare drept un factor decisiv pentru menținerea sau prăbușirea regimului. În aceste momente de maximă însemnatate, intervine decizia grupului de ofițeri și lideri politici — între care ministrul apărării, Juan Ponce Enrile, și șeful Statului Major, Fidel Ramos, — de a se pune în sprijinul mișcării populare pentru înlăturarea regimului dictatorial.

La 24 februarie 1986, are loc ceea ce un trimis special al agenției „France Presse” numește „prima revoluție la televiziune”: în timpul uneia din interminabilele conferințe de presă, transmise în direct, ale președintelui Marcos, imaginea se tulbură, apoi, dispare. Cîteva ore mai tîrziu, legătura se restabilește, dar figurile care apar sînt altele: soldați, preoți, ziariști, artiști, prezentatori de programe etc. Se vestește căderea dictaturii. Telefoanele răsună în studio. Se cer precizări, lămuriri, se adresează revendicări, sfaturi... Între timp, dictatorul, împreună cu soția și un grup de colaboratori apropiați, fug la bordul unor elicoptere.

În palatul prezidențial, părăsit în grabă, pătrund mii de persoane; sînt smulse și rupte fotografiile foștilor potenți. Mulțimea este stupefiată de nemăsurata bogăție, de luxul deșantat în care trăia familia dictatorului, într-o țară în care marea majoritate a populației era profund afectată de sărăcie. La Manila, averea sustrasă poporului și adăpostită în seifurile băncilor elvețiene este evaluată la 10 miliarde dolari. Datoria externă „rămasă” țării este de 26 miliarde dolari.

Noua democrație filipineză — al cărei simbol și exponent devine președintele, instalat la 25 februarie 1986, doamna Corazon Aquino, văduva lui Benigno Aquino — moștenește o situație dificilă: instabilitate internă, o puternică mișcare insurrecțională, pe de o parte, de stînga, și pe de altă parte, musulmană, o economie marcată de orientări megalomane, șomaj, inflație, ca și de însemnate datorii externe, raporturi uneori încordate cu o parte a forțelor armate, agitația din rîndurile partizanilor fostului regim și necesitatea găsirii unei rezolvări convenabile problemei bazelor militare americane de pe teritoriul filipinez.

În cei patru ani care au trecut de la instalarea noii puteri în Filipine, s-a realizat o serie de obiective în direcția normalizării, a democratizării procesului intern; au avut loc alegeri, a fost adoptată o nouă Constituție — restabilind sistemul parlamentar bicameral, în vigoare în arhipelag pînă la începutul anilor '70; s-au luat măsuri economice, sociale; s-au stabilit contacte și convorbiri cu mișcările insurrecționale, s-a intensificat dialogul extern. Evaluînd reușitele, ca și dificultățile pe care încă le întâmpină procesul de democratizare, președintele Corazon Aquino se oprea asupra însemnătății, înainte de alți factori, a celui economic, subliniind necesitatea creșterii economice susținute a țării. „Cît timp vom mai putea fi liberi, dacă rămînem în continuare săraci?” — întreba șeful statului. Întrebare importantă nu numai pentru filipinezi...

Liana Enescu

PRAGA

„Carta 77”.

Primul congres legal

La Praga s-au desfășurat lucrările primului Congres în legalitate al „Cartei 77”. Această reuniune a dat prilejul semnatarilor ei ca, după 13 ani de la apariția organizației lor, să poată participa, pentru prima dată, la o întîlnire publică, fără teama de a fi urmăriți de poliție sau arestați. La reuniunea din duminică trecută, semnatarii „Cartei 77” au păstrat un moment de reculegere în memoria colegilor lor decedați și a victimelor persecuțiilor fostelor autorități cehoslovace.

Pînă în anul 1989, „Carta 77” a fost considerată de autorități drept organizație complotistă și antistatală, iar membrii ei au fost persecutați fără milă — este, aceasta, o realitate, astăzi, oficial recunoscută. Operațiunea „anti-artă”, organizată de autorități, crease, la rîndul său, o tensiune deosebită în rîndurile intelectualilor: orice om de artă, care dorea să publice o carte, să scrie o piesă pentru teatru sau televiziune, să realizeze un film sau, pur și simplu, să-și păstreze locul de muncă, era obligat să semneze o declarație prin care condamna activitățile depuse de „Carta 77”.

Lucrările prezentei reuniuni au fost deschise de președintele Cehoslovaciei, Vaclav Havel, unul din fondatorii „Cartei 77”. După alocuțiunea de deschidere a urmat prezentarea diferitelor aspecte legate de activitatea „Cartei 77”.

În urma dezbaterilor din cadrul acestui prim Congres liber, participanții au adoptat o rezoluție în care arată că sînt gata să-și orienteze, și în viitor, eforturile către „respectarea drepturilor omului în noile condiții pe care societatea cehoslovacă le creează treptat. Membrii „Cartei 77” sînt convinși că democrația cehoslovacă are nevoie, ca și pînă acum, de activitatea organizației „Carta 77” și a altor grupări independente care apără drepturile omului. Vom sprijini, în societate, spiritul toleranței și al rațiunii critice, spiritul respectului reciproc, ne vom ridica în apărarea oricărui om nedreptățit”, se arată în documentul adoptat de participanți.

Această decizie, de continuare a activității organizației, a fost prefigurată și argumentată, deși fără referiri directe, într-unul din discursurile președintelui Vaclav Havel care, la începutul acestui an, referindu-se la societatea cehoslovacă, aprecia că „ar fi un act de mare nechezărie dacă am socoti trista moștenire a ultimilor 40 de ani ca pe ceva străin, lăsat prin testament de o rudă îndepărtată. Dimpotrivă, e de datoria noastră să acceptăm această moștenire ca pe un lucru săvîrșit de noi înșine împotriva noastră. Acceptînd-o ca atare, vom înțelege că îndreptarea lucrurilor depinde de noi toți. Nu ne putem îngădui să punem totul pe seama guvernării anterioare, pentru că asta nu numai că nu ar corespunde adevărului, dar, totodată, ar diminua obligația ce-i revine, azi, fiecăruia dintre noi de a acționa independent, liber și rațional, în scopul redresării. (...) Libertatea și democrația înseamnă, totuși, participarea și răspunderea tuturor”.

Democrația și participarea tuturor la un dialog constructiv au fost, de fapt, de la început, trăsăturile fundamentale ale organizației „Carta 77”. Considerăm că nu ar fi lipsit de interes dacă am reda, parțial, cîteva paragrafe din textul documentului ce a constituit actul de naștere al acestei mișcări.

□

În urmă cu 13 ani, la 6 ianuarie 1977, ziarele occidentale au publicat textul unui manifest primit din Cehoslovacia, în care se menționa faptul că, în această țară, nu sînt respectate drepturile omului. Publicarea acestui manifest a avut loc la trei luni după ratificarea, de către Cehoslova-

cia, a Convenției Națiunilor Unite asupra drepturilor civile și politice și asupra drepturilor economice, sociale și culturale. Textul Convenției a apărut în presa cehoslovacă la data de 13 octombrie 1976. Manifestul a fost semnat, inițial, de 242 persoane, printre acestea numărîndu-se personalități marcante ale vieții sociale, politice și culturale ale Cehoslovaciei. Geneza manifestului este menționată chiar în textul acestuia, reflectînd, în același timp, coordonatele principale ale elaborării sale: „„Carta 77” subliniază, prin numele său simbolic, faptul că a fost creată la începutul anului declarat „Anul drepturilor prizonierilor politici”, și în cursul căruia Reuniunea de la Belgrad trebuie să prezinte modul în care obligațiile asumate la Helsinki au fost îndeplinite.” „Responsabilitatea menținerii drepturilor civile aparține, desigur, înainte de toate, puterii politice din stat — dar nu în exclusivitate. Fiecărei persoane îi revine o parte din responsabilitatea pentru condițiile generale și pentru respectarea convențiilor, care sînt obligatorii nu numai pentru guvern, ci și pentru toți cetățenii. Sentimentul acestei coresponsabilități, încrederea în importanța angajărilor civice și dorința de a le duce la îndeplinire, precum și necesitățile generale de a găsi expresii noi și eficace, acestea au fost cele care ne-au dat ideea de a concepe „Carta 77”.” „„Carta 77” reprezintă o comunitate liberă și deschisă a persoanelor cu convingeri, religii și profesii diverse, unite prin dorința comună de a activa individual sau în colectivitate pentru respectarea drepturilor umane și civile în țara noastră și în lume. Aceste drepturi au fost acordate omului prin cele două convenții internaționale, de Actul final al Conferinței de la Helsinki, de numeroase alte documente care condamnă războiul, folosirea forței sau a opresiunii sociale sau intelectuale și care au fost exprimate succint în Declarația Universală a Națiunilor Unite privind Drepturile Omului, adoptată în anul 1948.

„Carta 77” nu constituie o bază pentru o activitate politică de opoziție. Ea doarește să servească interesele comune”.

„Ca semnatori ai acestui manifest, încredințăm sarcina de a acționa ca purtători de cuvînt ai „Cartei 77” pe dr. Vaclav Havel, prof. Jiri Hajek și prof. Jan Patočka.

„Carta 77” își va aduce contribuția la crearea unui cadru în care toți cetățenii Cehoslovaciei să poată munci și trăi ca ființe umane libere”.

Adrian Dascălu

Bantustane

Guvernul bantustanului Lebow, una din creațiile artificiale ale regimului rasist de la Pretoria pentru a marginaliza populația africană, a cerut desființarea acestor formațiuni teritoriale. Sistemul bantustanelor este „ilegal”, promovează etnicitatea și servește divizării pentru a domina mai bine”, se arată în declarația guvernului. Ea cere o restructurare a autorităților regionale și locale sub un singur guvern și pe o bază „nerasială”. Relevăm că, în ultimul timp, s-au înregistrat numeroase tulburări în bantustanele din R.S.A., unde trăiește aproape jumătate din populația țării.

Lagăre

Șeful statului bulgar, Petăr Mladenov, a cerut Procuraturii să facă o anchetă în legătură cu informațiile privind existența, în perioada 1959—1962, a unui lagăr de muncă la Loveci (centrul țării). Ziarul „Rabotnicesko Delo” a publicat un document din arhivele Consiliului Suprem (instanță conducătoare) al P.C. Bulgar, care amintește de existența, în aceeași perioadă, a unui alt lagăr în satul Scravena (nord-vestul țării). Aceste lagăre au fost, probabil, create prin ordin verbal, fără un document scris.

Cerere

Congresul Mondial Evreiesc a cerut din partea viitorului guvern al R.D.G. o „declarație clară și sinceră” în care să recunoască responsabilitatea germană pentru holocaust. Sprijinul față de unitatea germană a fost condiționat de solicitarea ca o Germanie unită să nu întrețină nici un fel de relații de colaborare în domeniul militar cu state aflate în stare de război cu Israelul.

Semtex

În cadrul unei conferințe de presă organizate la Londra, președintele Cehoslovaciei, Václav Havel, a relevat că guvernul său a oprit exportarea în Libia a puternicului exploziv „Semtex”, dar guvernul anterior a livrat libienilor peste 1000 de tone din respectiva substanță. „Aceasta înseamnă că terorismul mondial are suficient «Semtex» pentru 150 de ani” — a arătat președintele cehoslovac.

Consilieri

U.R.S.S. a informat Washingtonul că și-a retras consilierii militari din zonele din Etiopia în care trupele guvernamentale ale acestei țări luptă împotriva forțelor separatiste — a declarat un purtător de cuvânt al Departamentului de Stat. Totodată, o oficiali-



„Monument” pentru demascarea totalitarismului: un octopod de culoare roșie, intruchipind un „personaj” al noului film cehoslovac intitulat „Fjinte stranii”. A fost plasat în Piața Venceslav, din Praga

tate a acestui departament, care a dorit să nu-i fie dezvăluită identitatea, a afirmat că, numai cu două-trei luni în urmă, în Etiopia se aflau „cîteva mii” de consilieri militari sovietici.

Verificare

Împuterniciții guvernamentali cu dizolvarea fostei securități a R.D.G. (Stasi) au convenit ca toți cei 400 de deputați ai Camerei Populare nou alese să fie verificați dacă au fost sau nu colaboratori ai fostului Serviciu al Securității de Stat. Episcopul Bisericii Evanghelice, Gottfried Forok, a dat publicității, la Berlin, o scrisoare adresată tuturor partidelor ce au reprezentanți în Camera Populară, cerându-le consimțământul pentru această verificare. Documentele securității urmează să fie cercetate de un avocat, un reprezentant al bisericii și de persoane desemnate de fiecare partid în parte.

Depoziție

Într-o depoziție făcută în forul legislativ american, fostul președinte al S.U.A., Richard Nixon, a subliniat răspunderea mare pe care o poartă America pentru succesul procesului de democratizare din Europa răsăriteană și a cerut Administrației să facă tot ce-i stă în putință spre a asigura continuarea în ritm susținut a reformelor. Nixon a

ales drept exemplu Polonia pentru a ilustra punctul său de vedere despre pericolul apariției deziluziilor în cazul în care reformele nu dau rapid rezultatele scontate. Polonia a trecut la reforma prețurilor, la o economie de piață, însă condițiile economice dezastruoase moștenite de la regimul comunist au generat imediat inflație, șomaj, scăderea puterii de cumpărare și, prin urmare, și greve.

Reședință

Potrivit unui decret difuzat la Moscova, locul de reședință a președintelui U.R.S.S., Consiliului prezidențial și Consiliului federației U.R.S.S. este Kremlinul.

Dimensiuni

Lideri și oficialități din peste 100 de țări vor participa, luna viitoare, la Londra, la o conferință consacrată găsirii celor mai eficiente modalități de combatere a traficului și cererii ilegale mondiale de heroină și cocaină. „Rețeaua producției, transportului și consumului de asemenea droguri are dimensiuni mondiale și, de aceea, intenționăm să ne reunim pentru a căuta împreună cele mai bune soluții” — declara, recent, Lynda Chalker, ministru la Foreign Office. Conferința menționată va avea loc în perioada 9—11 aprilie și va fi organizată de Marea Britanie și de Națiunile Unite.

În timp ce sațeliții artificiali se rotesc în jurul Terrei, cind programele de accelerare a cuceririlor științei și tehnicii sînt tot mai susținute, în Africa, la umbra deasă a pădurilor tropicale, se continuă practicarea unor rituri ancestrale, misterioase, adesea barbare — notează, într-un amplu articol, ilustrat cu numeroase exemple agenția „France Presse”. Ceea ce



vedeți în imaginea alăturată nu reprezintă, însă, vreunul din exemplele menționate, ci un aspect de la tradiționala sărbătorire, de către studenți, a primei zile de primăvară, în orașul vechi din Varșovia. Din păcate, frumoasa manifestare s-a încheiat printr-o încăierare cu poliția

Reputatul tenor Luciano Pavarotti, sărutînd mina reginei-mamă a Angliei, după... „Elisirul dragostei”. Delicat gest a fost surprins de fotoreporterii după finalul spectacolului de gală cu opera menționată, desfășurat la Londra



Tiraje

Cotidianul „Rude Pravo“ a publicat poziția comună a PC din Cehoslovacia și a redacției privind proiectul acordului de reimpărțire a hirtiei de ziar, se arată într-o notă din „Mlada Fronta“, ziar al tineretului. „Din cauza proastei planificări a absolut totului în această țară, pe care au făcut-o comunistii, astăzi este catastrofală și situația aprovizionării cu hirtie de ziar. Și astfel, într-o perioadă în care „Rude Pravo“ își va tipări radios un tiraj aproape dublu, comparativ cu al nostru, „Mlada Fronta“, care lipsește permanent de pe piață, trebuie să-și reducă tirajul întrucât comunistii nu sînt dispuși să cedeze și se folosesc, în continuare, de privilegiile pe care și le-au acordat ei înșiși în trecut. Nu numai că nu putem mări tirajul, ci, dimpotrivă, ne vor lipsi cel puțin 500 tone de hirtie“, se scrie în notă.

Echipaj

Startul echipajului cosmic sovieto-nipon a fost fixat, preliminar, pentru 2 decembrie a.c. — s-a anunțat la Moscova, potrivit agenției „TASS“. La ora actuală, pentru acest zbor comun se pregătesc, la centrul sovietic de specialitate, doi colaboratori ai unei companii japoneze de televiziune.

Tranzacție

Sub titlul „Exhumare cu semne de întrebare“, ziarul „Zemedske Zname“ dă în vileag o „afacere“ cu tutun conținând substanțe radioactive. Se relevă că, înainte de 10 noiembrie anul trecut, firma bulgară „National-International“, cu sediul la Geneva, a expediat, în Bulgaria, 16 tone de tutun italian care, potrivit analizelor făcute la Sofia, dar înfirmate în Italia, conținea o importantă cantitate de substanțe radioactive. Dar, se arată, tranzacția a adus un venit în valoare de un milion de dolari. Ce s-a întâmplat cu acest tutun? O parte a fost expediată gratuit combinatelor bulgare de resort pentru a fi transformate în țigări „Arda“, „Femina“ și „BT“, iar cealaltă aruncată în zona de lacuri din apropierea orașului Razdrag, arată ziarul. Autorul articolului propune o anchetă a procuraturii generale pentru elucidarea acestei „afaceri“, relevă agenția „BTA“.

Vaccin

Doi studenți din Novi Sad au pus la punct programul „Devir“, care, afirmă ei, este un „vaccin“ universal pentru virușii computerelor. Spre deosebire de vaccinurile elaborate pînă acum, care distrug doar un tip de virus, „Devir“ elimină efectiv toate felurile cunoscute (66) și cele care ar

mai putea apărea, de viruși de computere, informează agenția „Taniug“.

Marcaje

Printul Norodom Sianuk a acuzat Vietnamul că, într-un număr de provincii sudice, acesta a modificat granițele, împingînd marcajele cu cîțiva kilometri spre interiorul Cambodgiei, în înțelegere cu regimul Heng Samrin /de la Pnom Penh. Printul Sianuk a comunicat acest lucru unui număr de 70 de diplomați pe care i-a primit la reședința sa din Beijing, înregistrarea inițială fiind transmisă presei. Cu aceeași ocazie, el a acuzat Vietnamul de colonizarea aproape completă a două mari provincii cambodgiene nordice — Ratankiri și Mondul-kiri — unde, potrivit afirmațiilor lui, vietnamezii au ajuns să reprezinte 90 la sută din populație, în timp ce khmerii roșii au devenit o minoritate națională. Printul Sianuk susține, de asemenea, că Vietnamul nu și-a retras, în întregime, trupele, anul trecut în septembrie, menținînd încă circa 40.000 de soldați, pe lângă cei aproape 100.000 membri ai poliției. El a cerut comunității internaționale să facă presiuni asupra Vietnamului pentru a-și retrage trupele și alți naționali, argumentînd că nu se pot ține alegeri generale într-o țară cu șase milioane de cetățeni cambodgieni și un milion de vietnamezi.

„M-19“

Carlos Pizarro Leon-Gomez, în vîrstă de 38 de ani, a fost desemnat candidat la președinția Republicii Columbia în alegerile de la 27 mai, de către gruparea „M-19“, al cărei comandant a fost — transmite agenția „EFE“. Decizia a fost adoptată pentru a deschide calea unei puternice mișcări naționale pentru pace, democrație și dreptate socială în țară. În zilele de 8 și 9 martie, „M-19“ a depus armele și s-a destrămat ca grupare de gherilă, în urma negocierilor de pace cu guvernul președintelui Virgilio Barco, după 16 ani de luptă armată.

Precizări

Intr-o conferință de presă, desfășurată în capitala emiratului Bahrein, unde se află în vizită oficială, ministrul de externe al R.P. Chineze, Qian Quichen, a declarat că țara sa se opune „emigrării evreilor sovietici și instalării lor în teritoriile ocupate“ de Israel, transmit agențiile internaționale de presă. Considerăm că o astfel de acțiune contravine procesului de pace în Orientul Mijlociu, a apreciat Qian Quichen, care a precizat că țara sa va susține poziția statelor arabe și a palestinienilor, în cazul în care această problemă va fi dezbătută de Consiliul de Securitate al ONU.

de MATTY



Ai grijă! Pînă nu te lămurești, nu vorbi de rău pe nici unul din cele 54 de partide...

Premiu

Administrația muzeului Isabella Gardner din Boston, de unde, în urmă cu cîteva zile, au fost furate 11 tablouri în valoare de mai multe sute de milioane de dolari, a anunțat că va plăti un milion de dolari celui ce va contribui la găsirea acestora. Consemnăm declarația directorului muzeului, potrivit căreia recompensa va fi plătită chiar și hoșilor, în cazul în care aceștia vor returna operele de artă furate.

Improprii

Cel puțin 2.800 tone de griu importat din Statele Unite au fost declarate „improprii consumului“ de către Comisia de control a produselor din portul Annaba. Pagubele au fost pro-

vocate de infiltrările de apă în calele cu cereale ale navelor, în urma unei furtuni în Atlanticul de Nord, unde au fost surprinse în drum spre Algeria. Autoritățile algeriene susțin că acesta nu este singurul caz de expediere, de către Statele Unite, a unor mărfuri degradate. Acum două luni, s-a anunțat importul de 600 tone lapte praf contaminat, 22.000 tone de zahăr degradat și 739 tone de concentrat de tomate impropriu consumului.

Proiect

Camera Comunelor, a adoptat, la cea de-a doua lectură, textul unui proiect de lege prin care se permite judecarea foștilor criminali de război naștiți care se află în Marea Britanie sau care au dobîndit cetățenie britanică.



Au început pregătirile pentru renovarea Porții Brandenburg. Lucrările la istoricul monument din centrul Berlinului se vor încheia cu prilejul sărbătoririi a 200 de ani de la ridicarea sa, eveniment ce va fi celebrat în 1991. În imagine: statuia în bronz a Victoriei, în greutate de cinci tone, a fost dislocată de pe cvadriga Porții, urmînd să fie transportată într-un atelier, în vederea restaurării.



Anul trecut, în februarie, Asociația bulgară a comunicațiilor a emis un timbru cu prilejul Festivalului de satiră și umor din Gabrovo. Acesta reprezintă statuia lui Don Quijote (în imagine) din orașul amintit, operă a sculptorului Gheorghe Ceapkunov. A fost realizată din deșeuri de fier

Austeritate

„Sintem gata să trecem printr-o perioadă de austeritate și de dificultăți, numai să evităm împrumuturile prea mari din străinătate”, a declarat ministrul indian al finanțelor, Mahdu Dandavate, punând pe seama guvernului precedent deficitul bugetar actual al țării, de 6,9 miliarde dolari. El a prezentat în Parlament proiectul de buget al noului guvern pe exercițiul financiar 1990—1991, angajându-se să acționeze pentru reducerea deficitului bugetar și al balanței comerciale, pe baza unei serii de impozite și drepturi vamale. Primul buget al guvernului de coaliție — Frontul Național —, condus de Vishwanath Pratap Singh, acordă un rol sporit apărării, pentru care se vor aloca 18 la sută din cheltuieli.

Decepție

Afirmând că este „extrem de decepționat” de „escaladarea „totalitarismului” în Cuba, președintele american, George Bush, a adresat președintelui cubanez, Fidel Castro, apelul „de a da o șansă democrației”, relatează agenția „France Presse”. „Aș prefera să constat că (Fidel Castro) abandonează politica sa de militarizare excesivă a Cubei și că oferă o șansă democrației”, a subliniat Bush în alocuțiunea rostită la o întâlnire cu membrii Congresului, consacrată situației din America Centrală și Cuba. El a apreciat că ajutorul pe care S.U.A. preconizează să-l acorde pentru Panama și Nicaragua ar putea „spori presiunile în vederea unei schimbări” în Cuba.

Aminare

Deși nu s-a confirmat oficial, ziarul „Borba” — considerat o sursă bine informată — vorbește despre o posibilă nouă aminare — a doua — a plenarei Comitetului Central al Uniunii Comunistilor din Iugoslavia, după eșecul celui de-al 14-lea Congres extraordinar al acestui partid. Reprogramarea primei sesiune plenare după Congres (ultima dată fixată era 22 martie), confirmă faptul că U.C.I. nu a reușit să-și consolideze rîndurile în urma sciziunii produse la Congresul din ianuarie, amînat sine die, comentează agenția „Taniug”.

Intenție

Primul ministru al Maltei, Fenech Adami, a declarat că țara sa intenționează să facă, oficial, cerere de aderare la Piața comună, la sfîrșitul acestui an. În opinia sa — transmite agenția „Reuter” — oficialitățile malteze au greșit că nu au încercat să adere la CEE mult mai devreme. În urma evoluțiilor politice din Europa răsăriteană, Malta nu mai poate rămîne în afara CEE, a spus Adami.

Plan

Președintele Etiopiei, Mengistu Haile Mariam, a prezentat, în cursul unei convorbiri la Addis Abeba cu ministrul canadian pentru problemele ajutorului și dezvoltării, Monique Landry, un plan vizînd instaurarea unui sistem pluripartit, ca parte a

unor reforme mai ample prin care se va renunța la marxism și va fi permisă economia particulară în economie. El a anunțat, de asemenea, o reorganizare a Partidului Muncitoresc Etiopian, de guvernămînt, pentru a deveni un partid național, cu o bază largă și neideologic.

Retragere

Agencia „CTK” transmite că, pînă la 19 martie, din Cehoslovacia au fost retrase 54 de garnituri de tren cu trupe și tehnică de luptă sovietică și 11 convoaie de autocamioane. Aceasta înseamnă că de pe teritoriul țării au plecat 4211 militari sovietici, 304 tancuri, 316 mașini și transportoare blindate, 72 piese de artilerie

în atmosferă, iar celelalte piese ar urma să se desprindă de pe orbită în următoarele două pînă la „șapte săptămîni”.

Raport

Manifestațiile de masă ale etnicilor albanezi din provincia Kosovo, între 24 ianuarie și 3 februarie, la care au luat parte circa 210.000 de persoane, s-au soldat cu 27 de morți și 110 răniți în rîndul demonstranților. Demonstrații au rănit, la rîndul lor, 47 de persoane, se arată în raportul guvernamental privind activitatea poliției în Kosovo, prezentat în parlament și reluat de ziarul „Borba”. În document se afirmă că poliția acționat în conformitate cu



Peste Forumul roman din Cetatea Eternă, soarele a devenit canicular îndemnînd turiștii la „douce far niente”...

și 1.154 automobile. Retragerea trupelor se desfășoară, în continuare, conform graficului.

Pierdere

Pentagonul a admis pierderea unui satelit secret lansat la 28 februarie de către naveta spațială „Atlantis” și care, potrivit unor surse specializate, era destinat supravegherii regiunilor din nordul U.R.S.S. Purtătorul de cuvînt al Departamentului apărării, Pete Williams, a recunoscut că declarația Pentagonului, potrivit căreia misiunea „Atlantis” și-a atins obiectivele, nu se referă decît la navetă, și nu la satelit. El a precizat că nu poate furniza nici un detaliu asupra stării satelitului, fiind vorba de o misiune secretă. Dar, a menționat purtătorul de cuvînt, „comandamentul spațial al S.U.A. supraveghează condiția pieselor asociate la misiunea STS-36 Atlantis. Două din aceste elemente au intrat deja

legea, utilizînd armele de foc doar atunci cînd „viața lor sau a persoanelor nevinovate a fost în pericol”. „Doar prin acțiunea fermă a poliției s-au preîntîmpinat acțiunile de terorism și degenerarea demonstrațiilor într-un război civil”, se spune în document.

Confirmare

Anton Lubowski, membru al conducerii SWAPO din Namibia, asasinat la 12 septembrie la Windhoek, era membru al serviciului de spionaj sud-african — a declarat, la Pretoria, judecătorul Louis Harms, însărcinat cu anchetarea acestui caz. Harms, care conduce Comisia de anchetă asupra asasinatului „Escadron al morții” al armatei sud-africane, a confirmat, astfel, declarațiile făcute în parlamentul sud-african de ministrul apărării, Magnus Malan, potrivit căruia Lubowski lucra pentru serviciile de informații ale armatei sud-africane.

Rubrică realizată de Vasile Crișu

„Minoritatea turcă din România — o punte a prieteniei“

Declarație a ambasadorului Turciei la București,
dl. Tugay Ulucevîk

Aș dori să vă spun, în primul rând, că între Turcia și România nu există evenimente care pot fi înregistrate ca neplăcute. Ca ambasador, pot să vă vorbesc numai despre lucruri pozitive, dar aș vrea să adaug, imediat, faptul că cea mai mare neplăcere a poporului turc, în relațiile cu cel român, a fost faptul că, pînă de curînd, poporul român a avut de suferit de pe urma multor lipsuri. Relațiile româno-turce, care sînt tradiționale, s-au desfășurat pe baze prietenești. Poporul turc și guvernul său au primit cu bucurie victoria Revoluției poporului român și și-a exprimat, încă din primele momente, solidaritatea față de aceasta. Noile condiții pe care le-a creat Revoluția în România nu au adus îmbunătățiri numai poporului român, ci au creat și un mediu prielnic relațiilor româno-turce. Ambele țări împărtășesc aceleași idealuri comune: libertate, democrație, stabilitate, respectarea drepturilor omului și dezvoltarea pe baze trainice a acestora.

Turcia consideră România nu numai o țară vecină, ci și prietenă. Din punct de vedere geografic, cele două țări sînt apropiate, ele fiind așezate în zona balcanică a Europei. Nu există nici o problemă de ordin politic între noi. Există numai un potențial mare de dezvoltare a relațiilor în domeniul comerțului, economiei, turismului. Acum, ambele țări trebuie să concluzioneze pentru a dezvolta potențialul existent în amintitele domenii. Vreau să subliniez faptul că și minoritatea turcă ce trăiește în România trebuie să-și aducă o contribuție suplimentară la prietenia dintre cele două țări. Noi dorim ca minoritatea turcă din România să fie o punte a prieteniei între România și Turcia.

Declarație consemnată de Ștefan Cârjă

Stanimir Petkov

Consulul Ambasadei bulgare
la București

„Situația a revenit la normal“

Ne-am adresat Ambasadei bulgare la București cu rugămintea de a face unele precizări privind situația la frontiera româno-bulgară. Domnul consul Stanimir Petkov a avut amabilitatea de a ne vizita la redacție, pentru a afirma următoarele:

■ Doresc să mulțumesc revistei „Lumea azi“, și din partea domnului ambasador, pentru posibilitatea oferită de a face unele precizări în legătură cu situația creată la granița româno-bulgară și bulgaro-turcă.

După cum știți, vama turcă a pus unele restricții intrării în Turcia a unor bunuri. Mai mulți turiști români tranzitează prin Bulgaria, așteptînd să intre în Turcia. La un moment dat, pentru formalitățile vamale s-a făcut o coadă de 5 kilometri, la care așteptau 600 de autobuze și autoturisme, dintre care majoritatea înmatriculate în România. Circulația în ambele sensuri se blocase. Cum zona respectivă este fără prea multe sate și cu o rețea comercială redusă, s-au creat o serie de dificultăți, autoritățile noastre țîndu-se de apa-

riția unei eventuale epidemii. Drept urmare, autoritățile bulgare au luat unele măsuri urgente pentru a rezolva situația. Au avut loc convorbiri cu autoritățile turce. La Ministerul bulgar al afacerilor externe au fost chemați ambasadorii și consulii României și Turciei. A fost dat publicității un anunț din partea Direcției consulare a M.A.E. bulgar.

În consecință, s-au introdus unele măsuri restrictive cu privire la intrarea în Bulgaria a cetățenilor români care se deplasează în Turcia. Precizez, însă, că aceste măsuri au fost luate pentru o perioadă de timp limitată. Doresc să menționez că, în prezent, nu există aglomerație la punctele de trecere a frontierei. Tranzitul se efectuează normal, situația a revenit la normal. În momentul de față, nu există nici o restricție pentru cetățenii români de a vizita Bulgaria sau de a tranzita prin țara noastră, în drum spre Turcia sau alte țări.

□ Există anumite restricții vamale?

■ Dorim să atragem atenția că orice cetățean străin este obligat să respecte reglementările vamale în vigoare ale țării noastre.

Încă o dată, țin să mulțumesc revistei „Lumea azi“ pentru solicitarea de a clarifica situația, aceasta reprezentînd încă o dovadă a înțelegerii și bunei vecinătăți între cele două țări prietene.

Declarație consemnată de
Rodica Dumitrescu

Precizări

privind reglementările vamale

Aș dori ca, prin intermediul dumneavoastră, să fac anumite precizări pentru opinia publică din România în legătură cu relațiile bilaterale și cu călătoriile în Turcia ale poporului român prieten.

Turcia este bucuroasă pentru libertățile poporului român și, în acest cadru, pentru faptul că și-a dobîndit dreptul de a călători. Numărul turiștilor români, care au vizitat, după Revoluție, Turcia, a crescut considerabil. Este o evoluție care dă satisfacție Turciei și Ambasadei sale de la București. După cum știți, între cele două țări prietene, România și Turcia, nu există viză de intrare pentru vizitele în scop turistic. România este una dintre puținele state pentru care Turcia nu aplică viză.

Independent de acest lucru, cetățenii proveniți din țări străine și chiar cetățenii turci trebuie să se supună unor reguli vamale și ale ordinii publice.

În Turcia, este interzisă introducerea obiectelor în scop comercial. În ultima vreme, s-a constatat că cetățenii români, care au intenționat să intre în Turcia pe căi rutiere, au avut asupra lor tipuri și cantități de mărfuri nepermise de reglementările vamale. De exemplu, numeroși cetățeni români au dus unele de îmblărie și burghie. Nu se poate spune că acestea sînt obiecte necesare unui turist. Chiar dacă ne gîndim că un turist are un „hobby“ pentru îmblărie, faptul că duce cu el câteva truse de îmblărie arată clar scopul în care face acest lucru. Desigur, este interzisă introducerea în Turcia a diverselor feluri și cantități de mărfuri nepermise de reglementările vamale. Turistul, ce are asupra sa asemenea mărfuri, fie se întoarce, fie le predă la depozitele vamale, în vederea recuperării la ieșire. Această situație impune, însă, efectuarea unor formalități de durată pentru fiecare turist. Ca urmare, intrarea în Turcia devine anevoioasă și se formează cozi de automobile la punctul de frontieră. De exemplu, în ultimele zile, din această cauză, la punctul de frontieră dintre Bulgaria și Turcia, Dereköy, s-a format o coadă lungă de 7—8 km, constituită din automobilele turiștilor români. Această situație îngreunează intrarea în Turcia a cetățenilor turci, ca și a cetățenilor din celelalte țări.

Dorința cetățenilor români de a vizita Turcia ne face plăcere. Numai că am dori ca ei să manifeste înțelegere și să colaboreze cu noi. Să nu ducă în Turcia mărfuri spre vînzare. Nu va fi permisă introducerea acestora în Turcia. De asemenea, din cauza formalităților de depozitare a acestor mărfuri la vamă, vor pierde timp și ei, și ceilalți turiști.

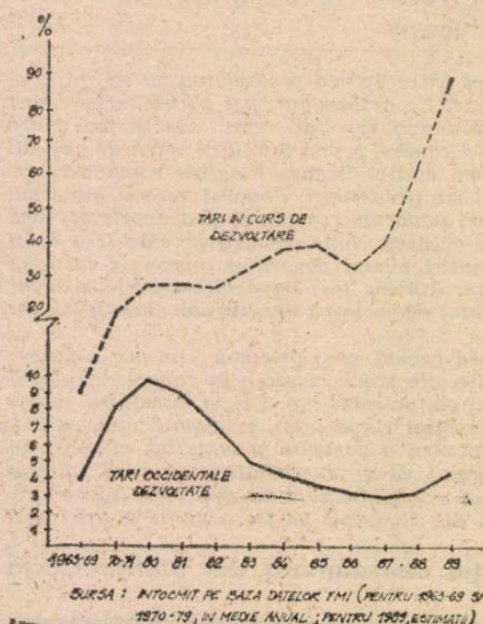
Trebuie să menționez și faptul că obiectele de tipul și în cantitățile pe care legea nu le permite, chiar dacă turistul le lasă la vamă, funcționarii vamali nu sînt obligați să le depoziteze. Astfel, turistul ar putea fi pus în situația de a se întoarce. În acest sens, amintesc că obiectele aduse spre comercializare de turiștii români au umplut depozitele de la punctele de vamă din Turcia. Dacă, în câteva zile, felul și cantitățile de mărfuri aduse de turiștii români au se vor reduce, există probabilitatea ca organele de frontieră turcești să nu le mai permită intrarea în Turcia. Dacă drepturile recunoscute și posibilitățile asigurate turiștilor sînt folosite negativ, autoritățile care au recunoscut aceste drepturi și posibilități le revocă. Turiștii sînt respectați în măsura în care ei înșiși respectă regulile.

Inflația: este inevitabilă? poate fi controlată? (2)

Inflația, după cum s-a arătat în numărul trecut al revistei, este un fenomen ce se manifestă pretutindeni. Dar, de la țară la țară, de la o perioadă la alta, cauzele, dimensiunile, formele și implicațiile diferă.

Fenomenul este, pur și simplu, devastator în țările slab dezvoltate. Aici, inflația are, în general, cauze structurale, legate de insuficiența globală a resurselor materiale, tehnologice și financiare, în comparație cu nevoile sociale. Se adaugă, în unele din aceste țări, gestiunea ineficientă a resurselor existente, alocarea sau dirijarea lor nu spre necesitățile cele mai stringente. Grave sînt consecințele inflaționiste ale fluctuațiilor condițiilor de preț, dobînzii și cursuri valutare de pe piețele internaționale, care sînt disproporționate resimțite în economia fragilă și dezarticulată a țărilor respective. În multe din aceste țări, guvernele încearcă să facă față dificultăților prin finanțări ale băncilor de emisiune (de fapt, bani fără acoperire economică), prin masive devalorizări ale monedei proprii, care au, în principiu, un efect concurențial de ieftinire a exporturilor, dar care scumpesc puternic importurile, antrenînd substanțiale presiuni inflaționiste pe plan intern. Aceste presiuni sînt exacerbate psihologic de neîncrederea în economia proprie și în moneda națională. Nu în ultimul rînd, inflația, în medie pe ansamblul țărilor în curs de dezvoltare, este, potrivit datelor Fondului Monetar Internațional, de circa 40 la sută anual, cu diferențieri mari, de la 15—20 la sută în unele țări, pînă la 60—80 la sută și chiar peste 100 la sută anual în altele.

Diferite sînt, în principal, cauzele, precum și dimensiunile inflației în țările dezvoltate cu economie de piață. Deși trebuie evitate generalizările simplificatoare, există multe trăsături comune ale determinărilor fenomenului în țările respective. Acesta a intrat, în forță, în preocupările de analiză ale economiștilor occidentali, în cele politice ale autorităților guvernamentale în anii '70, cînd rata inflației, în aproape toate țările apusene, a cunoscut, deși diferențiat, o puternică sporire, după ce, în anii '60, fusese relativ slabă și deci puțin îngrijorătoare. Opinia care prealase pînă atunci era că inflația ar fi un „rău necesar”, că ea ar constitui „prețul ce trebuie plătit pentru asigurarea creșterii economice”: menținerea unei conjuncturi înalte, printr-un excedent continuu al cererii (în expresie monetară) asupra ofertei, ar fi preferabilă unei politici de păstrare, cu orice chip, a stabilității prețurilor, prin măsuri restrictive, care pot compromite însăși creșterea economică. Se mersese, însă, și mai departe, avînsîndu-se ideea că o inflație „moderată” și „controlată” ar fi nu numai inevitabilă, dar și de dorit, constituind un factor care favorizează creșterea economică. Aceasta, potrivit concepției că un excedent în doze mici, dar permanent, al cererii (în expresie monetară) asupra ofertei ar avea, ca efect, atragerea, prin „inducție”, a ofertei la nivelul cererii și ar determina o creștere a producției, a activității economice. Ca urmare, fusese prac-



Rata anuală a inflației

ticată, pe perioade îndelungate, o politică de „bani ieftini” — larghețe în acordarea creditelor și menținerea dobînzilor la un nivel redus —, fusese promovat deficitul bugetar voit și sistematic, iar, pe calea îndatorării publice, autoritatea statală efectuase cheltuieli mai mari decît veniturile sale curente. Cu alte cuvinte, fuseseră inoculate continuu economiei doze monetare stimulative. În promovarea unei asemenea politici, majoritatea păreriilor economice influente au identificat explicațiile principale ale proliferării și accelerării inflației în Occident. S-a susținut că, drept rezultat, după o perioadă mai îndelungată, fenomenul inflaționist, acumulîndu-se, a scăpat de sub control, depășind limitele inflației „tîrtoare”, „moderate”, considerată „creatoare”, intrînd într-o fază de inflație excesivă („cu două cifre”), rezistentă la un întreg arsenal de terapii antiinflaționiste și, avînd, dimpotrivă, efecte de dezechilibrare a structurilor economice și monetare.

În aceste condiții, în țările occidentale a fost luată, la începutul anilor '80, o opțiune dramatică: jugularea inflației de stabilizatoare, chiar dacă prețul social — creșterea puternică a șomajului — urma să fie deosebit de important. Măsuri draconice au fost adoptate pe linia scumpirii exorbitante a creditului, prin dobînzii excesive, ceea ce a dus la restrîngerea severă a masei monetare și, deci, la temperarea inflației. În același timp, însă, scumpirea creditului a subminat investițiile, și relativă (și, pentru o perioadă, chiar absolută) scădere a activității economice a antrenat, în scurt timp, o majorare substanțială a cotei șomajului în totalul forței de muncă, în unele țări fiind vorba chiar de o dublare. Socoteala a fost clară: decît afectarea întregii populații și economiei, printr-o inflație destabilizatoare, este preferabilă acceptarea unui șomaj chiar de 10 la sută din forța de muncă, susținut,

desigur, financiar, prin ajutoarele de securitate socială, pe care țările respective, bogate fiind, și le puteau permite. Rata inflației, de la mijlocul anilor '80, a scăzut în medie, pe ansamblul țărilor occidentale dezvoltate, la circa 3—4 la sută anual, noile tehnologii au dat posibilitatea unei relansări ulterioare a activității economice, șomajul a bătut în retragere, dar a rămas, în continuare, la cote ridicate, oricum superioare celor din anii '70.

Un caz, evident deosebit, de inflație îl constituie cel al țărilor cu planificare centralizată. O bună bucată de vreme, regimurile din aceste țări au pretins că inflația era un fenomen strict „capitalist” și că „socialismul”, tocmai prin planificarea centralizată, are mijloace de a-l evita.

S-a încercat chiar să se asocieze „socialismul planificat” cu mitul stabilității prețurilor. La adăpostul lipsei de transparență în societate — absență resimțită puternic în domeniul economic —, inflația a fost ascunsă statistic, deși semnele ei erau mereu mai evidente în viața economică. Atît timp cît inflația nu căpătase proporții și cît creșterea prețurilor, în schimburile internaționale, nu fusese prea ridicată — situație specifică anilor '60 și începutului deceniului următor — se părea că se va putea continua în acest mod. Dar factorii generatori de inflație operau masiv în economiile acestor țări, și fenomenul s-a accentuat treptat. În plus, a intervenit explozia prețurilor pe plan mondial în anii '70, care antrena consecințe severe chiar și în condițiile slabei implicări a țărilor respective în schimburile internaționale. În context, nu doar eforturile de ascundere a inflației au devenit tot mai dificile, dar a apărut însăși necesitatea unui stringent răspuns economic, pentru a se înfrunta fenomenul și implicațiile sale.

În acest moment, s-a produs o primă sciziune în „lumea socialistă” în problema inflației. Iugoslaviei — care a constituit, oricum, un caz aparte — i s-a adăugat Ungaria (unde anumite măsuri pe linia unei liberalizări economice fuseseră adoptate) în recunoașterea oficială a inflației și prime date statistice, în legătură cu aceasta, au început a fi publicate. Iar, în contextul schimbărilor politice din China, noua conducere a lansat reforma economică, și statisticile au consemnat, an de an, rate relativ ridicate de inflație. În celelalte țări, în ciuda încercării de a se evita oficializarea inflației, se resimțea, în mod acut, nevoia chiar a unor masive majorări de prețuri, a căror punere în practică echivala cu o recunoaștere implicită a fenomenului. La începutul anilor '80, Polonia a fost prima dintre țările respective care a încercat marea cu degetul, dar populația, indoctrinată, ani de zile, cu mitul stabilității prețurilor în „socialismul planificat”, a reacționat violent. Experiența poloneză a îndemnat conducerea totalitară din celelalte țări est-europene să caute alte metode, mai insidioase, pentru a obține același efect. Compensații de paradă au fost asociate unor anumite „reșteri de prețuri. Fictive ridicări calitative și produse noi au fost folosite pentru a masca, propagandistic, scumpirea inflaționiste. Și a fost lăsată să funcționeze, din plin, supapa pietei negre, pe care operau prețuri duble, triple și, în unele cazuri, chiar de 10 ori mai mari în comparație cu cele oficiale. Consecințele nu erau decît acelea ale unei accentuări a dezechilibrelor generatoare de inflație, dar, pentru gerontocrațiile totalitare, amînarea momentului adevărului era o tactică de a cîștiga timp pentru menținerea lor la putere.

Ilie Șerbănescu

„În anii următori se va hotărî locul nostru în noua aşezare a Europei şi a lumii”

Convorbire cu dl. Romulus Ioan Budura
membru în Comitetul de iniţiativă al Frontului Salvării Naţionale

■ Cum s-a născut Frontul Salvării Naţionale ca mişcare politică ?

□ Evidenţa catastrofă economico-socială şi politică, spre care se îndrepta ţara, a asigurat, încă înainte de revoluţie, un adevărat consens naţional cu privire la necesitatea salvării naţionale, deşi dictatura şi teroarea făcuseră imposibilă orice organizare importantă a forţelor sociale îndreptate împotriva sistemului, în general, şi cliii Ceauşescu, ca principal simbol al acestuia. Tocmai în virtutea acestui consens s-a produs acea explozie socială generală a întregii naţiuni, din decembrie, care a condus la prăbuşirea dictaturii şi a elementelor sale de sprijin. În acel moment, ca emanatie a revoluţiei, s-a constituit Consiliul Frontului Salvării Naţionale, în calitate de organism al puterii de stat, care şi-a asumat, cu curaj, responsabilitatea conducerii societăţii pe baza conlucrării în vederea realizării acelor obiective unanim recunoscute ca prioritare şi formulate ca atare în Platforma-program din 22 decembrie 1989. Aproape simultan, şi ca rod al aceleiaşi spontaneităţi revoluţionare, cu alte cuvinte fără nici o intervenţie a Consiliului Naţional, s-au constituit comitete ale FSN în judeţe, oraşe, comune, întreprinderi şi instituţii. Apariţia succesivă a partidelor politice — în primul rând, a partidelor cu o tradiţie istorică — şi a grupărilor etnice, ca şi avansarea, de către acestea, a propriilor programe, care propuneau soluţii specifice, în conformitate cu grupul de interes ce-l reprezentau, pentru diversele probleme ce ţin de înnoirea democratică şi progresul economico-social al ţării, a impus constatarea clară că, din peisajul politic al societăţii lipseşte acea formaţiune politică, legitimată de revoluţie, care să ofere, într-un ansamblu coerent, soluţii pentru întreaga problemă cu care se confruntă societatea în beneficiul marii majorităţi a populaţiei ţării. Şi atunci, în mod firesc, din **mişcarea socială** care era Frontul Salvării Naţionale s-a conturat **mişcarea politică**. Frontul Salvării Naţionale. Această mişcare politică, care a dobândit personalitate juridică la 6 februarie 1990, nu putea să abdice de la obligaţiile ce şi le asumase prin revoluţie şi, ca urmare, se pregăteşte să intre în competiţia electorală.

■ Dacă şi prin ce se deosebeşte Frontul Salvării Naţionale de un partid politic ?

□ Frontul Salvării Naţionale se deosebeşte, în mare măsură, de un partid politic, mai cu seamă de un partid politic în înţelesul clasic al cuvintelor. Prin ce anume ? Mai întâi, prin aceea că F.S.N. este o formaţiune politică democratică, de largă cuprindere socială, care

aşază, la temelia programului său, ideea reunirii forţelor creatoare ale ţării. Totodată, sursa fundamentală a concepţiei şi acţiunii politice a Frontului o reprezintă nevoile vitale şi drepturile fundamentale ale omului, interesele comune ale tuturor cetăţenilor României. F.S.N. nu este exponentul unei anumite clase sau pătri sociale şi nici nu-şi propune favorizarea intereselor specifice acestora. În acest sens, F.S.N. nu este atât un partid politic, cit mai ales o mişcare politică. Pe de altă parte, deşi este mişcare politică, F.S.N. trebuie să se comporte în plan politic, adică în competiţia pentru dobândirea puterii, ca un partid politic ; el trebuie să convingă electoratul că urmăreşte atingerea unui şir de obiective şi că este garantul îndeplinirii lor.

■ Care este ideologia Frontului Salvării Naţionale ?

□ Această întrebare vizează o chestiune esenţială pentru determinarea personalităţii distincte a Frontului în peisajul politic românesc. Aş vrea să încep prin a preciza că F.S.N. este hotărât să acţioneze pentru desprinderea societăţii de ideologia proprie sistemului politic, economic şi social totalitar, care a condus la regimul de dictatură al ultimelor decenii, precum şi pentru respingerea altor concepţii extremiste, antidemocratice şi antiumaniste. Apoi, aş vrea să se reţină că F.S.N. a început prin a fi o mişcare socială de acţiune motivată de o idee centrală : aceea a salvării naţionale, înainte de a fi o mişcare clasică guvernată de o ideologie. Mi se pare prematur a vorbi de o ideologie anume a F.S.N. De fapt, ideologia Frontului se va forma cu vremea, în conformitate cu realităţile româneşti în transformare. Iar acest proces va însemna sinteza teoretică a concluziilor pe care le va impune înnoirea societăţii româneşti, în consens cu valorile fundamentale ale democraţiei (cu o puternică dimensiune socială), libertăţii şi demnităţii.

■ Ce preconizează Platforma-program a Frontului Salvării Naţionale în domeniul politicii interne ?

□ Frontul Salvării Naţionale nu şi-a conceput Platforma-program de o manieră doctrinară, el urmărind transformarea societăţii româneşti pe baza unor valori larg acceptate, acelea ale democraţiei, libertăţii şi demnităţii. Atingerea obiectivelor politice, pe care şi le propune, implică, în esenţă, instaurarea unor noi raporturi — raporturi fireşti — între individ, societate şi stat, premisa acestora fiind protejarea individului, garantarea exercitării efective a drepturilor sale cetăţeneşti, asigurarea menţinerii controlului societăţii

asupra instituţiilor politice, administrative şi de interes public, ca şi asupra organelor de ordine şi siguranţă ale statului. Aceasta presupune — odată cu ruptura completă cu sistemul politic, economic şi social totalitar, care a condus la regimul de dictatură al ultimelor decenii — aşezarea bazelor unui stat social, de drept, întemeiat pe justiţie şi echitate socială, pe supremaţia legii. Scopul fundamental al politicii economice a F.S.N. este creşterea bunăstării populaţiei. Frontul urmăreşte trecerea economiei româneşti spre un sistem liberalizat, descentralizat şi diversificat, bazat pe mecanisme de piaţă. Preconizând această trecere, Frontul Salvării Naţionale consideră că ea trebuie înfăptuită treptat, în etape, menţinându-se sub control fenomene ca inflaţia şi şomajul spre a se păstra stabilitatea politico-socială a ţării.

Emblematică pentru întreaga platformă-program este preocuparea F.S.N. pentru soluţionarea echitabilă a problematicii sociale cu care se confruntă populaţia ţării. Pronunţându-se pentru evitarea formării de deosebiri majore în acumularea de avere de către diferite categorii sociale (fără a afecta libera iniţiativă, competiţia, eficienţa), F.S.N. este ataşat principiului garantării unor venituri minime corespunzătoare, pentru întreaga forţă de muncă, şi suportării de către stat a unor asigurări sociale pentru cetăţenii ţării. Se au în vedere programe prioritare de ocrotire a sănătăţii, pregătire şi recalificare a forţei de muncă, construcţii de locuinţe etc., ca şi programe speciale pentru protejarea categoriilor defavorizate (minorii, şomerii, persoane în vîrstă, handicapaţi). Pe acest plan, Frontul înţelege să conlucreze strîns cu sindicatele şi uniunile profesionale şi de creaţie. Frontul Salvării Naţionale preconizează o reformă structurală a instituţiilor ştiinţifice şi învăţămîntului, concomitent cu angajarea statului în subvenţionarea substanţială şi înzestrarea materială adecvată a întregii reţele de cercetare ştiinţifică şi învăţămînt. O mare importanţă o acordă F.S.N. afirmării culturii naţionale, a forţei sale creatoare, pe baza surselor sale originare şi apartenenţei sale la spaţiul cultural european. În consens cu principiile democratice care-l animă, F.S.N. va promova informarea, circulaţia neîngrădită a ideilor şi dialogul şi consideră, totodată, că libertatea religioasă devine, şi ea, una din componentele relevante ale procesului de înăsănătoşire morală a societăţii.

În această ordine de idei, se impune a sublinia grija pe care înţelege să o arate Frontul Salvării Naţionale pentru garantarea exercitării drepturilor individuale şi colective ale membrilor minorităţilor naţionale, faptul că el respinge orice fel de manifestări extremiste şi se pronunţă pentru cultivarea înţelegerii şi conlucrării între toţi cetăţenii.

■ Dar în domeniul politicii externe ?

□ Politica externă a ţării, pe care o preconizează F.S.N., este una de largă deschidere spre lume, de pace şi prietenie cu toate popoarele, întemeiată ferm pe principiile dreptului internaţional, pe respectarea angajamentelor şi a tratatelor internaţionale, care, asigurându-ne pacea şi securitatea, să ne favorizeze eforturile de înnoire şi modernizare a societăţii, spre a ocupa un loc demn în comunitatea internaţională.

Frontul consideră că România, ca ţară europeană, trebuie să contribuie activ la eforturile de asigurare a stabilităţii, păcii şi securităţii, la întărirea legăturilor de colaborare şi cooperare pe toate planurile, în vederea depăşirii divizării şi a creării unei noi unităţi a Europei.

Frontul apreciază că interesele naţionale ale României pot fi promovate printr-o politică externă coerentă, dinamică şi flexibilă, care să ţină seama de mutaţiile profunde produse în raportul de forţe pe arena mondială, de

■ Cum apreciază Frontul Salvării Naționale activitatea de politică externă inițiată și desfășurată de guvern după Revoluția din decembrie 1989? Care ar trebui să fie acțiunile sale prioritare în acest plan?

□ Revoluția însăși a întrerupt, brusc, cursul tot mai accentuat al autoizolării internaționale a României, ca urmare a politicii regimului dictatorial, și a stîrnit un imens val de simpatie și solidaritate cu poporul român în întreaga lume. Desfășurată pe acest fond, activitatea de politică externă a guvernului — a cărei inițiativă este îngredită de caracterul său provizoriu — se impune atenției prin reluarea unui șir de contacte tradiționale ale țării noastre cu alte state și cu o serie de organisme internaționale, efectuarea și primirea de vizite la diferite niveluri, eliminarea promptă de obstacole sau blocaje artificiale, cum erau rezervele formulate la Actul de la Viena sau declarația de renunțare unilaterală la clauza națiunii celei mai favorizate acordate de SUA. Efectele au fost, în general, pozitive, cu toate că nu în toate cazurile s-a răspuns cu aceeași deschidere.

Printre acțiunile prioritare credem că ar trebui să se numere demersurile în vederea recuperării datoritiilor ce le au față de România un număr de țări, care, de altfel, dispun și de mărfuri cu care ar putea rambursa cre- ditele date.

Fiind vorba de un guvern provizoriu, apreciem că este extrem de important să se inițieze un studiu aprofundat asupra posibilităților reintrării României în realitățile actuale etape a evoluției internaționale și ale rãcordării obiectivelor și acțiunilor noastre în exterior la configurația reală a oportunităților și riscurilor ce caracterizează astăzi dinamica politică mondială. Sarcinile cu care ne vom confrunța nu sînt ușoare. Mijloacele de care dispunem, în prezent, sînt măcate de moștenirea dezastruoasă a dictaturii. Trebuie să fim conștienți, însă, că, în următorii ani, se va hotărî locul nostru în noua așezare a Europei și a lumii. Va trebui, în consecință, ca mai ales în perioada imediat următoare diplomației, inteligența politică, în general, să compenseze lipsa temporară a capacității materiale de influențare a cursului evenimentelor internaționale.



Convorbire consemnată de Aurel Zamfirescu

R.P.D. Coreeană. Dezmințire în legătură cu „tunelul nr. 4”

În legătură cu declarația ministrului sud-coreean al apărării, potrivit căruia a fost descoperit un nou tunel săpat de armata nord-coreeană, în partea răsăriteană a zonei demilitarizate dintre cele două Corei (vezi și „Lumea azi” nr. 11, pag. 31), Ambasada R.P.D. Coreene la București ne-a transmis textul declarației purtătorului de cuvînt al Ministerului Forțelor Armate Populare din R.P.D. Coreeană în care se precizează, între altele, că incidentul cu tunelul nr. 4 „este o ficțiune care nu are nici o legătură cu R.P.D. Coreeană”, așa cum a fost și cu „precedentele tuneluri”. În declarație se susține că partea sud-coreeană este cea care a construit tunelul pentru a invadea Nordul.

Indiferență?

De obicei, seara nu mai reușesc să fac altceva, de două luni, decît să urmăresc, cu încordare, programul televiziunii, ochii mă ustură și-mi lăcrimează, oboseala mă învăluie ca un păienjenis, dar cedez foarte rar. Probabil celor mai mulți care citesc aceste rânduri li se întîmplă la fel. Pentru că, probabil, celor mai mulți nu le este indiferent ce se întîmplă în jur, deși tocmai indiferența e cea care cîștigă teren. Din neîncredere? Din neștiință? Din oboseală?

Se petrec atîtea evenimente aparent lipsite de o deosebită importanță, atîtea incidente ce ar deveni tragi-comice dacă prin consecință n-ar avea o încălțătură gravă, încît mi se pare imposibilă neimplicarea. Zvonuri ce tulbură conștiințele; suspiciunea hrănită din certuri, plecări, invidii, gelozii, trădări, dezvăluiri dovedite false, nerăbdarea și temerile nasc o atitudine ostilă față de regimul provizoriu. Statisticile incomplete sau greu utilizabile duc la gîndul că ar fi unii ce încă vor să ascundă adevărul. Poticnelile inerente prefacerii, ca proces și ca stare de fapt, alimentează gîndul că sînt foarte mulți care vor să întîrească haosul. Predispoziția spre calm pare înghițită de predispoziția spre starea tulbură. Patima comentării ne-a cuprins pe toți, argumentele ce par să convingă ne bombardează și, doar după un timp, înțelegem cită sete cîmplită de asemenea dispute ale ideilor exista în noi, după decenii de încălțurare. Tot acest puzzle, firesc în sine, e surprinzător de necesar, dar și surprinzător de grav prin incidență, de el depinzînd și menținerea nestîrbită a demnității pe care unii au avut-o și înainte, dar pe care am dobîndit-o aproape toți acum. Și, pentru că demnitatea se întemeiază nu pe frică, ci pe durere, așa cum afirma un luminat susținător al doxografiei, nu trebuie să ne fie indiferent nimic din ce se întîmplă și vigilența lucidă să ne fundeze întrebările puse nouă înșine și celorlalți.

În trei luni, am trăit cu toții un salt enorm, cu speranțe, teamă și fuzii; încet, apele încep să se aleagă. Dar noi cu ce anume ne alegem? Au apărut, între atîtea grupări politice, unele despre care nu știm pe cine reprezintă și nici măcar ce urmăresc; unde ar duce indiferența față de oportunismul doctrinal? Sînt dezvăluite orori ale deceniilor de totalitarism, pe multe le știam, și mai multe ne erau necunoscute, dar a apărut și tendința de a șterge cu buretele trecutul; unde ar duce indiferența față de prigoana comunistă? S-a răspîndit părerea că procesele încă în curs sînt manevrate din umbră și că se încearcă salvarea celor mai mulți aflați în boxe; unde ar duce indiferența față de securității care afirmă cu candoare că nu știu nimic despre cîte s-au petrecut? Personaje pătate sau chiar vinovate se mai află în multe locuri în fruntea bucatelor; ce înseamnă indiferența față de menținerea colaboratorilor și colaboraționiștilor dictaturii în aceleași funcții? Sînt mulți care își arată nerăbdarea de a se reveni la normal; care normal, cel dinaintea Miracolului din Decembrie? Și ce înseamnă normal într-o țară care își reface, fundamental, structurile? Atît de mulți încearcă să profite pentru a obține o plapumă mai mare pentru ei înșiși; a fost Revoluția mare doar să poată învinge interesele mici? În tensiunea care învăluie totul, apar excesele, dar trebuie să tolerăm violența limbajului? Dacă momentul e al schimbărilor, nu trebuie să ajutăm la a se impune scara valorilor, chiar dacă ea ar putea deveni de la sine, dar mai tirziu, o realitate? Nu trebuie să gîndim de două ori înainte de a acționa într-un mod ce ar părea celorlalți (sau chiar ar fi) intolerant, din moment ce atît de mulți au suferit datorită intoleranței trecute? Sîntem conștienți că vom obține revenirea în lumea civilizată doar dacă nu vom arăta indiferență față de toate aceste subtile sau mai puțin subtile manifestări, oricîtă oboseală ne-ar aduce menținerea stării de veghe?

Stelian Țurlea

STOP CADRU

Președintele Africii de Sud, Frederik W. de Klerk (stînga), s-a întîlnit, la Windhoek (Namibia), cu ministrul de externe sovietic, Eduard Sevardnadze. Este prima întîlnire sovieto-sud-africană la acest nivel, ambii oameni politici fiind prezenți la celebrarea independenței Namibiei



Democrația la români

6

Ion Bulei

Noțiunea de partid politic se cristalizează încă în a doua jumătate a veacului trecut. Tot începând de atunci se dobîndește practica funcționării unui partid în mecanismul conducerii statului. Numărul oamenilor care făceau politică era restrîns în vechea Românie. Nu pentru că sistemul de vot era cenșitar, ci pentru că trecerea spre o structură politică modernă și democratică nu angrenează decît treptat masa cetățenilor, pe măsură ce școala va extinde și aduce în viața socială oameni tot mai interesați de ceea ce se întîmplă în jurul lor și în organizarea vieții lor. Cu introducerea votului universal, partidul politic devine, dintr-odată, o noțiune cu alte sensuri. Pentru orice cetățean al țării, opțiunea politică era la îndemînă, sub forma unui partid, materializare a acestei opțiuni. Acest partid se putea numi Partidul Național Liberal, foarte puternic înainte de primul război mondial, la fel de puternic după aceea; se putea numi Liga Poporului (din 1920, Partidul Poporului), partid nou, pornit spre cucerirea sufragiilor sub boneta de general victorios a lui Alexandru Averescu, eroul bătăliei de la Mărăști; se putea numi Partidul Țărănesc, înființat în decembrie 1918, din inițiativa învățătorului argeșan Ion Mihalache, fostul președinte al Asociației învățătorilor din România, sub oblăduirea politică a căruia și sub protecția unor nume ca C. Stere sau V. Madgearu se născuse țărănismul, curent socio-politic de o adîncă rezonanță în viața României (un partid țăărănesc era, deopotrivă, în Basarabia); românii ardeleni puteau numi opțiunea lor Partidul Național Român, sub conducerea căruia obținuseră ceea ce își doriseră o istorie întregă: unirea cu țara.

La 9 august 1919, Partidul Național tocmai își alesese un nou președinte (în locul lui Gh. Pop de Băsești, decedat la 23 februarie 1919). Numele lui era Iuliu Maniu și venea aureolat de lupta sa de opoziție din parlamentul de la Budapesta, de faptele sale din timpul revoluției din toamna anului 1918, încheiată cu Marea Adunare de la Alba Iulia.

Românii bucovineni aveau partidul lor, care proclamase unirea cu ceilalți români, în octombrie și noiembrie 1918 — Partidul Democrat al Unirii din Bucovina. Minoritățile Naționale constituiau 28 la sută din totalul populației (maghiarii 7,9 la sută, germanii 4,1 la sută, evreii 4 la sută ș.a.) Ele se bucurau de drepturi egale cu românii. O bună parte a minorităților (mai ales evreii) s-au înscris în

partide românești. Dar ele aveau la dispoziție Partidul Maghiar, constituit la 28 decembrie 1922, Partidul Popular Maghiar, înființat în iunie 1927, Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România (Madosz), aflată sub influența Partidului Comunist, Partidul German și Partidul Popular Svăbesc, înființate în septembrie 1919, Partidul Evreiesc, Partidul Ucrainienilor ș.a.

Dreapta politică românească și extrema dreaptă se organizează în Liga Apărării Național-Creștine (L.A.N.C.), înființată de A.C. Cuza la 4 martie 1923, transformată după 1935, după unirea cu Partidul Național-Agrar al lui O. Goga, în Partidul Național Creștin; se organizează, mai ales, în Legiunea Arhanghelului Mihail (1927), în Garda de Fier, după 1930 reorganizată în „Totul pentru Țară” (1934).

Stînga avea, după primul război, Partidul Socialist din Vechiul Regat, Partidul Social-Democrat din Transilvania și Banat, Partidul Social-Democrat din Bucovina. Unificate, în 1919, sub numele de Partidul Socialist, unitatea, abia dobîndită, se pierde în mai 1921, cînd extrema stîngă creează, la îndemnul și nemijlocita îndrumare a Internaționalei a III-a de la Moscova, Partidul Comunist din România, ilegalizat în 1924. Ceilalți socialiști creează, în iunie 1921, Federația Partidelor Socialiste din România, din 1927 — Partidul Social-Democrat și, în paralel, din 1928 — Partidul Socialist al Muncitorilor.

Sub vot universal, numărul partidelor crește, disidențele iau repede formă organizată. Dacă, mai înainte, doar două erau partidele care, practic, formau alternativ guvernul, Partidul Național Liberal și Partidul Conservator, după Marea Unire se va ajunge, treptat, la aproape aceeași situație, puterea împărțindu-se între național-liberali și național-țărăniști și, mai înainte, între Partidul Poporului și național-liberali. Partidele erau multe, dar puterea era una singură. Cucerirea ei determină, de fapt, toate combinările și structurile de coaliții existente, sensul politicii fiind, desigur, cît mai buna conducere a țării, dar această intenție nu se putea exprima decît prin mecanismul guvernării. Funcționarea sistemului de partide a trecut prin faze diferite în anii interbelici. Inițial, apariția atîtor noi partide — și în conjunctura votului universal și a nepregătirii multora pentru practicarea politicii — a tulburat structurile de pînă atunci. Partidele conservatoare dispar, neputînd

du-se nici adapta, nici impune noului electorat. Fascinația personalității pe care momentele de excepție o dau la iveală propulsează, în prima scenă, oameni ca generalul Averescu, după cum foamea de social, de nevoile vieții aduce oameni ca învățătorul Ion Mihalache. Național-liberalii lasă toate noile curente și formațiuni politice să se lovească de dura realitate a celor dintîi ani postbelici și, în felul acesta, să-și diminueze forța de atracție, pentru că, după 1922, să preia ei puterea și să statuteze noua structură a țării, aproape singuri, ei împotriva tuturor celorlalți. Pentru a fi îndepărtați de la putere se nasc tot felul de combinații politice și electorale. Cea mai eficientă dintre ele e alianța electorală dintre țărăniști și naționalii ardeleni, transformată în 1926 în uniune politică, și apariția Partidului Național Țărănesc, care cîștigă alegerile din noiembrie 1928 și formează două guverne între 1928—1933. Neșansa a făcut ca aceste guvernații să se suprapună peste o criză economică cum țara — și, de fapt, lumea — nu mai cunoscuse pînă atunci. Și prestigiul politic s-a diminuat substanțial; iar aceasta — într-un context de criză dinastică. Liberalii reiau, în deceniul al 4-lea, conducerea țării și, chiar divizați fiind, asigură un guvern eficient. A fost ultima guvernare mai importantă înainte de instaurării unei epoci de regimuri personale și de dictatură pe care o începe Carol al II-lea, în februarie 1938. De fapt, de la venirea sa la tron, în 1930, Carol al II-lea se străduise să slăbească sistemul partidelor politice și, pe fundalul acesta de slăbiciune, să instaureze puterea sa personală. Transformările din Europa, ascensiunea regimurilor totalitare în Germania, Italia, în toate statele din jurul României, au constituit împrejurarea externă care i-au favorizat intențiile.

Existența partidelor a asigurat funcționarea normală a sistemului parlamentar democratic român. Cînd un partid era mai puternic decît celelalte, așa cum a fost Partidul Național Liberal în deceniile 8 și 9 ale veacului trecut sau în deceniul 3 al secolului XX, echilibrul puterii în stat a fost tulburat. Pînă la urmă, reacția celorlalte forțe politice și-a produs efectul și a apărut contraponderea. Raportul guvern-opoziție a funcționat, în general, după reguli normale. Normalizarea aceasta a asigurat menținerea sistemului democratic. Atunci cînd partidele puternice au fost mai multe, cum s-a întîmplat după Marea Unire, sistemul democratic de guvernare a fost o realitate palpabilă. Pluripartidismul este o condiție esențială a democrației. N-au lipsit, însă, elementele de disfuncțiune: demagogia, jocul prea liber al influenței, favoritismele, cazuri de imoralitate și iresponsabilitate publică, dezlănțuirea patimilor ș.a. N-au lipsit nici măsurile administrative luate contra unor partide: pe de o parte, scoaterea în afara legii a Partidului Comunist în 1924; pe de alta, a Gărzii de Fier în mai multe rînduri în deceniul al 4-lea. Chiar dacă aceste măsuri au fost justificate de interesul statului de a-și menține integritatea și a-și exercita competențele în ordine, ele nu pot fi eludate atunci cînd caracterizăm modul de funcționare al democrației românești.

Autorul este istoric și a publicat mai multe cărți, între care „Arcul așteptării”, „Partidul Conservator din România”, „Lumea românească la 1900”

Arhipelagul Gulag 12

Aleksandr Soljenițin

Spectacole eșuate

Instanța specială a tribunalului regional a fost alcătuită din vicepreședintele tribunalului regional, Subin, și din membrii — Bice și Zaozirova. Procurorul general Kapusnik, absolvent al Universității de drept, a citit rechizitoriul (deși toți acuzații au renunțat la apărare, le-a fost impus un avocat de stat, pentru ca procesul să nu rămână fără procuror). Rechizitoriul solemn, înfricoșător și lung, s-a redus la aceea că, în raionul Kadii, a acționat un grup ilegal buharinist — de dreapta, care s-a constituit la Ivanovo (cu alte cuvinte, și acolo urmau să fie operate arestări) și și-a propus ca scop ca, prin sabotaje, să răstoarne puterea sovietică în satul Kadii. (Pentru început, cei de dreapta nici că puteau să găsească un loc mai uitat de lume!).

Procurorul a făcut o intervenție; deși Stavrov a murit în închisoare, depozitiile pe care le-a făcut înainte de a muri să fie citite aici și să fie considerate ca făcute la acest proces (de fapt, pe mărturiile lui Stavrov se și bazau acuzațiile aduse grupului). Tribunalul a fost de acord să se includă depozitiile defunctului, ca și cum ar fi fost viu (dar cu avantajul că nici unul din acuzați nu mai putea să-l conteste).

Prostimea din Kadii nu a sesizat însă ce urmăresc acești savanți ai subtilităților și aștepta ce va fi mai departe. Se citește și se întocmesc din nou procesele verbale după depozitiile celui ucis în timpul anchetei. Începe interogarea acuzaților — și să vezi nedumerire! Toți retractează ce recunoscuseră la anchetă!

Nu se știe cum s-ar fi procedat în acest caz, în cadrul altor procese, dar aici s-a decis, fără jenă, să se continue. Judecătorul reproșează: cum ați putut să spuneți altceva la anchetă? Inculpatul Univer, cu un glas subțire, abia dacă a fost auzit: „În calitate de comunist, nu pot, la un proces deschis, să vorbesc despre metodele de interogare ale NKVD-ului”. (Iată un model de proces buharinist! Iată ce îi încâtușează de fapt: cel mai mult îi preocupă ca poporul să nu-și facă o părere proastă despre partid. Judecătorii lor nu se mai preocupau, de mult, de așa ceva!).

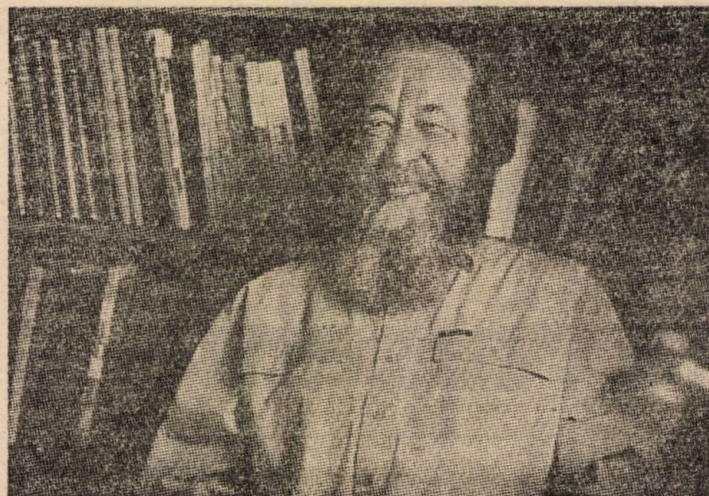
În pauză, Kliughin trece prin camerele acuzaților. Către Vlasov: „Ai auzit cum s-au curvăsărit bestiiile de Smirnov și Univer? Tu, însă, trebuie să te recunoști vinovat și să spui tot adevărul!” „Numai adevărul!” — încuviințează, cu drag, Vlasov, care este încă ferm. „Numai adevărul că nu vă deosebiți cu nimic de fasciștii germani!” Kliughin se infurie. „Fii atent... vei plăti cu sînge!” Din acest moment, în procesul său, Vlasov este trecut din planul doi în primul rînd, în calitate de inspirator ideologic al grupului.

Pentru mulțimea care umplea locurile de trecere, lucrurile deveneau din ce în ce mai clare, cînd tribunalul căuta, cu orice preț, să vorbească despre cozile la piine, despre ceea ce este vital, aici, pentru fiecare (deși, firește, înaintea procesului, piinea se vindea la discreție, și, deci, nu mai era coadă). Întrebare către acuzatul Smirnov: „Știai despre cozile care se fac la piine în raion?” „Sigur că da, ele se întindeau de la magazin pînă la sediul Comitetului raional”. „Și ce ați întreprins?” Cu toate torturile, Smirnov își păstrase vocea sonoră și încrederea calmă în dreptate. Acest om, cu părul castaniu și cu fața simplă, nu se grăbește, și sala aude fiecare vorbă: „Întrucît toate apelurile la organizațiile regionale au fost inutile, i-am spus lui Vlasov să scrie un raport tovarășului Stalin”. „Și de ce nu i-ai scris?” (Ei nu știau încă. Asta le-a scăpat!) „Am scris și l-am trimis prin curier direct la C.C. trecînd peste regiune. Copia s-a păstrat în dosarele comitetului raional”.

Sala nu mai respira. Tribunalul intră în panică și nu ar mai fi trebuit să se pună nici o întrebare; dar cineva continuă, totuși:

— Ei și?

De fapt, această întrebare era pe buzele tuturor celor din sală: „Ei și?”



Smirnov nu bocește, nu plînge după idealul pierdut (iată ce lipsește proceselor de la Moscova). El răspunde tare și calm:

— Nimic. Nu s-a dat nici un răspuns. Vocea sa obosită spune că, de fapt, se aștepta la așa ceva.

Nu s-a dat nici un răspuns! Din partea părintelui și învătătorului nu a venit nici un răspuns! Procesul deschis ajunsese deja la apogeul! El a arătat, astfel, maselor sufletul negru al canibalului! Procesul ar fi putut să se și încheie! Dar nu, ei nu au atît tact și minte, și încă trei zile vor bate pasul pe același loc murdar.

Procurorul își iese din fire: fătărnicie! Deci, cu o mină au provocat daune, iar cu cealaltă au îndrăznit să-i scrie tovarășului Stalin! Și au mai așteptat și răspuns! Să răspundă acuzatul Vlasov cum de a ajuns să se gîndească la un asemenea sabotaj de coșmar — să înceteze vînzarea făinii? să oprească coacerea piinii de seară, în centrul raionului?

Curajosului Vlasov nici nu trebuie să i se spună să se ridice în picioare, el singur se grăbește să sară de la locul lui și strigă strident către întreaga sală: — Sint de acord să răspund, în totalitate, pentru aceasta în fața tribunalului, dacă dumneavoastră, procuror Karasik, părăsiți bara și vă așezați alături de mine!

Nu se înțelege nimic. Zgomot, țipete. Faceți ordine, ce înseamnă asta?

După ce reușește să capete, astfel, cuvîntul, Vlasov explică, acum, cu dragă inimă:

— S-a interzis să se vîndă făină, s-a interzis să se coacă piine în baza unor hotărîri din partea prezidiului comitetului executiv regional. Procurorul Karasik este membru permanent al prezidiului. Dacă asta este sabotaj, de ce, în calitate de procuror, nu ați interzis aceste măsuri. Înseamnă că sînteți sabotor înaintea mea?!

Procurorul se sufocă, o lovitură rapidă și bine țintită. Nu-și revine nici judecătorul. Bolborosește:

— Dacă va fi nevoie (?), îl vom judeca și pe procuror, dar, astăzi, vă judecăm pe dumneavoastră.

(Două adevăruri! Depinde de rang!)

— Așadar, cer ca procurorul să părăsească bara, lovește în continuare Vlasov, pe care nimic nu-l mai poate opri.

Pauză...

Ei, ce importanță educativă poate avea, pentru mase, un asemenea proces?

Iar ei o țin pe a lor. După interogatoriul acuzaților începe interogatoriul martorilor. Contabilul N.

— Ce știți despre activitatea de sabotaj a lui Vlasov?

— Nimic.

— Cum se poate?

— Am fost în camera martorilor, n-am auzit ce s-a vorbit.

— Nu trebuia să auzi! Ți-au trecut prin mîini documente, nu puteai să nu știi!

— Toate documentele erau în ordine.

— Iată un teanc de ziare, chiar și aici se vorbește despre activitatea de sabotaj desfășurată de Vlasov. Și dumneata nu știi nimic?

— Interogați-i pe cei care au scris aceste articole!

Responsabila magazinului de piine.

— Spuneți, puterea sovietică are multă piine? (Acu-i acu, ce să-i răspunzi?... Cine se încumetă să spună: nu am calculat).

— Multă...

— Atunci, de ce la voi e coadă?

— Nu știu...

— De cine depinde acest lucru?

— Nu știu...

— Cum nu știi? Cine era conducător la voi?

— Vasili Grigorievici.

— Ce dracu tot vorbești de Vasili Grigorievici! Acuzatul e Vlasov! Înseamnă că de el depindea.

Martora tace.

Președintele dictează secretarului: „Răspuns. Din cauza activității de sabotaj a lui Vlasov s-au creat cozi la piine, deși puterea sovietică are rezerve uriașe de cereale“.

În ultimul său cuvînt, Smirnov nu a cerut nimic și nu a regretat nimic. Așa cum putem constata acum, era un om ferm și mult prea sincer ca să poată să-și păstreze capul trecînd peste anul 1937.

Cînd Saburov a cerut să i se cruce viața — „nu pentru mine, ci pentru copilașii mei“ —, Vlasov l-a tras în ciudat de haină: „Prost mai ești!“.

Vlasov nu a scăpat, însă, ultimul prilej ca să mai toarne niște obrăznicii:

— Nu sînteți judecători, ci niște artiști care joacă aici un vodevil după niște roluri pregătite dinainte. Sînteți executorii unei infame provocări a NKVD-ului. Oricum o să mă împușcați pentru ce v-am spus. Cred că va veni vremea cînd veți fi în locul meu.

De la 7 seara pînă la unu noaptea, tribunalul a întocmit verdictul; în timp ce, în sala clubului, ardeau lămpile cu gaz, acuzații se aflau între baionete iar mulțimea zumzăia fără să se împrăștie.

Citirea verdictului, cu toată îngrămădeala de fel de fel de acțiuni fantastice, legături și intenții, a durat tot atît cît compunerea acestuia. Smirnov, Univer, Saburov și Vlasov au fost condamnați la moarte prin împușcare, doi — la zece ani, unul — la opt ani de detenție. În afară de asta, concluziile judecătorului au dus și la demascarea, în Kadii, a unei organizații comsomoliste de sabotaj, iar la Ivanovo — a unui centru de organizații ilegale, la rîndul său subordonat, firește, Moscovei. (Ținteau deja spre Buharin).

După cuvintele solemne „la moarte prin împușcare“, judecătorul a făcut o pauză pentru aplauze — dar, în sală, domnea o încordare atît de grea, se auzeau oftături și plîsete, țipetele și leșinurile rudelor, că, nici măcar în primele două bănci din față, unde stăteau membrii de partid, n-au răsunit aplauze, ceea ce era deja deosebit de neplăcut. „Ah! Doamne, Dumnezeuule, ce faceți?!“, i se strigă judecătorului din sală. Disperată, soția lui Univer a izbucnit în hohote de plîns. Și, în sala cufundată în semiintineric, în mulțime, s-a produs o mișcare. Vlasov a tipat către băncile din față.

— De ce, bestiilor, nu aplauzați? Comuniștilor!

Conducătorul politic al plutonului de pază a venit alergînd și a început să-i îndese revolverul în față lui Vlasov. Acesta a încercat să-i smulgă arma, atunci a venit în fugă un milițian și l-a dat la o parte pe politrucul care făcuse greșeala. Comandantul convoiului a comandat „armă!“ și 30 de carabine ale milițienilor din pază și pistoalele NKVD-iștilor locali au fost îndreptate spre acuzați și spre mulțime (părea că ea o să se arunce să-i elibereze pe condamnați).

Sala era luminată doar de cîteva lămpi cu gaz și semiintinericul amplifică zăpăceala și teama generală. Mulțimea, definitiv convinsă, dacă nu de proces, oricum de carabinele îndreptate spre ea, în panică, strivindu-se, a dat buzna nu numai pe uși, ci și pe ferestre.

Soția lui Univer, care cu greu scăpase să nu fie călcată în picioare, a zăcut pînă dimineața, înconștientă, sub niște scaune.

Dar aplauze tot nu au fost.

Condamnații nu numai că nu au putut fi împușcați imediat, dar, acum, trebuiau păziți cu și mai multă străznicie, pentru că nu mai aveau ce pierde, iar, pentru execuție, trebuiau transferați la centrul raional.

Prima sarcină — aceea de a-i aduce noaptea pe stradă la NKVD — au îndeplinit-o în felul următor: fiecare condamnat era însoțit de cinci oameni. Unul purta felinarul. Unul mergea înainte cu pistolul ridicat. Doi îl țineau pe condamnatul la moarte de subsuori și aveau pistoalele în mîinile rămase libere. Încă unul mergea în urmă cu pistolul ațîntit asupra spinării celui escortat.

Restul miliției era repartizată pe traseu, în mod egal, pentru a preîntîmpina un eventual atac al mulțimii.

Acum, orice om rațional va fi de acord că, dacă s-ar fi incurcat cu procesele deschise, NKVD-ul nu ar fi putut niciodată să-și ducă la bun sfîrșit „măreața misiune“.

Iată de ce, în țara noastră, procesele politice nu au prins.

Pedeapsa capitală

Condamnarea la moarte are, în Rusia, o istorie sinuoasă. În codicile lui Alexei Mihailovici, pedeapsa capitală era prevăzută în 50 de cazuri, în regulamentul militar al lui Petru existau deja 200 de asemenea articole. Iar Elisabeta, deși nu a anulat legile care prevedeau pedeapsa capitală, nu le-a aplicat niciodată: se spune că, la venirea ei la tron, a făgăduit să nu execute pe nimeni și, în toți cei 20 de ani de

domnie, nici nu a ordonat vreo execuție. Cu toate că a dus războiul de șapte ani. Pe la mijlocul secolului XVIII, cu o jumătate de veac înainte de măcelul iacobin, aceasta a fost un exemplu uimitor. Adevărul este că ne-am obișnuit să luăm în deridere întregul nostru trecut: nu recunoaștem niciodată că atunci ar fi existat și fapte, și intenții bune. Totuși, și Elisabeta poate fi complet denigrată; ea a înlocuit execuția prin biciuire, prin sfișierea nărilor, prin aplicarea stigmatului de „hoț“ și prin deportarea pe veci în Siberia. Să spunem, însă, cîteva vorbe și în apărarea împărătesei: poate că un muritor de astăzi ar fi preferat, de bunăvoie, aceste pedepse, numai ca să mai vadă lumina soarelui; dar, oare, acum, din sentimente umanitare, i le aplicăm noi? Sau poate, parcurgînd această carte, cititorul va considera că 20 sau poate 10 ani în lagărele noastre sînt o pedeapsă mai grea decît „execuțiile“ Elisabetei?

Potrivit terminologiei noastre, Elisabeta privea lucrurile din punct de vedere general-uman, în timp ce Ecaterina a II-a le privea din punct de vedere al claselor (poate chiar mai adevărat). Se temea — și i se părea o lipsă de apărare — să nu execute chiar pe nimeni. Și pentru a se apăra, pentru a apăra tronul și orînduirea în cazuri politice, ea a considerat că execuția este chiar foarte oportună. Dar, pentru cei de drept comun, pentru cei condamnați pentru moravuri —, de ce pedeapsa capitală să nu fie considerată anulată?

În timpul lui Pavel s-a confirmat abolirea pedepsei cu moartea. (Războaie au fost multe, dar regimente întregi au pierit fără tribunale). În toată îndelungata domnie a lui Alexandru I, pedeapsa cu moartea se aplica numai pentru crimele militare săvîrșite în timpul campaniei (1812). (O să ni se spună imediat: dar bătaia cu vergeaua de oțel, pînă cel bătut își dădea duhul? Nu încape, desigur, îndoială, ucideri pe ascuns au fost, dar și o adunare sindicală poate să-l trimită pe om la moarte! Totuși, jumătate de veac înainte de Pugaciov și pînă la decembristi, în țara noastră nu s-a mai întîmplat ca criminalilor de stat să li se ia viața — viață ce le-a fost dăruită de Dîmnul, și să le fie luată pe baza votului instanței judecătorești).

După executarea celor cinci decembristi, pedeapsa capitală pentru crimele de stat nu a mai fost anulată pînă la revoluția din februarie; ea a fost confirmată de regulamentele din anii 1845 și 1904, apoi a fost completată cu legile penale pentru militari și marinari.

Si totuși, cîți oameni au fost executați în acest timp în Rusia? Am citit deja listele alcătuite de liberali în anii 1905—1907. Adăugăm datele verificate ale lui N.S. Taganțev, expert în domeniul dreptului penal rus. Pînă în 1905, în Rusia, pedeapsa cu moartea era o măsură excepțională. În decurs de 30 de ani, din 1876 pînă în 1905 (perioada organizației clandestine „Narodnaia Volia“ și a actelor teroriste — nu a intențiilor exprimate în bucătăria comunală —, perioada grevelor în masă și a tulburărilor țărănești, perioada în care s-au creat și consolidat toate partidele viitoarei revoluții) au fost executați 468 de oameni, adică circa 17 oameni pe an (asta împreună cu execuțiile celor de drept comun). În anii primei revoluții și înăbușirii ei, numărul execuțiilor a crescut vertiginos, uimindu-i pe oamenii sovietici, storcîndu-i lacrimi lui Tolstoi, provocînd indignarea lui Korolenko și a multor, multor, alora: din 1905 pînă în 1908, au fost executați 2 200 de oameni (45 pe lună!). A fost o epidemie de execuții, cum scrie Taganțev. Dar erau executați, în special, teroriști, criminali, tilhari.

Guvernul provizoriu a anulat, imediat după instalarea sa, pedeapsa capitală. În iulie 1917, ea a reîntreat în vigoare pentru armata activă și regiunile militare — pentru crime militare, asasinat, violuri, tilhării și jafuri (care erau foarte frecvente, atunci, în acele regiuni). Aceasta s-a înscris printre cele mai nepopulare măsuri, care au și dus la căderea Guvernului provizoriu. Lozinka bolșevicilor, care chema la răsturnarea guvernului, era: „Jos pedeapsa capitală, reintrodusă de Kerenski!“

Se povestește că, la Smolnii, chiar în noaptea de 25 spre 26 octombrie, s-a pormit o discuție: nu ar fi bine ca, prin unul din primele decrete, să se anuleze, pentru totdeauna, pedeapsa cu moartea? Și Lenin a ironizat, atunci, pe bună dreptate, utopismul tovarășilor săi, pentru că el știa că, fără pedeapsa cu moartea, nu poți să urnești din loc noua societate. Totuși, alcătuiind guvernul de coaliție împreună cu socialiștii-revoluționari de stînga, a cedat concepțiilor greșite ale acestora și, începînd cu 28 octombrie 1917, pedeapsa cu moartea a fost, totuși, anulată. Desigur că această poziție „binevoitoare“ nu a putut duce la nimic bun. (Și cum au anulat-o? La începutul lui 1918, Troțki a dispus ca amiralul Alexei Sciastnii să fie condamnat, pentru că a refuzat să scufunde flota din Baltica. Președintele Tribunalului suprem, Karklin, a rostit, repede, într-o rusă strîctă, verdictul: „Să fie împușcat în 24 de ore“. În sală s-a produs rumoare: A fost anulat! Procurorul Krilenko a explicat: „De ce vă agitați? A fost anulată pedeapsa cu moartea! Dar pe Sciastnii nu-l pedepsim — îl împușcăm“. Și l-au împușcat). (Va urma)

Traducere și adaptare Mircea Podină

Acei bolnavi care au guvernat

9

Pierre Accoce, dr. Pierre Rentchnick

Winston Churchill

Este, aceasta, un efect al stress-ului? În acea noapte, Churchill se trezește brusc din somn, cuprins de neliniște, cu respirația blocată. O menghină îi strânge pieptul, durerea iradiază spre brațul stâng. Lord Moran diagnostichează, rapid, o angină pectorală. Evoluția rămâne imprezvizibilă. Crizele se pot repeta, se pot complica printr-un infarct sau prin antrenarea unui deces subit. Churchill și-a păstrat singele rece, analizează pe loc gravitatea situației pe plan politic. A vorbi de această criză înseamnă a perturba tabăra aliaților. A consulta cardiologi americani și a face, cu sprijinul lor, o electrocardiogramă — mijloc sigur de a măsura amplitudinea a ceea ce a survenit — echivalează cu a da alarma. Indiscreția este oricând posibilă. Churchill este pe cale să împlinească 67 de ani. Pretexează, în consecință, oboseala călătoriei, pentru a-și lua două zile de repaus. Lord Moran acceptă formula, îl tratează cu sedative pentru a-i calma durerile, cu medicamente pentru dilatarea vaselor, care vor ușura circulația sanguină și vor diminua necesitățile de oxigen ale mușchiului cardiac. 48 de ore mai târziu, Churchill participă la discuții, la banchete, la serate prelungite. Își face, în continuare, cele două băi cotidiene (dar scurtându-le durată), o aberație în starea în care se află. Dar dacă ar fi renunțat la ele cei ce îi cunoșteau această manie ar fi fost surprinși. Incidentul cardiac a fost, așadar, trecut sub tăcere. Pentru America, chiar și pentru Anglia.

desigur, discreția păstrată de Lord Moran a servit cauza aliaților. Dar riscul pe care și l-a asumat, ca medic, ca și pericolele ce îl pînneau pe pacientul său dau de gîndit. Acest accident din viața lui Churchill, care va rămîne mult timp secret, pune în lumină cazul de conștiință cu care sînt confrunțați, adesea, practicienii ce-i au în grijă pe cei mari. În numele rațiunii de stat, sînt obligați să nu facă o medicină de bună calitate. Benefice, pe termen scurt, în planul treburilor publice, deciziile de acest gen se relevă a fi, frecvent, dezastruoase în timp pentru pacient. Un organism neglijat, prost tratat cînd se impun îngrijiri atente, se răzbuună, întotdeauna, printr-o degradare accelerată...

Criticii competenței recunosc că, în domeniul militar, Winston Churchill a vădit intuiții geniale. El a fost cel care a angajat și, apoi, a întărit trupele britanice în Africa, începînd din 1941. De-a lungul întregului an 1942, Africa de Nord a fost principalul teatru de operațiuni în spațiul Mediteranei. În așteptarea viitoarei debarcări în Normandia, acest al doilea front slăbește presiunea pe care o exercită germanii asupra Rusiei, în Est. Imobilizează, totodată, pe unul din cei mai buni combatanți ai Reichului, generalul Erwin Rommel, și trupele sale de elită. Și această vulpe a deșertului va fi învinsă. Churchill este, de asemenea, cel care îl convinge pe Roosevelt să ordone debarcarea soldaților americani pe continentul african, contribuind, astfel, la construirea unui cap de pod gigant, care va permite, ulterior, invadarea Italiei, fapt ce va constitui pentru germani o lovitură extrem de dură.

Călătorind permanent, primul ministru britanic nu-și menajează deloc forțele. La 30 ianuarie 1943, la reîntoarcerea de la conferința desfășurată la Casablanca, contractează o pneumonie. Febra îi urcă la 40°, inima îi bate să-i spargă pieptul, fața i se congestionează, tusea nu-i dă o clipă de răgaz. Lord Moran combate pneumococul, responsabil de maladie, cu ajutorul sulfamidelor. Convalescența va fi scurtă.

În noiembrie, același an, revenit de la Teheran, unde a participat, alături de Roosevelt și Stalin, la prima conferință la

nivel înalt, care anunță Yalta, Churchill arată foarte slăbit. Se simte epuizat și nu-și poate învinge această oboseală nici prin sieste, nici prin băile sale. Îl neliniștește apariția lăpsurilor. Lord Moran nu se poate pronunța. Totuși, nu apelează la specialiști pentru o consultație. În acest mod se manifestă arterioscleroza. Nu a obliterat ea, oare, vasele sanguine ale lui Churchill? Incidentul cardiac suferit în 1941, ca și tensiunea ridicată dovedesc, într-adevăr, existența sa. Cîteva zile mai târziu, se instalează o nouă pneumonie, însoțită de tahicardie. O dată în plus, Lord Moran se limitează la administrarea sulfamidelor, panaceul său.

În august 1944, atunci cînd, în nordul Franței, germanii cedează peste tot în fața aliaților, Churchill dorește să viziteze frontul din Italia, unde prăbușirea armatelor Reichului este totală. În această țară bîntuie, însă, malaria. În Sicilia, în 1943, ea doborîse, din rîndul aliaților, echivalentul a două divizii de infanterie. Lord Moran îl pune în gardă pe primul ministru: este necesar să ia, preventiv, mepacrină, un medicament antipaludian eficient. În loc să urmeze sfatul — și aceasta arată în ce măsură nu mai vrea să asculte de medic —, Churchill cere avizul regelui George VI. Apoi, se adresează generalului Harold Alexander, care comandă aliații în Italia. Printr-o telegramă secretă, acesta îi răspunde că ar fi mai bine dacă i-ar forța pe doctori să-și înghită ei pilulele. Este confirmat, astfel, disprețul pe care șefii militari îl manifestă, adesea, față de sănătatea oamenilor. Pe această bază, de altfel, malaria a decimat, în Noua Guinee, jumătate din corpul expediționar aliat: 47.534 de soldați spitalizați, din 95.050, mulți dintre ei afectați pe viață. Luptele armate, în sine, au produs moartea sau rănirea a 3.140 de oameni. Soarta bătăliei îl va salva, însă, pe Churchill de prostia acestor șefi: al doilea război mondial își trăia ultimele clipe.

In mai 1945, cînd bucuria domnește pretutindeni, Winston Churchill își stăpînește cu greu tulburarea. La 71 de ani, se simte demobilizat în mod brutal. Doctorului Lord Moran, care se neliniștește de această stare sufletească, îi mărturisește că se va plictisi, deoarece nu mai există războiul. Va fi afectat și de o altă toxină: puterea. Cînd a fost chemat s-o preia, în mai 1940, declara că va demisiona la sfîrșitul conflictului. Iată că a sosit acest moment. Or, el nu mai vrea să plece. Alegerile, care se desfășoară în iulie 1945, îl vor zdruncina. Poporul britanic simte că are nevoie de noi conducători pentru vremurile dure ce se anunță, cînd va trebui reconstituită economia țării. Își aduce aminte că cel căruia îi datorează faptul că mai există nu a fost, înainte de acest război, un bun administrator. Astfel, laburistii sînt cei ce vor domina scrutinul. Și Churchill se vede nevoit să cedeze locul liderului acestora, Clement Attlee, ministrul său de justiție. Autoritar, leul îmbătrînit are, totuși, fi-bră de democrat, își face o religie din regula majorității. Dar rana îl marchează. De aici înainte, se va lăsa pradă, fără a încerca să se mai apere, asalturilor date de acei „cîini negri” ai săi. Cu toate acestea, nu spiritul, ci organismul va fi cel ce se va prăbuși.

În 1947, alertă! Pentru prima oară, Lord Moran, care i-a urmărit evoluția sănătății, fără a mai fi, însă, obligat, admite efectele arteriosclerozei. Ea îl subminează pe fostul premier. Arterele retinene au devenit extrem de rigide. Examinarea fundului de ochi a confirmat acest lucru. Medicul acuză stress-ul anilor de război. Dar impune, totuși, un regim fără grăsimi saturate și medicamente pentru fluidizarea sîngelui.

La 24 august 1949, în timp ce se repauzează la Monte Carlo, unde pictează marine pentru a-și calma nervii, Churchill suferă primul său atac cerebral. Antrenat în torulentul sînguin, un cheag, pe care Lord Moran îl califică drept „lent”, a astupat, brusc, un vas. Datorită promptitudinii îngrijirilor, ravagiile sînt limitate.

În 1950, Winston Churchill este afectat de o bruscă afazie motrice. Nu mai poate vorbi. Trecător, incidentul denotă, totuși, că un vas sanguin minuscul a cedat undeva, în creier. Churchill trebuie să se odihnească. Nu deține el o frumoasă proprietate la Chartwell, în Kent, un mic castel înconjurat de verdeață, unde crește vite selecționate? Dar demonul puterii continuă să-l devoreze. Și sinuozitățile politicii îi vor acorda o nouă șansă.

Anglia intră, la începutul toamnei lui 1951, într-o criză politică marcată de divizări, în urma unor ample conflicte sociale. În exterior, de asemenea, treburile nu par să meargă cel mai bine. Relațiile Angliei cu Statele Unite schiopătează. Războiul rece intrase într-o fază pătimașă. Au loc lupte în Coreea. Liderul laburist, Clement Attlee, demisionează. Regele George VI fixează alegerile pentru 25 octombrie 1951. Conservatorii preiau comanda. La 27 octombrie, girbovit, mișcîndu-se cu greutate, amenințat în ceea ce privește integritatea intelectuală, însăși viața sa, Winston Churchill își asumă, pentru a doua oară, responsabilitățile de prim-ministru. (Va urma)

Traducere și adaptare
Vasile Crișu

Viața unui superspion 3



Neytli: Se spune că Eliot nu a reușit să vă „întoarcă”, întrucât ați fost avertizat din vreme de sosirea lui și ați avut posibilitatea să vă pregătiți. Unii afirmă că v-a avertizat Hollis (Roger Hollis, fost șef de direcție în MI-6, pe care unii funcționari l-au suspectat ca fiind un spion sovietic bine „acoperit”).

Philby: Nimeni nu m-a avertizat. Este vorba de faptul că eu m-am pregătit pentru o situație de criză timp de 12 ani, fiindcă o astfel de situație putea oricând interveni. Prin urmare, atunci când acea zi a venit, ce trebuia să fac? Se spune că am oscilat înaintea plecării. Dar nu a fost așa. Citeva manevre pentru a induce în eroare, puțin vin pentru a demonstra celor din jur că nu sînt de așteptat nici un fel de surprize, puțin timp pentru a verifica dacă ruta plecării este absolut sigură. Iar apoi — adio, pentru totdeauna. Cum ar fi putut să mă rețină? Aveam, la Beirut, nu numai dușmani, ci și prieteni.

„Și soldații suferă...”

Neytli: Am întâlnit oameni care spun că sînt gata să vă ierte trădarea politică, dar nu vă pot ierta trădarea pe plan profesional. Ce puteți spune despre cei pe care i-ați părăsit — despre familie, prietenii care aveau încredere în dv.? Ce sentimente aveți față de ei? Este adevărat că cineva v-a scris din Beirut: „Se pare că dv., tot timpul, ați ris în spate de noi?”

Philby: Da. Acest lucru l-a scris americanul M. Kowplend. Dar nu este adevărat. Eu nu mi-am bătut joc de ei. Eu am acționat întotdeauna pe două planuri — personal și politic. Atunci cînd ele intrau în contradicție, am preferat planul politic. Acest conflict poate fi foarte dureros. Nu-mi place să înșel oamenii, mai ales prietenii, și, în ciuda părerii unora, sufăr profund cînd trebuie să fac asta. Dar, dacă sînt oameni cumsecade, și soldații suferă, cînd în război trebuie să ucidă.

Neytli: Deci, de la Beirut ați plecat spre Rusia. Ce itinerar ați avut? Maritim sau terestru?

Philby: Este vorba de acțiuni operative ale KGB, pe care nu le pot discuta.

Neytli: Ați fost transportat pe un car-gou sovietic?

Philby: Nu este important cum am ajuns în Uniunea Sovietică. Nu acest lucru este esențial. Dar vreau ca dv. să scrieți exact ce s-a întîmplat atunci cînd am sosit aici. Voi descrie situația. Era ora cinci dimineața. În mijlocul iernii. Un punct de frontieră. O masă, câteva scaune, o sobă de țară. Pe sobă, un ceainic, aerul era îmbibat cu fum de țigară. Eram așteptat de patru milițieni și de un funcționar al securității de stat, care cunoștea

engleza; venise de la Moscova pentru a mă întâlni.

După încheierea formalităților, m-am scuzat pentru sosirea mea. Am spus că aș fi dorit să rămîn în Occident și să continui să muncesc, dar presiunea devenise imposibilă. Tovarășul meu de la Moscova a observat, probabil, că sufăr prea mult pentru cele întîmplate. El mi-a pus mîna pe umăr și a rostit niște cuvinte pe care le țin minte exact și acum: „Kim, misiunea dv. s-a încheiat. În munca noastră există o regulă — dacă contraspionajul se interesează de tine, acesta este începutul sfîrșitului. Noi am știut că, în 1951,

The Sunday Times — Za Rubejom

contraspionajul britanic s-a interesat de dv. Iar, acum, este anul 1963, deci au trecut 12 ani. Dragul meu Kim, pentru ce vă mai scuzați?”

Neytli: Deci, dumneavoastră, colonel al KGB, ați sosit, acasă, la Moscova?

Philby: Da, și, un timp, totul a fost minunat. Presiunea pe care am simțit-o, în toți acei ani, trecuse, aveam posibilitatea să fac o muncă foarte interesantă — să scriu despre ce știam, despre ce am avut de suferit. În scris am dat curs amintirilor și sentimentelor. Această activitate mi-a luat, se pare, circa trei ani. Vremurile erau într-adevăr bune. Mă simțeam bine, munca îmi dădea satisfacții. Apoi, aproximativ prin 1967, totul s-a schimbat. Continuam să primesc la timp salariul, dar simțeam că aveam mai puține posibilități de lucru. Se pare că la KGB nu au fost pe deplin apreciate posibilitățile mele. A intervenit depresiunea sufletească. Mai rău, am început să fiu măcinat de îndoieli — am procedat oare just?

Neytli: Vorbiți-mi despre îndoieli.

Philby: Îndoielile sînt ceva cumplit. De mare folos mi-a fost întâlnirea cu Graham Green (cunoscutul scriitor englez — n.n.) acum cîțiva ani. Pentru prima oară după mulți ani, am putut vorbi deschis unul cu altul. Se crease posibilitatea să discut o problemă care ne preocupa pe amîndoi — problema îndoielilor. Despre îndoielile care ne-au încercat pe amîndoi. El — catolic, eu — comunist. Pentru a înlătura aceste îndoieli, am început să călătoresc. Am cîntărit toată Uniunea Sovietică, dar nu m-am simțit ușurat. Nu știu cît timp ar mai fi continuat îndoielile și depresiunea, dar, din 1970, totul a început să se schimbe. Cel mai important a fost

că am întâlnit femeia pe care o căutasem toată viața — am făcut cunoștință cu Rufa.

Întîlnirea cu prietena vieții

În toamna tîrzie a anului 1970, Kim Philby l-a invitat pe fiul său, Tom, la Moscova. Pe atunci, Philby era în relații strînse cu George Blake.

Blake și soția sa, rusoaică, erau neli-niștiți de starea depresivă a lui Philby și, dorind să-l încurajeze, l-au invitat la un spectacol de balet pe gheață. Doamna Blake a venit împreună cu prietena ei, Rufa, o femeie frumoasă și inteligentă, de origine ruso-poloneză.

Philby: La 20 de secunde după ce o cunoșcusem, am înțeles că este femeia pe care o căutam. În asemenea chestiuni pot fi foarte insistent. Am întâlnit-o de cîteva ori, la prieteni, și aceste întîlniri au atins punctul culminant la o petrecere la vilă. Mi-am dat seama imediat că gazda nu aprobă curtea pe care i-o făceam Rufe și că se străduia să ne îndepărteze unul de celălalt. Am înțeles că trebuia să acționez cu hotărîre.

Curînd, am plecat toți la piață, unde era multă lume. Așteptînd un moment convenabil, am luat-o pe Rufa de mîna și, amintindu-i de vechile mele metode profesionale, m-am pierdut cu ea în mulțime. Abia cînd am reușit să fiu singur cu ea, am fost conștient de o dificultate serioasă: ea vorbea prost englezește, iar rusa mea de atunci nu era prea bună.

I-am spus în rusește: „Ascultați-mă, eu dau cărțile pe față, vreau să mă căsătoresc cu dv.”. Dar mai departe n-am mers cu propunerea. Ea a fost uimită de expresia „dau cărțile pe față” și a fost nevoie de o discuție lungă, prin gesturi, pentru a o face să înțeleagă ce doream să spun.

După ce am depășit acest obstacol, am reușit să-i spun, tot în rusește, că nu sînt un tînerel infocat și că nu-i cer un răspuns pe loc.

Rufa: Dar nu era nici pe departe atît de răbdător, precum dorea să pară. Cînd și-a luat la revedere de la mine, în pragul casei, mi-a luat mîna și m-a întrebă direct: „Să sper?” I-am răspuns, așa cum răspunde orice femeie: „Poate”.

Philby: Ne-am înțeles să luăm masa împreună, a doua zi, la restaurantul „Metropol”. Am rugat-o să vină exact la ora 12,00, pentru că doream să obțin o masă cu două locuri, ceea ce nu este prea ușor la Moscova. Ea a venit la 12,30. Justificîndu-se, a spus că a întîrziat pentru că a uitat dacă am invitat-o la ora 12,00 sau la ora unu, și atunci a adoptat o soluție de compromis.

Rufa: Cînd am văzut că mă aștepta deja, am înțeles că am întîrziat. Dar el nu s-a supărat, nu mi-a reproșat, a zîmbit și a fost absolut încîntător. Inima mi-a zvicnit. Am înțeles că victoria era de partea lui.

Philby: Ne-am căsătorit două luni mai tîrziu, la 19 decembrie, acum 17 ani. Colegii mei ne-au făcut cadou de nuntă un serviciu de masă.

Rufa: Acum mi se pare că ne cunoaștem de-o viață. Nici măcar nu-mi amintesc ce-am făcut înainte de a-l cunoaște pe Kim. Pur și simplu, numai pe el l-am așteptat.

Philby: Ea mi-a schimbat viața. Am înțeles că majoritatea femeilor pe care le-am cunoscut înainte se luptau, în secret, cu probleme sufletești. Întîlnirea cu o femeie normală, care s-a îndrăgostit de mine, m-a însuflețit.

Prietenii mi-au spus că sînt nebun, pentru că o cunoșteam atît de puțin și că bariera de limbă va exista întotdeauna între noi. Dar totul a fost cum nu se poate mai bine... (Va urma)

Traducere și adaptare
Donca Ciobanu

Paris Match

„Lovitura de trăsnet germană“*)

Valéry Giscard d'Estaing

FURTUNA ce străbate țările est-europene a cuprins și spiritele noastre: dificultate de a prevedea etapele următoare, neliniște în fața evoluțiilor posibile, întrebări privind destinul politic al lui Gorbaciov.

Să încercăm a fixa câteva puncte de reper.

Dificultatea de a înțelege aceste evenimente ține de faptul că raționamentele făcute, în decursul anului 1989, atât în Est, cât și în Vest, s-au sprijinit pe două concepte false sau, în orice caz, inexacte. În Est, era raționamentul lui Gorbaciov: Comunismul a murit, dar acesta nu e un motiv pentru înlăturarea comuniștilor de

la putere. Iar în Vest, era larg răspândită următoarea convingere: E suficient ca țările Europei de Est să aleagă democrația pentru ca dificultățile lor să fie rezolvate. Evenimentele s-au accelerat brusc. Așa cum a anunțat „Paris Match“, dictatura crepusculară din România s-a prăbusit. Iar cele două Germanii s-au angajat pe calea unificării, și nimic nu le va mai opri. Trebuie să înlocuim conceptele din 1989 prin alte două concepte, mai apropiate de realitate: ● Moartea comunismului va fi însoțită de plecarea de la putere a comuniștilor „ortodocși“. ● Instaurarea regimurilor democratice în țările Europei de Est va face să apară întinderea și gravitatea problemelor cu care vor fi confruntate aceste țări.

Moartea comunismului nu se reduce numai la eșecul său economic și social. Un eșec poate fi depășit. Ideologia însăși, visul comunist, care a reprezentat o speranță, într-un moment sau altul, pentru zeci de milioane de oameni, este lovită de moarte. În remarcabilul studiu consacrat lui Karl Marx, filosoful britanic, sir Isaiah Berlin, rezumă astfel concepția marxistă: 1. Existența claselor sociale este direct legată de faze istorice de dezvoltare a producției. 2. Lupta de clasă conduce, în mod necesar, la „dictatura proletariului“. 3. Însăși această dictatură constituie doar tranziția spre abolirea tuturor claselor sociale și spre o societate fără clase.

Or, popoarele din Est au descoperit, după un an, că „dictatura proletariului“ capătă, rapid, trăsăturile dictaturii clasice, polițieneste și opresive și nu se exercită în favoarea proletariului, ci și asupra proletariului; compararea nivelurilor de viață, devenită posibilă prin dezvoltarea televiziunii, dovedea că societățile capitaliste amelioraseră condițiile de viață ale muncitorilor în mai mare măsură decât regimurile comuniste; în loc să se reducă la o tranziție spre o societate fără clase, „dictatura proletariului“ devenea permanentă și pune în loc o clasă nouă de conducători, „nomenclatura“, beneficiind de avantaje exorbitante.

Visul e rănit de moarte. Nu va mai renaște. Astfel, popoarele din Est, ori de câte ori vor putea, adică de fiecare dată când vor vota liber, îi vor îndepărta pe comuniști de la putere. E ceea ce vor face, la 18 martie, în Germania de Est. Proclamarea rezultatelor alegerilor din Germania de Est va fi un trăsnet la fel de puternic ca cel al căderii zidului de la Berlin (...)

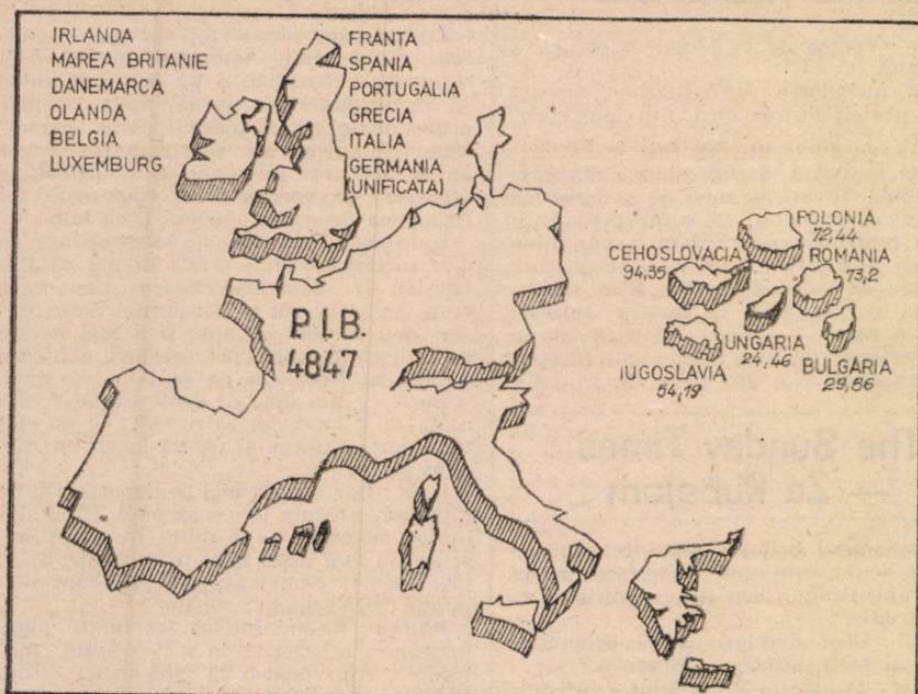
Moartea dogmei comuniste va lăsa un imens vid. Dogma comunistă a supraviețuit în URSS șaptezeci de ani și, în Europa, timp de patruzeci de ani, ca o dogmă globală. Cuprindea totul: educație, viață sindicală, întreprinderile, asistența socială, distracțiile, cultura. Acolo unde dispărea nu lăsa decât vidul.

Există în opinia sovietică o imensă confuzie, o tentație de negativism la cei care văd prăbușindu-se acest mit global, mai ales la tineri. Pentru a-l umple, se prezintă alternative: trezirea credințelor religioase, manifestarea solidarităților naționale sau, mai degrabă, a solidarităților etnice, dar și fuga în cinismul absolut.

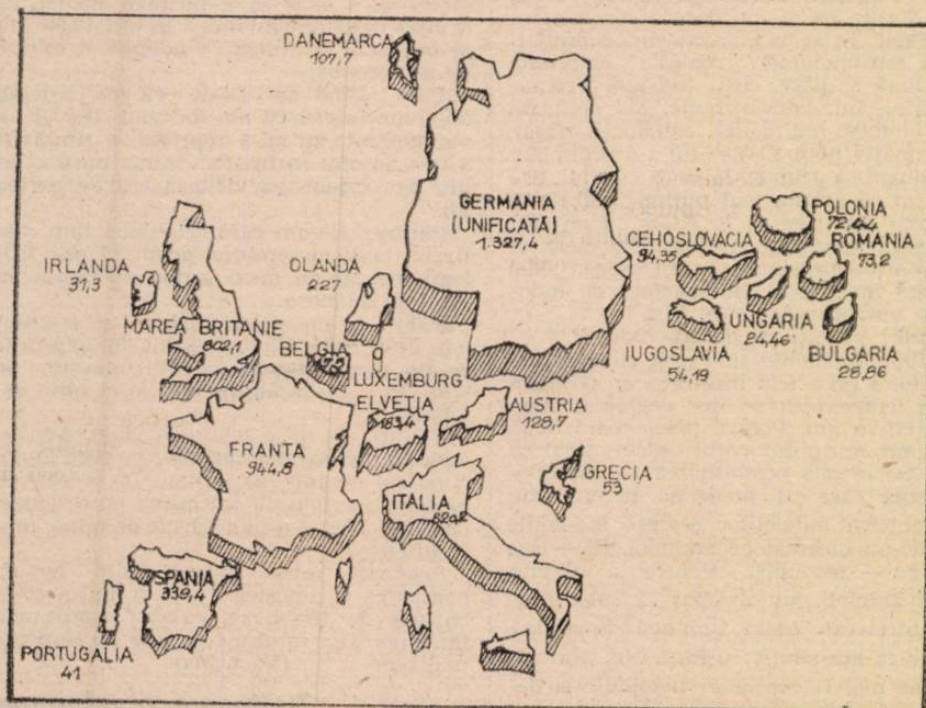
Când nu mai crezi în nimic, ai instinctul de a te apropia de alții pentru a te încălzi. Această nouă solidaritate nu e o trezire a naționalismului clasic, ci, mai curând, nașterea unui „etnism“. Acest „etnism“ nu mai ține seama de frontiere, ale căror trasee arbitrare le respinge, ci de originile și identitățile culturale. Ca și de credințele religioase, fanatizate de integrism (...)

Fuga spre cinism ia forma unei corupții generalizate și a unei căutări a banului prin toate mijloacele. Ea duce la o degradare morală a imaginii economiei de piață.

Noile regimuri democratice din țările est-europene văd deja izbucnind probleme grave cu care vor fi confruntate. Vor întâlni trei dificultăți:



Discrepanțele europene în privința Produsului Intern Brut (P.I.B.), în două ipostaze. Amănunte și semnificații în finalul articolului de față.



*) „Paris Match“, nr. 2127, din 1 martie 1990 (extrase)

LIDOVO DEMOKRACIE

„Etica omului de stat”*)

trarea celor 14 regiuni ale RDG sub „mantoul” RFG.

În raport cu ceea ce am cunoscut începând cu anii 50, va fi o nouă Germanie. Aceasta nu înseamnă o reîntoarcere la Germania de dinainte de război, ci o Germanie al cărei centru de prioritate se va deplasa spre est (...) Prin forța lucrurilor, capitala sa va fi Berlin, mare metropolă intelectuală și prusacă, la 650 kilometri de frontiera noastră, înlocuind Bonn-ul, capitală provincială, rhenană și carolingiană.

Această reunificare a celor două Germanii va declanșa o cursă de viteză între două concepții privind Europa. Rezultatul acestei curse se va vedea în viitoarele luni.

Prima concepție este cea a lui Jean Monnet și Robert Schuman. Mișcarea de reunificare germană trebuie să se înscrie în procesul de edificare a unei Europe federative care să fie capabilă să primească și să absoarbă noile regiuni venite din Germania de Est. Dar Europa federativă a bătut pasul pe loc: ea nu e încă realizată și nici măcar nu există un acord unanim în acest sens (...)

Cea de-a doua concepție este cea în care reunificarea celor două Germanii va fi în devans față de uniunea europeană. În această schemă, Germania federală își va respecta obligațiile față de Comunitate și va face parte din Marea piață unică din 1993. Dar mișcarea spre uniunea politică a celor douăsprezece state ale Comunității va fi încetinită sau întreruptă, unele state ezitând să transfere puteri unei Uniuni al cărei echilibru va fi fost modificat. Și Comunitatea va aluneca în direcția unei Confederații fără putere politică, funcționând în stilul unui ONU european.

Două hărți geografice fac să apară consecințele opțiunii între aceste două concepții ale Europei. Aceste hărți au fost desenate dându-i-se fiecărui stat o suprafață proporțională cu Produsul său Intern Brut (PIB), căci importanța unui stat nu se mai măsoară în termeni de suprafață, ci de putere economică. În primul caz — cel al Uniunii federative a Comunității, ce a absorbit Germania de Est — se vede că CEE pare ca o putere considerabilă, exercitându-și atracția asupra țărilor din est, a căror importanță este, comparativ, redusă.

În al doilea caz — cel al Germaniei unificate într-o Europă în care „fiecare trăiește pentru sine”, în cadrul unei vagi Federații paneuropene — Germania ocupă locul central, cel al primei puteri europene, în jurul căreia gravitează statele în situația marginalizată (...)

Să nu ne facem iluzii: cea de a doua concepție are probabilitatea cea mai mare de a câștiga cursa (...) În plus, această orientare beneficiază de complicitatea obiectivă a URSS, care o dorește, în mod deschis, sub forma „casei europene”. Și Statele Unite s-ar resemna, fără îndoială, de teama puterii economice și comerciale a Comunității europene.

M-AM BUCURAT foarte mult cînd, alături de eleganta doamnă Olga (soția președintelui Cehoslovaciei — n. red.), l-am văzut pe domnul președinte Havel la Teatrul Național din Islanda în smoking. Uitasem că în Occident smokingul este o ținută curentă în societate. Mi-aduc aminte de anii '50 de la noi, cînd oamenii se temeau să poarte cămăși albe și pălării ca să nu fie considerați elemente antipopulare.

Revenirea în Europa înseamnă, deci, și revenirea la normele formale de civilizație, curente pretutindeni în altă parte. În urmă cu ani, ca tînăr diplomat, a trebuit să împrumut la Washington un smoking, pentru că nu aveam unul de acasă și, fără smoking, nu m-ar fi primit la un banchet al unei organizații juridice prestigioase.

Dar mă gîndesc că trebuie să respingem și alte absurdități pseudorevoluționare, ca, de exemplu — așa cum a întrebă o doamnă —, dacă domnul președinte o să meargă cu mașina. Eu cred că ar trebui să meargă într-o mașină prezidențială și că ar trebui să stea în spate, și nu lingă șofer — pe de-o parte din motive de protocol, pe de alta din motive de securitate. Consider absurd ca membrii guvernului să stea în sălile de așteptare arhipline la policlinicile districtuale sau la coadă la magazine. Desigur, este moral să aibă doar mărfuri și servicii ca ceilalți locuitori, dar fără pierdere de timp, pentru că timpul lor pierdut îl plătim noi prin impozite.

Pe de altă parte, ar trebui să cerem, din partea oamenilor de stat, lucruri care în sistemul comunist erau neobișnuite, dar care sînt curente în sistemul democratic. De exemplu, la preluarea funcției, membrii guvernului și ai parlamentului ar trebui să predea, fie chiar și într-un plic sigilat, situația averii lor, pentru ca, la încheierea mandatului, să poată dezminți eventualele suspiciuni de îmbogățire nejustificată. În timpul exercitării funcției nu ar trebui să li se permită să desfășoare activități de inițiativă particulară, cadourile pe care le vor primi, în virtutea funcției, ar trebui să fie obligați să le predea statului, întrucît și cadourile pe care le dau ei sînt din mijloacele statului. Aceasta este o practică curentă, de exemplu, în SUA. Cadourile primite trebuie returnate chiar și de lucrătorii din comerțul nostru exterior. Cunosce cazuri ce pot fi urmărite penal, întrucît nu s-a procedat așa.

Smokingul președintelui nostru, poate al primului om de stat din Europa centrală și răsăriteană din ultimele decenii, este, așadar, semnul reîntririi noastre civilizate pe marea scenă internațională.

*) „Lidovo Demokracie”, 24 februarie 1990.

1. O problemă de identitate. Multe din aceste state sînt recente — trasarea frontierelor lor datează din anii '20. Sînt locuite de populații cu origine diferită: unguri în România, albanezi în Iugoslavia, germani etnici... Polonezii scapă de această problemă. Dar Polonia, atît de des rasă de pe hartă, și-a văzut frontierele deplasate cu 200 kilometri spre vest: sovieticii i-au dat, în vest, în detrimentul Germaniei, ceea ce i-au luat, în est, în profitul lor. Iată de ce problema menținerii frontierei lor actuale cu Germania va fi vitală pentru polonezi și va determina politica lor externă și alianțele lor militare.

2. O problemă de alegere a organizării societății lor. Țările din Est resping comunismul, dar această respingere nu e suficientă pentru a le defini alegerea tipului de societate. O singură țară, Polonia, a făcut o opțiune coerentă și completă: democrația liberală și economia de piață, comparabilă cu a noastră. Celelalte se mai întrebă încă: dacă au ales democrația politică, ezită în ce privește sistemul economic. Ce doză de intervenție a statului în economie și ce doză de socialism vor trebui păstrate? Socialismul cu față umană al lui Alexander Dubcek? Economia de piață planificată, pe care o recomandă acum Gorbaciov? Poate fi acceptată reîntoarcerea generalizată la proprietatea privată? Și cum să treci de la o economie în care statul controlează totul (în Polonia, 90 la sută din Produsul Intern Brut este furnizat încă de întreprinderile de stat) la o piață concurențială și privată?

Aceste opțiuni vor alimenta dezbaterile politice. Ele vor opune pe intelectuali, favorabili, în majoritate, căutării de soluții „de stînga”, opiniei publice, grăbită să beneficieze de avantajele pe care le procură modelele din Europa de Vest.

De aici, riscul unei instabilități politice și al unei frustrări sociale pe care partidele comuniste „reconvertite” vor căuta să le exploateze.

3. O problemă de performanțe economice. Acestea sînt mediocre și, uneori, dezastruoase. Ele nu permit nici să se înfrunte concurența, cum e regula obligatorie în Piața comună, nici să amelioreze rapid nivelul de viață, așa cum reclamă populația. Anumite țări au o tradiție industrială care le permite să atingă rezultate mai bune: Cehoslovacia și RDG. Dar productivitatea muncii în RDG nu reprezintă decît 50 la sută din productivitatea din RFG! Alte țări se află într-o întârziere disperată, cum este România. Media se situează în jurul a ceea ce noi am cunoscut în Franța în anii 1947—1948, imediat după război. Ne-au trebuit peste zece ani și Planul Marshall pentru a putea suporta, în 1950, concurența proprie Pieței comune. Țările din Est trebuie să depună eforturi considerabile, dificile din punct de vedere politic și costisitoare pe plan social, pentru a se apropia de performanțele economice ale Europei de Vest.

Mișcarea de reunificare a celor două Germanii se va accelera, începînd cu alegerile de la 18 martie (...)

Partidele ce vor câștiga alegerile se vor angaja imediat în negocierea modalităților concrete ale reunificării celor două Germanii. Obiectivul lor anunțat va fi să ajungă la reunificarea celor două Germanii înainte de sfîrșitul anului, fără îndoială prin in-

The New York Times

„Tiraniile se prăbușesc,
arta rămîne“*)

ÎN 1942, când Dimitri Șostakovič se refugiase din Moscova din cauza războiului și a armatei germane, el a compus două lucrări: Sonata a doua pentru pian și un ciclu de șase lieduri pe versurile unor poeți englezi. Scrisă în acea vină introspectivă, aproape clandestină, pe care o regăsim în creațiile lui cele mai bune, Sonata are un pasaj central în care ne simțim în prezența inimii prea solicitate și slăbite care, la un moment dat, se oprește, într-un mod aproape palpabil, pentru ca, apoi, melodia să fie reluată timid, treptat, într-un fel de încercare disperată. Încetul cu încetul, reîncepe să curgă din nou spre inimă și ai senzația netă că nu auzi numai bătaia inimii lui Șostakovič, ci pe cea a întregii națiuni ruse. În ciclul de șase lieduri, compozitorul vedește o afinitate specială pentru cel de-al 66-lea sonet al lui Shakespeare, în care marele Will vorbește despre arta pe care puterea vrea s-o amuțească.

„Îmi aduc aminte — continuă John Russel — și de un cunoscut opozant român care, atunci când nu era închis, locuia într-un mic târg de provincie unde și preda; la modul convențional, filozofia“. Când tinerii veneau la el, Constantin Noica — întrucât despre el e vorba — nu lua în seamă pericolele situației sale. Cursul lui era la fel de riguros ca în vremurile mai normale, căci el credea în responsabilitate, și ea însemna combaterea tuturor momentelor de slăbiciune, descurajare și teamă pe care regimul conta atât de mult.

Se crede, de multe ori, că literatura și arta sint diminuate, dacă nu distruse, de tiranie și că, în schimb, ele înfloresc în societățile democratice. Se vorbește, adesea, despre „muza în lanțuri“ și este adevărat că multe voci au fost reduse la tăcere. Doar un regim vrednic de dispreț a putut să decreteze că poemele Anei Ahmatova, una din marile voci poetice ale secolului, nu aveau dreptul să fie nici măcar așternute pe hîrtie, dar-mi-te publicate. Ce se uită de obicei este că, în asemenea condiții de izbeliște și asuprire, oricît de inumane ar fi ele, relațiile umane își pot asuma, și ele, o extraordinară intensitate și urgență.

Cu cîtva timp în urmă, Nathan Scaanski, disidentul sovietic ce trăiește în exil, a fost întrebat despre anii petrecuți în lagăr și, după o lungă reflecție, el a spus: „Lagărul a fost Alma mater a mea“. Răspuns paradoxal — scrie John Russel, care nu încearcă să minimalizeze oroarea lagărelor, ci doar să amintească că legăturile formate acolo, precum și lecțiile învățate, se dovedesc mai puternice și mai pasionate decît cele dintr-o viață normală. Și, așa cum a arătat Soljenitin, în „Prima cerce“, aceste legături pot avea calități, uneori, epice. În 1939, W. G. Oden a scris un scurt poem în stilul colocvial al acelor perioade, pe care l-a intitulat „Epitaful unui tiran“ din care cităm ultimele două rînduri: „Cînd ridea, senatori res-

*) Extrase reproduse după emisiunea „Vocea Americii“ din 6.03.1990

STOP
CADRU

Unul dintre momentele festive de la Windhoek, capitala Republicii Namibia: parada militară prilejuită de proclamarea independenței — 21 martie 1990



Hosni Mubarak (în stînga imaginii), șeful statului egiptean și președinte în exercițiu al OUA, îl felicită pe primul președinte al Namibiei independente, Sam Nujoma (în dreapta)



pectabili izbucneau în ris, iar cînd plîngea, copii mici mureau pe străzi.“

La Praga, București și Timișoara, aceste rînduri au avut o teribilă pertință, în această iarnă — scrie John Russel în ziarul „New York Times“. Și tot în acele zile nu puteai să nu te gîndești la crizele de demență ale tînărului împărat Caligula din piesa cu același nume a lui Albert Camus.

Este una din funcțiile artei să ne restaureze întreaga istorie a umanității în condiții optime. În fața fragmentării și a alienării, ea ne redă identitatea, ne reactivează memoria și ne oferă reorientarea de care avem nevoie. Și este jalnică funcția tiranului tocmai de a încerca să distrugă memoria, să șteargă identitatea, să oblitereze sensul gîndirilor alternative. Ceaușescu știa perfect ce făcea cînd a început, la mijlocul anilor '80, să înlătore de pe fața pămîntului zone întregi ale României. Au fost distruse sate întregi și părți din inima multor orașe. Nenumărați oameni, care trăiseră într-un anumit loc, de generații, au fost mutați cu forța în așa-zise noi orașe, fiind obligați să trăiască în condiții subumane. Amintiri, loialități, credințe — toate anihilate. Mii și mii de oameni erau, acum, ca niște cîrțițe orbite de lumina zilei... Ce cale mai bună de a

distruge alternativa, decît să surghiunești priveliștea, tonurile, miresmele, memoria României însăși?

Una din consecințele cele mai dureroase ale tiraniei — scria John Russel — este că răul, căruia îi dă naștere, continuă să dăinuie multă vreme după ce tiranii au căzut. Tirania nu moare odată cu tiranul și nu există un subiect mai important pentru artele unei națiuni resuscitate decît redefinirea a ceea ce un regim odios încercase să distrugă. Dacă acest lucru nu este făcut, glorioasa unitate inițială, acel sentiment de împlinire, se poate descompune rapid și, odată cu el, și visul naturii umane împacate cu sine și cu rosturile firii.

În primul său discurs, ca președinte al Cehoslovaciei, Vaclav Havel a afirmat că tirania poate contamina concepte precum iubirea, prietenia, compasiunea, virtuți precum umilința sau iertarea, dar nu trebuie — conchide John Russel — să fim prea pesimiști. Polonezii nu și-au pierdut romantismul, iar bravul soldat Șveik nu pierde niciodată. România a reușit să-și mențină o mare tradiție de activitate intelectuală. Artele au făcut minuni în trecut și nu există nici un motiv să credem că nu o vor face și acum.